

Nr 59

Kungl. Maj:ts proposition angående Vetenskapsakademiens och dess institutioners framtida ställning och verksamhet m. m.; given Stockholms slott den 9 mars 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

SVEN MOBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen betonas Vetenskapsakademiens roll som ett betydelsefullt vetenskapligt kontaktorgan framför allt på det internationella planet. I det statsbidrag som föreslås utgå till akademiens centrala och institutionella verksamhet har beräknats medel för en väsentlig förstärkning av bl. a. akademiens forskarutbytesverksamhet.

I propositionen föreslås vidare — på grundval av ett betänkande från utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner — att akademiens institutioner Stockholms observatorium i Saltsjöbaden och Kiruna geofysiska observatorium förstatligas den 1 juli 1973. Stockholms observatorium inordnas härvid som en institution vid universitetet i Stockholm. Kiruna geofysiska observatorium föreslås få ställning som ett fristående statligt forskningsinstitut, underställt universitetskanslersämbetet och benämnt Kiruna geofysiska institut. Institutet skall, såvitt avser den där bedrivna forskarutbildningsverksamheten, även fungera som en institution vid universitetet i Umeå.

I propositionen föreslås att övertagandet av de båda institutionerna skall ske efter de riktlinjer som redovisats i de avtal som utredningen under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat med akademien. Enligt avtalen övertar staten de båda anläggningarna Stockholms observatorium och Kirunas geofysiska observatorium samt erbjuder den av akademien anställda personalen vid dessa institutioner motsvarande

statlig anställning. I anslutning härtill har vidare träffats överenskommelse om reglering av pensionskostnaderna för ifrågavarande personal. I särskilda avtal har även reglerats viss samverkan mellan akademiens institution Capristationen för solforskning och universitets- och högskoleorganisationen samt fråga om deposition hos staten av viss del av akademiens bibliotek.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 9 mars 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Statsrådet Moberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *Vetenskapsakademiens och dess institutioners framtida ställning och verksamhet m. m.* och anför.

I prop. 1973:1 (bil. 10 s. 430) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 3 810 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

1 Inledning

År 1749 beviljade Kungl. Maj:t Vetenskapsakademien uteslutande privilegium att ge ut almanackor i Sverige. I 1810 och 1812 års tryckfrihetsförordningar förbjöds privilegier på utgivning av skrifter. Kungl. Maj:t fick dock rätt att för högst 20 år åt gången förnya sådana privilegier som redan getts till allmänna inrättningars understöd. Någon ändring härvidlag har inte gjorts i gällande tryckfrihetsförordning av år 1949. Almanacksprivilegiet har förnyats senast genom beslut den 15 juni 1945 för tiden den 16 juli 1952—den 15 juli 1972. Vetenskapsakademien har sedan slutet av 1700-talet arrenderat ut privilegiet. Sedan år 1906 har Almqvist & Wiksells Boktryckeri Aktiebolag innehaft arrendet.

I utlåtande över en vid 1964 års riksdag väckt motion uttalade andra lagutskottet, att en översyn av reglerna för almanacksprivilegiet och formerna för dess utövande borde göras genom Kungl. Maj:ts försorg. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (1964:I:643, 2LU 46, rskr 163). Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 30 december 1964 en sakkunnig att företa denna översyn. Den sakkunnige lade den 27 oktober 1966 fram sina förslag i betänkandet *Almanacksprivilegiet*.

Översyn av reglerna för privilegiet och formerna för dess utövande.

(Stencil E 1966: 5). Utredningen föreslog sammanfattningsvis att almanacksprivilegiet borde bibehållas men utövas på ett sätt som i högre grad än tidigare främjade konkurrens på den aktuella marknaden. Huvudprincipen i förslaget var att rätten att trycka, ge ut och importera almanackor skulle vara tillgänglig för envar mot erläggande av avgift till Vetenskapsakademien och grundad på avtal mellan akademien och producenten.

Vid remissbehandlingen av utredningen uppehöll sig flertalet remissinstanser inte endast vid utredningens förslag utan också vid den principiella frågan om privilegiesystemet överhuvudtaget borde bibehållas. Det överväldigande flertalet remissinstanser ansåg därvid att privilegiesystemet borde upphöra eller att frågan om dess existens i varje fall borde tas under omprövning.

Kungl. Maj:t tillkännagav år 1969 (prop. 1969: 66) — på grundval av nämnda utredning — sin avsikt att inte förnya Vetenskapsakademiens utslutande privilegium att ge ut almanackor vid privilegieperiodens utgång den 15 juli 1972. Dåvarande departementschefen betonade därvid att ett avskaffande av almanacksprivilegiet — med därav följande bortfall av privilegieinkomster för Vetenskapsakademien — aktualiserade frågan om akademiens framtida ställning och arbetsuppgifter. Vetenskapsakademien intar — framhöll departementschefen — ställningen av nationellt vetenskapligt organ på det matematisk-naturvetenskapliga området med bl. a. betydelsefulla utåtriktade funktioner. Dessa är främst av informativ och kontaktskapande art både inom landet och på ett internationellt plan. Vetenskapsakademien har i nämnda avseende även i framtiden viktiga uppgifter att fylla. I själva verket kunde det finnas skäl anta att akademiens utåtriktade verksamhet får ökad betydelse i synnerhet på det internationella planet. Departementschefen konstaterade vidare att Vetenskapsakademien f. n. driver ett antal fasta institutioner som har mycket skiftande karaktär, varför formerna för deras fortsatta bestånd och verksamhet krävde särskilda överväganden för varje enskild institution. Det var en uppgift i första hand för huvudmannen, dvs. Vetenskapsakademien, att överväga på vilket sätt denna fråga lämpligen borde behandlas (prop. 1969: 66 s. 14).

Statsutskottet underströk vad departementschefen anfört om Vetenskapsakademiens betydelsefulla utåtriktade verksamhet. I fråga om akademiens vetenskapliga institutioner betonade utskottet att, med hänsyn inte minst till att flera av institutionerna har nära anknytning till motsvarande verksamheter vid olika universitet, statsmakterna hade ett intresse av att erforderliga förutsättningar skapas för fortsatt — efter privilegiets upphörande — i lämplig organisatorisk form av den akademiverksamhet varav ett klart dokumenterat behov föreligger. I likhet med vad som anförts i propositionen ansåg utskottet att det var en uppgift i första hand för huvudmannen att penetrera de

problem som uppkommer genom avvecklingen av almanacksprivilegiet (SU 1969: 115 s. 2). Vad utskottet anfört gav riksdagen som sin mening till kända för Kungl. Maj:t (rskr 1969: 293).

Med utgångspunkt i statsmakernas ställningstagande år 1969 att avskaffa almanacksprivilegiet överlämnade Vetenskapsakademien i april 1971 en anslagsframställning för budgetåret 1972/73, där akademien begärde ökade resurser för bl. a. sin utåtriktade verksamhet. Efter noggrann prövning fann akademien att inga organisatoriska förändringar f. n. synes påkallade i fråga om huvudmannaskapet för dess institutioner. Akademien föreslog vidare att viss personal skulle föras över från forskningsråden till dessa institutioner.

Vid remissbehandlingen av Vetenskapsakademiens anslagsframställning framhölls genomgående betydelsen av att akademiens informativa och kontaktskapande verksamhet både på det nationella och på det internationella planet säkerställdes och gavs ökade resurser. I fråga om huvudmannaskapet för samt den fortsatta finansieringen och driften av akademiens institutioner rådde däremot delade meningar bland remissinstanserna (jfr prop. 1972: 1 bil. 10 s. 328—331).

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t i december 1971 tillkallade jag en utredningsman, landshövdingen Sven af Geijerstam, för att utreda huvudmannaskapsfrågan rörande Vetenskapsakademiens institutioner. Enligt direktiven skulle utredningsarbetet bedrivas med sikte på att i första hand de institutioner som hade en klar anknytning till ett universitet borde föras över till universitets- och högskoleorganisationen. Utredningsmannen borde analysera verksamheten vid varje enskild institution och belysa dess anknytning till liknande aktiviteter inom universitets- och högskolesektorn samt föreslå den organisatoriska lösning som skapade de bästa förutsättningarna för institutionernas fortsatta verksamhet. Utredningsmannen borde därvid ägna särskild uppmärksamhet åt gällande avtal, donationsbestämmelser, markfrågor m. m. Utredningsmannen borde bedriva sitt arbete i nära samråd med Vetenskapsakademien och — i den mån så befanns erforderligt — under förbehåll av statsmakernas godkännande träffa överenskommelse med akademien om eventuellt påkallade organisatoriska förändringar. I den mån utredningen ledde fram till att akademien borde kvarstå som huvudman för viss institution, borde övervägas om företrädare för universitetsmyndigheterna skulle ingå i den styrelse (motsvarande) som under akademien har ansvaret för verksamheten vid institutionen. Från utredningsuppdraget borde i första hand undantagas dels Makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse och Sarekanläggningarna, dels akademiens bibliotek, vars fortsatta verksamhet behandlas som ett led i statskontorets översyn av biblioteksservicen i stockholmsområdet. Utredningsmannen borde emellertid lägga fram förslag rörande finansieringen m. m. av biblioteket under den tid statskontorets utredning

pågick. Utredningsarbetet borde bedrivas skyndsamt. Huvudlinjerna i direktiven har tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1972: 1 bil. 10 s. 331).

Utredningsmannen har den 29 november 1972 överlämnat betänkandet *Vetenskapsakademiens institutioner. Betänkande med förslag om institutionernas framtida ställning m. m. avgivet av 1972 års utredning rörande Vetenskapsakademiens institutioner* (Ds U 1972: 13).

Beträffande åtskilliga av de förslag som lagts fram av utredningen och remissinstanserna fordras inte beslut av riksdagen. För överblickens och sammanhangets skull redovisas även vissa av dessa förslag.

2 Utredningen

2.1 Vetenskapsakademien — en presentation

2.1.1 Bakgrund

Vetenskapsakademien bildades på privat initiativ år 1739 efter utländska förebilder som en sammanslutning mellan politiker och naturvetenskapsmän. Avsikten var att befordra landets ekonomi genom forskning och uppfinningar främst på jordbrukets, medicinens och teknikens områden. Vetenskapsakademien gav fr. o. m. år 1739 ut en publikation, akademiens Handlingar, där skilda vetenskapliga rön presenterades för allmänheten. Successivt vidgades akademiens verksamhet till att omfatta bl. a. driften av vetenskapliga institutioner.

2.1.2 Vetenskapsakademiens uppgifter

Vetenskapsakademiens uppgifter anges i 1 § av dess av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgar.

Akademien, stiftad den 2 juni 1739, har till uppgift att främja vetenskaperna, företrädesvis matematik och naturvetenskap.

För denna sin uppgift verkar akademien genom vetenskapliga institutioner, genom utgivande av vetenskapliga skrifter, genom utdelande av understöd och belöningar åt förtjänta forskare och författare samt i övrigt genom medel, som för ändamålet står akademien till buds.

Akademien håller förbindelse med utländska akademier och lärda samfund och med internationella vetenskapliga unioner samt verkar även i övrigt för internationellt vetenskapligt samarbete.

2.1.3 Vetenskapsakademiens organisation

Vetenskapsakademien består enligt 2 § i grundstadgarna av lägst 120 svenska och högst 120 utländska ledamöter.

De svenska ledamöterna skall enligt 3 § i grundstadgarna indelas i

tolv klasser, vilka representerar olika ämnesområden. F. n. finns klasser för matematik, astronomi, fysik, kemi, mineralogi, geologi och fysisk geografi, botanik, zoologi, medicinska vetenskaper, tekniska vetenskaper, ekonomiska, statistiska och sociala vetenskaper, geofysik och övriga vetenskaper och för framstående förtjänst inom vetenskaplig forskning.

Vetenskapsakademien har vidare bildat ett 20-tal s. k. nationalkommittéer vilkas uppgift främst är att fungera som svenska kontaktorgan med de internationella vetenskapliga unionerna. Kommittéerna omfattar ämnesområdena astronomi, geodesi och geofysik, kemi, radiovetenskap, fysik, biologi, geografi, kristallografi, mekanik, matematik, fysiologi, biokemi, geologi, biofysik, näringsforskning och strålskyddsforskning.

Vetenskapsakademien bedriver vidare vetenskaplig verksamhet vid ett antal institutioner för vilka akademien är huvudman. Akademiens institutioner är enligt 6 § i grundstadgarna biblioteket, Stockholms observatorium, Bergianska stiftelsen, Kristinebergs zoologiska station, Makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse, Sareks naturvetenskapliga anläggningar, Abisko naturvetenskapliga station, Kiruna geofysiska observatorium samt Capristationen för solforskning.

För Mittag-Lefflerska stiftelsen och akademiens forskningsstationer i övre Norrland gäller särskilda stadgar. Akademien äger vidare Berzeliusmuséet och Muséet för de exakta vetenskapernas historia.

Akademien utser själv preses och andra befattningshavare.

Den direkta ledningen av akademiens verksamhet handhas av dess ständige sekreterare. Till sitt förfogande har sekreteraren ett sekretariat bestående av kansli och räktkammare. Inom kansliet finns även en utlandssekreterare med uppgift att bereda ärenden rörande akademiens internationella förbindelser och nationalkommittéerna.

2.1.4 Vetenskapsakademiens icke-institutionella verksamhet

Alltsedan Vetenskapsakademiens tillkomst har ett viktigt led i dess verksamhet varit att ge ut vetenskaplig litteratur. Akademien ger bl. a. ut följande vetenskapliga tidskrifter inom det naturvetenskapliga området: Arkiv för Matematik, Physica Scripta, Chemica Scripta, Zoologica Scripta, Ambio och Documenta, Levnadsteckningar över Kungl. Vetenskapsakademiens ledamöter, Bidrag till Kungl. Vetenskapsakademiens historia samt Kungl. Vetenskapsakademiens Årsbok. Dessutom utger Mittag-Leffler-stiftelsen tidskriften Acta Mathematica. Vidare utger akademien sedan år 1813 Sveriges statskalender.

Vetenskapsakademien delar vidare enligt Alfred Nobels testamenteriska förordnanden ut Nobelpriset i fysik och kemi.

Nobelverksamheten omfattar emellertid även andra områden. Genom medel som står till förfogande från särskilda fonder inom Nobelstiftelsen

kan framstående utländska forskare inbjudas att som Nobelgästprofessor arbeta på svensk institution. Även Nobelgästföreläsare inbjudes. Sedan år 1965 har — med stöd av medel som erhållits från riksbankens jubileumsfond — Nobelsymposier anordnats.

Vidare överlämnade Sveriges riksbank i samband med sitt 300-årsjubileum i maj 1968 en donation till Nobelstiftelsen som möjliggör att ett »pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne» kan utdelas varje år. Priset är av samma storlek som Nobelprisen och skall utdelas på Nobeldagen den 10 december. Vetenskapsakademien fungerar som utdelare av detta pris.

Vetenskapsakademien har vidare mottagit ett stort antal stipendie- och understödsfonder av betydelse för svensk forskning. Det sammanlagda beloppet av utdelade stipendier och understöd uppgick år 1970 till ca 700 000 kr.

Som en alltmer betydelsefull del i Vetenskapsakademiens verksamhet ingår att etablera och upprätthålla kontakter med utländska forskare och forskningsinstitutioner. Formerna för den internationella kontaktverksamheten har skiftat under årens lopp. Det ursprungliga systemet med korresponderande ledamöter i andra länder, litteraturutbyte samt deltagande i internationella samarbetsprojekt används och utvecklas därvid fortfarande tillsammans med nya samarbetsformer. Vetenskapsakademien ingår sålunda som svensk medlem i International Council of Scientific Unions (ICSU), som bildades år 1931. De till ICSU anslutna internationella vetenskapliga unionerna har nationalkommittéer i vart och ett av de 60 medlemsländerna.

För vissa av nationalkommittéerna har Kungl. Maj:t fastställt stadgarna. Dessa kommittéer skall, vid sidan av uppgiften att uppehålla de internationella förbindelserna, främja den svenska forskningen och stimulera de personliga förbindelserna mellan dem som arbetar inom kommitténs område, exempelvis genom att anordna konferenser.

Under senare år har akademien även inlett formaliserat samarbete med motsvarande institutioner i andra länder. Sålunda har akademien tillsammans med Ingenjörsvetenskapsakademien träffat avtal med Sovjetunionens vetenskapsakademi om utbyte av forskare och föreläsare. Akademien har också slutit sådana avtal med Sovjetunionens medicinska vetenskapsakademi och, helt nyligen, med vetenskapsakademierna i Ungern, Polen och Tyska Demokratiska Republiken. Genom avtal med Royal Society deltar akademien också i ett stipendiatutbyte med Storbritannien.

2.1.5 Den totala omslutningen av Vetenskapsakademiens centrala och institutionella verksamhet år 1971

Driftkostnader

I följande sammanställning redovisas den totala omslutningen av

Vetenskapsakademiens centrala och institutionella verksamhet år 1971 fördelad på olika verksamhetsområden samt hur dessa kostnader finansierades. Sammanställningen ger en bild av storleksordningen av verksamheten liksom av fördelningen mellan de akademifinansierade resp. externt finansierade aktiviteterna vid institutionerna. Almanacksmedlen har, som framgår av sammanställningen, använts för finansiering av den permanenta verksamheten vid akademien centralt och vid dess institutioner.

Verksamhet etc.	Total kostnad (tkr.)	Finansieringskälla (tkr.)				
		Almanacksprivilegiet	Fondavkastning	Forskningsråd	Övriga statliga källor	Övriga källor
Centrala sekretariatet	601	453	73	—	—	75
Internationell verksamhet	453	57	—	195	186	15
Statskalendern	139	139	—	—	—	—
Publiceringsverksamhet	258	80	—	103	—	75
Biblioteket	1 750	1 610	—	—	—	140
Stockholms observatorium	1 414	746	—	209	434	25
Capristationen	196	99	—	79	—	18
Bergianska stiftelsen	671	—	213	—	—	458
Mittag-Leffler-stiftelsen	515	—	265	200	—	50
Kristinebergs-stationen	1 082	543	10	326	59	144
Kiruna geofysiska observatorium	2 769	380	—	1 995	289	105
Abisko-stationen	258	138	—	113	—	7
Sarekanläggningarna	11	—	11	—	—	—
Fastighetsunderhåll	150	—	150	—	—	—
Arbetsgivaravgifter, sjukvård, framtida pensionskostnader	634	634	—	—	—	—
Pensionskostnader	368	—	368	—	—	—
Stipendier	700	57	700	—	—	—
SUMMA	11 969	4 879	1 790	3 220	968	1 112
Procentuell andel för resp. finansieringskälla		41	15	27	8	9

Fonder

Det totala bokförda värdet av de av Vetenskapsakademien förvaltade fonderna uppgick den 1 juli 1972 till 57 300 000 kr. I fråga om avkastningen av fonderna gäller följande.

Akademien har nyligen genomfört en omläggning av redovisnings- och budgetperioderna så att dessa — som tidigare sammanfallit med kalenderår — omfattar tiden den 1 juli—30 juni. I samband med övergången förlängdes redovisningsperioden år 1971 att totalt omfatta tiden den 1 januari 1971—30 juni 1972.

Den totala avkastningen var denna period 7 745 000 kr. Det bör dock anmärkas att förläggningen av redovisningsperioden ger en missvisande bild av storleken av den årliga fondavkastningen. Då huvuddelen av kapitalet är placerad i aktier och aktieutdelning i flertalet fall sker under våren är den angivna avkastningen i det närmaste dubbelt så stor som en normal årsavkastning. Avkastningen fördelas på skilda an-

vändningsområden; pensionskostnader, fastighetsunderhåll, kursreglering, fondering m. m. Närmare hälften av avkastningen härrör från stipendiefonder.

2.1.6 Tidigare avsöndringar från Vetenskapsakademien

Från Vetenskapsakademiens förvaltning, vård och inseende har staten tidigare övertagit verksamheter av skiftande slag.

År 1959 tillkallade dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sakkunniga för utredning rörande naturhistoriska riksmuseets och vissa andra institutioners framtida ställning till Stockholms högskola (den s. k. riksmuseiutredningen). Som ett resultat av utredningens överväganden och förslag överfördes naturhistoriska riksmuseet och statens etnografiska museum, vilka båda stått under akademiens inseende och vård, helt till statligt huvudmannskap år 1964.

Vid Nobelinstitutet för fysik och kemi, också under akademiens inseende och vård, hade avdelningen för fysik upplåtits åt vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik. Detta ombildades fr. o. m. 1 juli 1964 till ett fristående statligt institut, benämnt forskningsinstitutet för atomfysik, med uppgift att bedriva forskning och utbildning inom atomfysikens område. Institutet ställdes härvid under universitetskanslersämbetets överinseende. I ledningen för institutet ställdes en särskild styrelse. Samtidigt med förstatligandet förvärvade staten för 4 milj. kr. den av Nobelinstitutet ägda stadsägan 7 inom stadsdelen Brunnsvik i Stockholm, omfattande ett markområde på ca 45 000 m², jämte byggnader för Nobelinstitutets båda avdelningar för fysik och kemi.

På grundval av riksmuseiutredningens förslag träffades vidare avtal mellan Vetenskapsakademien och staten, innebärande bl. a., dels att staten från Bergianska stiftelsen, för vilken akademien är fondförvaltare, förvärvade vissa stiftelsen tillhöriga markområden, dels att den Bergianska donationsprofessuren knöts närmare till universitetet i Stockholm genom att innehavaren ålades viss undervisnings- och examinationsskyldighet inom ämnesområdet botanik.

I sammanhanget bör vidare nämnas den på Vetenskapsakademiens initiativ bildade Meteorologiska centralanstalten som år 1919 uppgick i statens meteorologiska och hydrografiska anstalt.

Härutöver kan nämnas att landets nationalparker fram till år 1952 var ställda under Vetenskapsakademiens inseende och vård. Genom naturskyddslagen detta år med dess följdförfattningar överfördes denna uppgift till domänstyrelsen, som dock skulle samråda med akademien när reglementen och ordningsföreskrifter skulle utfärdas för nationalpark. Akademien hade även vissa övriga uppgifter inom det av staten organiserade naturskyddet. Samtliga dessa uppgifter försvann vid ikraftträdandet av den nu gällande naturvårdslagen den 1 januari 1965.

2.2 Allmänna utgångspunkter för utredningsarbetet

2.2.1 Vetenskapsakademiens allmänna roll

Vetenskapsakademien är en av de äldsta akademierna i landet. Den instiftades redan år 1739 med uppgift att befordra Sveriges ekonomi genom forskning och uppfinningar men fick efter hand tyngdpunkten i verksamheten lagd på främjande av matematik och naturvetenskaper. Ända in i vår tid har Vetenskapsakademien på olika sätt spelat en viktig roll särskilt inom det angivna området genom att ta initiativ till och ansvaret för driften av olika institutioner, genom utdelning av stipendier och priser, samt genom att delta i internationellt vetenskapligt samarbete m. m. En särställning intar härvid akademiens samverkan med Nobelstiftelsen. Under 1960-talet har akademiens engagemang i flera institutioner, bl. a. naturhistoriska riksmuseet och forskningsinstitutet för atomfysik, avvecklats och de tidigare Nobelinstitutet har fått en annan ställning.

Vetenskapsakademien har sin centrala verksamhet och sitt bibliotek förlagt till egna byggnader och eget område i Frescati i Stockholm. För akademiens verksamhet, som bedrivs enligt av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgar, har ända sedan mitten av 1700-talet en väsentlig inkomstkälla varit det privilegium akademien då fick att utge almanackan. Utarrenderingen av detta privilegium gav akademien år 1971 en inkomst på ca 5 milj. kr. Därutöver har akademien delvis ändamålsbundna inkomster från olika fonder och donationer.

Den av Vetenskapsakademien genom almanacks- och fondmedel finansierade centrala och institutionella verksamheten uppgick år 1971 till storleksordningen 6,5 milj. kr. En betydande del av aktiviteterna vid akademiens institutioner bekostas av statsmedel genom bidrag från universitet, forskningsråd m. m., varför den totala omslutningen av akademiens verksamhet centralt och vid institutionerna uppgick till ca 12 milj. kr. år 1971.

Vid utredningens överväganden har en väsentlig utgångspunkt — vid sidan av vad som enligt direktiven skall ligga till grund för bedömningen av varje institution — varit den ökade vikt, som lagts vid akademiens uppgifter som nationellt och internationellt vetenskapligt kontaktorgan på sitt område. Dessa utåtriktade aktiviteter har av exempelvis universitetskanslersämbetet betecknats som akademiens huvuduppgifter. Utredningsförslaget rörande var och en av de berörda institutionerna har således inte bara baserats på överväganden hur förutsättningarna för den fortsatta verksamheten vid institutionerna direkt påverkas av förslagen. Dessutom har beaktats hur de föreslagna åtgärderna påverkar akademiens möjligheter att fullgöra sina informativa och kontaktskapande uppgifter.

Allmänt må i denna del endast framhållas att en förändring av huvud-

mannskapet för institutionerna synes kunna inverka på dessa möjligheter i båda riktningarna. I så måtto bör en förändring vara positiv, att den avlastar akademien och dess centrala förvaltning ansvaret administrativt och kostnadsmässigt för institutionerna i fråga. Detta måste ge mer tid och resurser för de nämnda utåtriktade funktionerna och innebär därför indirekt en förstärkning av denna del av akademiens verksamhet. Å andra sidan innebär akademiens engagemang för en institution, särskilt om denna exempelvis arbetar på ett område där internationell samverkan är betydande och där den fyller en viktig roll, att akademien kan verka med större tyngd, auktoritet och sakkunskap på det internationella planet. I sammanhanget kan anmärkas att i öststaterna de statliga akademierna ofta fungerar som huvudmän för en omfattande vetenskaplig verksamhet, medan för flera akademier i västra Europa huvudmannskapet för vetenskapliga institutioner spelar ringa eller ingen roll. Synpunkter av detta slag får föras in i den allmänna avvägningen.

2.2.2 Vetenskapsakademiens institutioner

Utredningens uppdrag att presentera underlag och förslag när det gäller särskilt huvudmannskapet för Vetenskapsakademiens institutioner avser inte samtliga akademiinstitutioner. Sålunda har undantagits markarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse och Sarekanläggningarna samt vidare i huvudsak akademiens bibliotek, vars fortsatta verksamhet var föremål för utredning inom statskontoret när denna utredning tillstattes. Sistnämnda begränsning är med hänsyn till verksamhetens omfattning av viss betydelse.

De institutioner, som utredningen behandlar, har med undantag för Bergianska stiftelsen det gemensamma att verksamheten till övervägande delen finansierats av almanacksmedel och andra medel, som tillförts akademien utifrån. Detta gäller Stockholms observatorium, Capristationen för solforskning, Kristinebergs zoologiska station, Abisko naturvetenskapliga station och Kiruna geofysiska observatorium. För dessa institutioner, med undantag för Kiruna geofysiska observatorium, har almanacksmedel varit den huvudsakliga finansieringskällan.

Som framgår av Vetenskapsakademiens anslagsframställning för budgetåret 1972/73, som bildar utgångspunkten för direktiven, har akademien för egen del ansett att huvudmannskapet för institutionerna skulle ligga kvar hos akademien. Akademien borde i stället för de almanacksmedel, som hittills finansierat väsentliga delar av verksamheten vid dessa institutioner och akademiens centrala förvaltning av dem, erhålla direkta statsbidrag. En sådan ordning skulle, enligt akademien, bäst främja verksamheten vid institutionerna samtidigt som den skulle stärka akademiens utåtriktade och kontaktskapande verksamhet.

Denna ståndpunkt har emellertid inte utan vidare godtagits av statsmakterna såsom utgångspunkt för utredningens direktiv. I linje med 1969 års riksdagsbeslut i frågan utgår man från att verksamhetens anknytning till liknande aktiviteter inom universitetsorganisationen bör vara ett väsentligt skäl för att överföra huvudmannaskapet till staten inom ramen för denna organisation och att en sådan lösning skall prövas i första hand. För utredningen har detta varit en naturlig utgångspunkt. Det framstår helt allmänt som uppenbart att en institution av sådan karaktär, som alltså har direkta motsvarigheter inom universitetsorganisationen, bäst kan fylla sina uppgifter, om den integreras med denna. Först då skapas den önskvärda samordningen med verksamheten vid motsvarande universitetsinstitutioner och de bästa garantierna uppnås för att från alla relevanta synpunkter en riktig avvägning sker och att en mera samlad bedömning av ifrågavarande sektor inom den högre utbildningen och forskningen kommer till stånd.

Annorlunda kan det, enligt utredningen, förhålla sig med sådana institutioner, som har en mera unik och riksbetonad karaktär och där anknytningen till universitetssektorn inte är lika påtaglig och parallelliteten inte lika klar. Här kan ett inordnande av institutionen i ett universitet i stället skapa bristande balans i verksamheten genom bl. a. risken för att den i alltför hög grad kommer att präglas av detta universitets speciella förhållanden och för att dess egna forskare rentav kunde komma att ges företräde när det gäller dispositionen av institutionsresurserna. Denna synpunkt torde dock inte böra tillmätas alltför stor vikt och i sammanhanget bör vidare beaktas de nuvarande strävandena att profilera forskningen vid de olika universiteten i olika riktningar, vilket i varje fall bör påverka organisationen i så måtto att samordningen mellan universiteten måste säkerställas.

För de sistnämnda institutionerna bör som ett alternativ till den nuvarande ordningen också prövas en organisation som självständigt statligt institut med egen styrelse. Sådana institut har som redovisats i det föregående tidigare bildats genom avsöndringar från Vetenskapsakademien. De skäl som därvid åberopats kan ha giltighet även i nu aktuella fall. Särskilt bör beaktas dels om akademien svarar endast för en mindre del av kostnaderna medan huvuddelen av dessa täcks av bidrag från externa anslagsgivare, dels om institutionen har en stark anknytning till mer än ett universitet.

Utredningen har vidare haft som utgångspunkt för sina överväganden vad gäller huvudmannaskapet för de olika institutionerna att vare sig en huvudmannaskapsförändring för institutionen sker eller ej detta förhållande inte kommer att medföra några mera betydande skillnader i fråga om omfattningen av den framtida resurstilldelningen till den berörda institutionen.

2.2.3 Utredningsarbetets bedrivande m. m.

Enligt direktiven har utredningen haft att bedriva sitt arbete i nära samråd med Vetenskapsakademien. Utredningen har därför redan i början av sitt arbete tagit kontakt med företrädare för akademien och har under arbetets gång haft flera sådana kontakter. Samtliga av utredningsarbetet berörda institutioner har besökts av utredningen, varvid överläggningar med respektive föreståndare och annan personal kommit till stånd.

På grundval av det material som sålunda inhämtats och de i föregående avsnitt nämnda allmänna övervägandena behandlar utredningen de institutioner, som omfattas av uppdraget var för sig.

De förslag utredningen kommit fram till vid utredningsarbetet har presenterats för Vetenskapsakademien i samband med att förhandlingarna upptagits om avtal beträffande de institutioner, där utredningen förordar en överföring till annan huvudman. Vid dessa förhandlingar har särskilda avtal träffats med akademien under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande. Dessa avtal avser Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium samt i anslutning härtill akademiens bibliotek vid Stockholms observatorium, vissa samverkansfrågor rörande Capristationen för solforskning samt vissa pensionsfrågor.

Utredningen förutsätter att Vetenskapsakademien föreslår de ändringar i akademiens grundstadgar, som ett genomförande av förslagen föranleder.

2.3 Stockholms observatorium

2.3.1 Bakgrund

Några få år efter Vetenskapsakademiens stiftande år 1739 uppstod tanken att akademien skulle låta uppföra ett astronomiskt observatorium. Akademien utverkade år 1746 tillstånd av magistraten att få förlägga en observationsbyggnad på högsta punkten av Brunkebergsåsen vid slutet av Drottninggatan i Stockholm. Det för observatoriet erforderliga området uppläts till akademien med dispositionsrätt så länge det kunde användas för det angivna ändamålet. Observatorieverksamheten säkerställdes ekonomiskt, när akademien året därpå, i oktober 1747, erhöll utslutande privilegium på utgivande av almanackor. År 1748 påbörjades arbetet med observatoriebyggnaden och år 1753 ägde invigningen rum. Den nya institutionens viktigare instrument inköptes de närmast följande åren från England.

Under den följande tiden utvidgades observatoricområdet dels genom att akademien åren 1755 och 1771 inköpte två anslutande tomtdelar, dels genom att staden åren 1793 och 1799 ytterligare utökade det för observatoriet utlagda området.

Observatoriet fick tidigt även en uppgift inom undervisningen i ämnet astronomi. Alltsedan tiden för Stockholms högskolas tillkomst på 1880-talet har observatoriet svarat för undervisningen i ämnet astronomi vid högskolan, sedermera universitetet. Sedan år 1966 är samarbetet reglerat i avtal mellan akademien och universitetet.

Observatoriets placering på åsen högt över staden och i dess utkant var till en början mycket lämplig för observationer. Genom Stockholms snabba tillväxt kom observatoriet emellertid med tiden att ligga mitt i stadsbebyggelsen, vilket i hög grad försvårade observationsverksamheten. Rök och ljussken från bebyggelsen medförde att observationer av ljussvaga objekt inte längre kunde utföras. Moderna fotografiska instrument kunde ej komma till god användning på platsen. I mitten av 1920-talet väcktes förslag att Stockholms observatorium helt skulle moderniseras och förläggas till en plats lämplig för tidsenliga observationer.

Efter utredningar kom man fram till att den lämpligaste platsen för ett nytt observatorium var det s. k. Karlsbaderberget i Saltsjöbaden. Stockholms stad erbjöd sig efter förhandlingar att lösa akademiens dispositionsrätt till observatorieområdet på Brunkebergsåsen och förvärva de två tidigare nämnda tomtarna för sammanlagt 900 000 kr.

I anslutning härtill beslöt Knut och Alice Wallenbergs stiftelse att anslå 1 milj. kr. till uppförandet av ett modernt observatorium på Karlsbaderberget, under förutsättning att observatoriet benämndes Stockholms observatorium. Akademien beslöt i detta läge anta Stockholms stads erbjudande. Den slutliga överenskommelsen mellan akademien och staden i fråga om överlåtelse av dispositionsrätten m. m. träffades i november 1928. Sedan Wallenbergstiftelsen i två donationer anslagit ytterligare 300 000 kr. och sedan det för observatoriet erforderliga markområdet (55 000 m²) förvärvats från Järnvägs AB Stockholm—Saltsjön för ett belopp om 100 000 kr. kunde byggnadsarbetena påbörjas i augusti 1929.

De slutliga kostnaderna för observatoriet kunde hållas inom ramen för beräkningarna och stannade vid ca 2 160 000 kr. Den 5 juni 1931 invigdes det nya observatoriet i Saltsjöbaden.

2.3.2 Personella och materiella resurser vid Stockholms observatorium

Personal och driftkostnader

Samarbetet med Stockholms högskola, sedan år 1960 universitet, har år 1966 reglerats i ett särskilt avtal, enligt vilket observatoriet vid sidan av sin verksamhet som akademiens forskningsinstitution fungerar som institution för astronomi vid universitetet med observatoriets förståndare, astronomen, som prefekt. Avtalet, gällande från den 1 mars 1966, löper på 10 år och förlängs, såvida uppsägning inte sker före 1 mars 1975, med oförändrat innehåll för en period om 5 år.

Enligt avtalet mellan universitetet och akademien skall ämnet astronomi från universitetet tillföras lärarkrafter, materielanslag och övriga resurser enligt de normer som gäller för motsvarande ämnen i den sektion, till vilken astronomiämnet hör.

Astronomen har all examination i ämnet astronomi och hälften av den undervisningsskyldighet, som åvilar professor vid universitet. Enligt avtalet uppbär astronomen härför särskilt arvode, för närvarande 7 800 kr. för budgetår.

Innehavarna av de båda tjänsterna som biträdande professor samt övriga vid observatoriet av akademien anställda vetenskapsmän är enligt avtalet i princip skyldiga att i lämplig utsträckning medverka vid undervisningen vid universitetet mot ersättning enligt gällande normer. Avtal om undervisning skall i varje särskilt fall träffas mellan vederbörande tjänsteman och universitetet. Avtalet skall vara godkänt av akademien. Under läsåret 1971/72 har sålunda de båda biträdande professorerna vardera fullgjort 12 undervisningstimmar. Härutöver har de utan särskild ersättning handlett studerande inom forskarutbildningen.

Den vid Stockholms observatorium den 1 juli 1972 verksamma personalen redovisas i följande sammanställning. Vidare anges varifrån lön eller arvode vid resp. tjänst utgår. (Lönerna angivna i 1972 års löneläge, ortsgrupp 5, inkl. lönekostnadspålägg 24 %).

Tjänst	Lönegrad/ klass	Veten- skaps- akade- mien	Universi- tetet i Stockholm	Statens naturveten- skapliga forsknings- råd	Statens delegation för rymd- verksamhet
1 föreståndare, professor	C 1	100 000	10 000		
2 bitr. professorer	A 30:33	182 000			
1 docent	U 20:20		70 000		
1½ docent	U 18			32 000	64 000
1 forskarassistent	U 19:19		67 000		
2 assistenter	A 24:26	128 000			
½ e.univ.-lekt.	U 21		37 000		
1 assistent, 6 mån.	U 12		24 000		
1 assistent, 5 mån.	U 12		20 000		
1 1:e amanuens, 7 mån.	U 12		21 000		
½ rådsass., 4 mån.	U 11			8 000	
1 1:e amanuens	U 12		24 000		
Undervisningstimmar					
50 prof.tim			11 000		
86 lekt.tim			12 000		
300 ass.tim			14 000		
2 amanuenser	A 20:20	97 000			
1 programmerare	A 22:22	53 000			
1 laboratoricingenjör	A 21:21	51 000			
1 institutions- verkmästare	A 17:18	44 000			
1 instrumentmakare o. maskinist	A 16:16	41 000			
1 instrumentmakare	A 15:15	39 000			
1 registrator 5/6 tid	A 16:18	37 000			
2 kansliskrivare	A 13:14	76 000			
1 vaktmästare	A 14:14	38 000			
1 kontorsskrivare	A 14:14		38 000		
Summa lönekostnader		886 000	348 000	40 000	64 000

Ann. Tjänsterna på akademiens stat som assistent och amanuens innehas med treårsförordnande med möjlighet till omförordnande. I tjänsteåliggandena ingår allmänt institutionsarbete, observationsjour och egen forskning samt undervisningsskyldighet enligt avtal.

Anslag från akademien till verksamheten vid Stockholms observatorium redovisas i följande sammanställning.

Kalen- derår	Löner	Instrument o. expenser	Underhåll av byggnader m. m.	Totalt
1931	36 685	14 100	2 606	53 391
1941	43 800	15 810	7 992	67 602
1951	92 761	24 000	11 171	127 932
1961	306 729	31 500	43 466	381 695
1966	414 000	35 444	52 556	502 000
1967	486 000	39 400	52 600	578 000
1968	543 000	47 000	51 000	641 000
1969	575 000	48 000	70 154	693 154
1970	617 000	64 000	70 154	751 154
1971	669 000	77 000	69 900	815 900

Av statsmedel har utgått anslag dels på grundval av avtalet, dels från naturvetenskapliga forskningsrådet inkl. anslag från rymdnämnden (löner, instrument, materiel och resor) och från universitetskanslersämbetet (datamaskintid).

Anslagen redovisas i följande sammanställning.

Budgetår	Universitetet i Stockholm		Statens naturvetenskapliga forskningsråd	Universitetskanslersämbetet
	lärarlöne-medel	driftkostnads-anslag, materiel m. m.		
1967/68	124 094	24 420	205 746	30 190
1968/69	144 092	22 084	205 564	120 192
1969/70	168 544	43 820	166 579	129 216
1970/71	207 231	31 096	192 188	165 000
1971/72	255 518	38 000	263 200	165 000

Härutöver har akademien från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse åren 1939—68 erhållit ett årligt instrumentanslag om 15 000 kr. Fr. o. m. år 1969 och för en tid av fem år utgår anslaget med 25 000 kr. per år.

Mark och byggnader

Observatoriet är beläget på stadsägan 970 i Nacka kommun. Stadsägans areal är 55 402 m². Lagfaren ägare är Vetenskapsakademien.

På stadsägan är uppförda institutions- och bostadsbyggnader enligt följande sammanställning.

Nr	Byggnad	Byggnadsår	Byggnadsvolym m ³
1	Verkstadsbyggnad	1937	500
2	Bostad, värmecentral m. m.	1931	1 550
3	Garage, bränsletank	1967	190
4	»Kapellet» Förrådsbyggnad	1950	220
5	Reflektorkupolen	1931	1 100
6	Astrografkupolen	1931	230
7	Schmidtteleskopet	1960	1 040
8	Huvudbyggnad	1931	6 800
9	Refraktorn	—	—
10	Garage	1957	260
11	Prefektbostaden	1931	1 285
12	Observatorsbostaden	1931	765
13	Nya observatorsbostaden	1947	1 600
14	Meridianhuset	1931	320

Bostadsbyggnaderna nr 11 och 12 innehåller vardera en lägenhet och nr 13 en 6-rums- och två 3-rumslägenheter.

Byggnadsstyrelsen har på utredningens uppdrag värderat observatoriets markområde och byggnader. Anläggningen har av styrelsen värderats till 4,5—5 milj. kr. varav för marken angetts ett värde av 1 milj. kr.

Styrelsen anför att en uppskattning av värdet på fastigheten är synnerligen vansklig då något värde i allmänna marknaden inte finns för huvuddelen av bebyggelsen och tomtmarken inte är tillgänglig för nybebyggelse inom överskådlig tid. En sedvanlig avkastningskalkyl för bestämmande av värdet är utesluten. Gränsen mellan byggnad och utrustning är dessutom flytande. Med ledning av kända, uppskattade och genom volymmuppgifter beräknade byggnadskostnader har styrelsen sökt få en uppfattning om byggnadernas nuvärde såsom byggnader.

Akademiens egen värdering, verkställd av Lennart Ljungquist, Fastighetsvärderingar AB, anger anläggningens saluvärde till 4 250 000 kr.

Instrument och utrustning

Stockholms observatoriums ursprungliga utrustning av större instrument utgjordes av en dubbelrefraktor, ett 102-cm spegelteleskop och en 40-cm astrograf. Dessa instrument nyinköptes år 1931 och finansierades av de medel som totalt stod till akademiens förfogande vid uppförandet av anläggningen åren 1929—1931. Kostnaden för de nya instrumenten uppgick till ca 650 000 kr. En avsevärd besparing kunde härvid emellertid göras genom att statsmakterna efter framställning från akademien beviljade tullfrihet för instrumenten (prop. 1929: 120).

Ett betydelsefullt tillskott till observatoriets instrumentutrustning blev anskaffandet av Schmidteleskopet. Detta möjliggjordes genom ett särskilt anslag på 526 000 kr. från akademien samt genom ett bidrag på 50 000 kr. från Wallenbergsstiftelsen. För teleskopet, som kunde tas i bruk år 1964, uppfördes en separat kupolbyggnad.

2.3.3 Verksamheten vid Stockholms observatorium

Stockholms observatorium fungerar dels som Vetenskapsakademiens forskningsinstitution, dels som institution för astronomi vid universitetet i Stockholm.

Forskningen vid observatoriet inriktar sig huvudsakligen på vintergatssystemets uppbyggnad och dynamik, fotometri och spektralanalys av stjärnor, polarisationsanalys av galaxer, radiogalaxers struktur, solforskning och rymdforskning. Solforskningen är huvudsakligen förlagd till Capristationen.

Som ett led i akademiens förvaltning av almanacksprivilegiet har vid observatoriet utarbetats manuskript till kalendarierna till Stockholms, Lunds, Göteborgs, Luleå och Kiruna horisonter med där ingående astronomiska uppgifter.

Vid observatoriet/astronomiska institutionen bedrivs dels undervisning i ämnet astronomi på grundutbildningsnivån dels forskarutbildning i astronomi.

Antalet under senare år vid Stockholms observatorium registrerade studerande för olika nivåer inom grundutbildningen framgår av följande sammanställning.

Poäng	Läsår/antal studerande				
	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
20	53	38	40	27	37
40	24	30	14	9	10
60	8	8	8	7	11
Totalt antal studerande	85	76	62	43	58

Antalet doktorander/avlagda examina inom forskarutbildningen vid Stockholms observatorium redovisas i följande sammanställning.

Läsår	Doktorander (licentiander)	Fil. lic. examen	Doktors-examen	Fil. dr.
1968/69	15	1		
1969/70	17	4	1	
1970/71	19	3		1
1971/72	19			1
Summa	70	8	1	2

Internationellt forskningssamarbete

De rymdforskningsprojekt som bedrivs vid observatoriet har hittills avsett solforskning och har bedrivits i samarbete med National Aeronautics and Space Administration i USA eller Culhamgruppen i England.

En stor del av institutionens observationsmaterial insamlas vid observatorier i utlandet. Forskningsverksamheten vid observatoriet sker mycket ofta i en nära internationell samverkan, vilken i vissa fall vunnit stadga och institutionaliserats.

Sälunda deltog Sverige åren 1955—1965 enligt ett internationellt samarbetsavtal i utnyttjandet av Boydenobservatoriet i Sydafrika, varvid insamlades ett omfattande material rörande den södra Vintergatan.

År 1962 undertecknade Belgien, Frankrike, Holland, Sverige och Västtyskland en konvention beträffande uppförandet av ett stort astronomiskt observatorium på södra halvklotet och etablerade för detta ändamål en organisation European Southern Observatory (ESO). År 1967 har även Danmark inträtt i organisationen. Kostnaderna för det svenska deltagandet bestrids av statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR). För kontakten svarar Svenska ESO-kommittén, bestående av sju medlemmar utsedda av Nationalkommittén för astronomi och NFR. Observatoriet är beläget i Chile på berget La Silla i Anderna ca 60 mil norr om Santiago de Chile.

Övrig verksamhet

Utgångsdata för de astronomiska uppgifterna i almanackorna tages i allmänhet ur »Advanced proofs of the astronomical ephemeris» för det aktuella året utgivna av Royal Greenwich Observatory. Himlakropparnas upp- och nedgångar m. m. för de olika horisonterna beräknas för varje år på datamaskin. Vetenskapsakademien har år 1972 träffat avtal med Gummessons Almanacks AB om viss samverkan beträffande almanacksutgivning från år 1973. Enligt avtalet skall akademien leverera almanacksdata och -underlag samt manuskript till vissa almanackor som utges av Gummessons. Akademien skall också granska almanackor som trycks hos Gummessons. Det arbete som akademien enligt avtalet skall göra utförs nu på Stockholms observatorium. Från den 1 juli 1973 kommer särskild personal för detta ändamål att anställas vid akademiens sekretariat och sambandet med observatoriet upphör helt.

Vid observatoriet förvaras större delen av akademiens biblioteks samling av böcker och tidskrifter i astronomi. Depositionen på observatoriet omfattar för närvarande ca 1 350 hyllmeter.

Vetenskapliga arbeten utförda vid observatoriet trycks huvudsakligen i den europeiska tidskriften »Astronomy & Astrophysics», till vilken svenskt ekonomiskt bidrag ges genom Nordiska publiceringsnämnden för naturvetenskap.

2.3.4 Överväganden och förslag

Stockholms observatorium i Saltsjöbaden är landets största astronomiska institution. Observatoriet är försett med en modern och högklassig utrustning och har tillgång till modern bearbetningsapparat. Observatoriets läge är — trots närheten till storstadsbebyggelsen — fördelaktigt för avancerade astronomiska observationer och kan förväntas så förbli inom överskådlig tid. Observatoriets byggnader är, med något undantag, i gott skick.

Vid observatoriet bedrivs en omfattande forskningsverksamhet, ofta i en mycket nära internationell samverkan.

Observatoriet har vidare gamla traditioner som undervisningsinstitution, därigenom att den akademiska undervisningen i astronomi i Stockholm sedan länge anordnas vid observatoriet. Sedan år 1966 fungerar observatoriet genom ett avtal mellan akademien och universitetet i Stockholm som en institution vid universitetet. Antalet studerande på grundutbildningsnivån vid observatoriet är f. n. något mindre än vid landets övriga institutioner för astronomi. Antalet studerande inom forskarutbildningen är däremot något större.

Verksamheten vid Stockholms observatorium kan inte sägas skilja sig från den verksamhet som bedrivs vid de båda övriga institutionerna för astronomi i landet, fränsett den speciella funktion och de speciella ar-

betsuppgifter observatoriet haft som ett led i akademiens förvaltning av almanacksprivilegiet.

Utredningen framhåller vidare att personaluppsättningen vid observatoriet i princip inte avviker från den som finns vid institutionerna för astronomi vid universiteten i Uppsala och Lund. Vid observatoriet finns liksom vid institutionen i Uppsala en tjänst som professor och två tjänster som biträdande professor. Ej heller beträffande resurserna i övrigt finns några principiella skillnader.

Enligt statsmakternas beslut har akademiens almanacksprivilegium upphört fr. o. m. den 16 juli 1972. Den finansiella grundvalen för observatoriets verksamhet har därmed bortfallit. Verksamhetsåret 1971 svarade akademien för 68 % av kostnaderna, staten genom universitetet i Stockholm, statens naturvetenskapliga forskningsråd och universitetskanslersämbetet för 30 % och donationsmedel för 2 %. Budgetåret 1972/73 har finansieringen av verksamheten provisoriskt ordnats genom ett statsbidrag till akademien, vilket avpassats så att verksamheten vid samtliga akademiens institutioner skall kunna fortsätta i en i huvudsak oförändrad omfattning.

Beträffande huvudmannaskapet anser utredningen att det endast finns två alternativa lösningar, nämligen antingen att observatoriet kvarstår under akademiens huvudmannaskap och akademien erhåller statsbidrag till verksamheten, eller att observatoriet överföres till staten och inordnas i universitetet i Stockholm. Varken verksamheten vid observatoriet eller observatoriets roll i den astronomiska forskningen och utbildningen i landet kan enligt utredningens uppfattning sägas vara av sådan art att någon särskild organisatorisk form kan anses motiverad.

Övervägande skäl talar enligt utredningen för att det senare alternativet, överföring till staten och inordnande i universitetsorganisationen, väljes. Främst bör nämnas det förhållandet att observatoriet redan nu fungerar som en universitetsinstitution. Det bör här erinras om att ett flertal av de remissyttranden som under hösten 1971 avgavs över akademiens anslagsframställning för budgetåret 1972/73 innebar förord för ett överförande av observatoriet till universitetet i Stockholm. För ett förstatligande talar vidare allmänna utbildningsorganisatoriska och resursskäl. Det måste, enligt utredningens uppfattning, anses naturligt och önskvärt att den astronomiska forskningen och utbildningen i landet, vilken i sin helhet kommer att finansieras av statsmedel, kan samordnas och samplaneras. Den astronomiska forskningens och utbildningens behov kan vid ett förstatligande — vilket inte kan bli fallet vid en statsbidragslösning — övergripande sammanvägas i vederbörande myndigheters petitaarbete och i budgetarbetet.

Verksamhetens betydelse för akademiens uppgifter som internationellt kontaktorgan — en faktor som enligt vad som nämnts i det föregående bör beaktas i sammanhanget — torde vara det viktigaste motivet för att

observatoriet skulle kvarstå under akademien. Motivet kan emellertid inte anses ha sådan styrka att det uppväger de angivna skälen för ett förstatligande. Fastmer kan sägas att den avlastning av ansvaret för en stor institution som huvudmannskapet för observatoriet innebär i stället bör ge akademien ökade resurser för dess internationella kontaktfunktioner. Härtill kommer att den till verksamheten knutna solforskningsstationen på Capri föreslås bli kvar under akademiens huvudmannskap. Därigenom får akademien även i fortsättningen en institution inom astronomiens område med särskild internationell prägel.

Utredningen anser sålunda övervägande skäl tala för ett förstatligande av Stockholms observatorium i Saltsjöbaden och föreslår att observatoriet den 1 juli 1973 föres över till staten och inordnas som en institution vid universitetet i Stockholm. Med detta förslag som utgångspunkt har utredningen i september 1972 inlett förhandlingar med akademien.

Den 7 november 1972 har parterna träffat avtal av innebörd att Stockholms observatorium förstatligas den 1 juli 1973. Avtalet om förstatligandet innefattar överlåtelse av mark, byggnader m. m. samt reglering av vissa frågor rörande personalen. Härutöver har parterna träffat avtal dels om deposition av viss del av akademiens bibliotek på Stockholms observatorium efter den 1 juli 1973, dels om samverkan i fråga om forskning och utbildning mellan universitets- och högskoleorganisationen och Capristationen för solforskning, dels ock beträffande reglering av pensionskostnaderna för personalen vid de akademiinstitutioner som enligt utredningens förslag skall förstatligas. Samtliga avtal har från utredningens sida träffats under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande. Avtalen torde som bilaga 1, 2, 3 och 5 få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I överlåtelseavtalet stadgas att observatorieområdet, stadsågan 970 i Nacka kommun, med därå uppförda byggnader jämte all för verksamheten avsedd utrustning och instrument och alla inventarier övertas av staten, dock att den vid observatoriet placerade samlingen böcker och tidskrifter från akademiens bibliotek samt vissa föremål av kulturhistoriskt och vetenskapshistoriskt intresse skall undantas från överlåtelsen. Till avtalet fogas en förteckning över dessa föremål.

Instrument, utrustning och inventarier har anskaffats för verksamheten vid observatoriet och inte avsetts för annat ändamål och får därmed anses utgöra en integrerad del av anläggningen. I likhet med vad som varit fallet vid tidigare uppgörelser av detta slag bör, enligt utredningens mening, för verksamheten avsedda instrument, utrustning och inventarier övergå i statens ägo utan vederlag, detta oberoende av om de bekostats av akademien i första hand med almanacksmedel eller genom donationer. I fråga om den senare kategorien, som är den dominerande, torde, om ej särskilda föreskrifter föranleder annat, detta vara tämligen självklart. Beträffande vad akademien själv nedlagt synes det väsentligt att

även se vederlagsfrågan i fråga om instrument och utrustning i samband med uppgörelsen om mark och byggnader, vilka senare till en del uppförts eller konstruerats med tanke på de stora instrumenten.

Utredningens uppfattning i denna fråga har under förhandlingarna godtagits av akademien.

Värdet av mark och byggnader har av byggnadsstyrelsen uppskattats till 4,5 à 5 milj. kr., varav 1 milj. kr. för markvärdet. I en av akademien verkställd värdering har för anläggningen angivits ett saluvärde av 4 250 000 kr.

Beträffande mark och byggnader anför utredningen följande. Kostnaderna för uppförandet av den ursprungliga anläggningen år 1931 uppgick till i runt tal 2,2 milj. kr., varav 100 000 kr. betalades för själva markområdet vid inköp från Järnvägs AB Stockholm—Saltsjön, ett pris som måste betraktas som lågt. I de övriga kostnaderna ingick även anskaffande av viss utrustning. Av beloppet 2,2 milj. kr. utgjorde 1,3 milj. kr. donationer från Wallenbergsstiftelsen och 0,9 milj. utbetalades från Stockholms stad dels som lösen för dispositionsrätten till det gamla observatorieområdet och byggnaden på Brunkebergsåsen, dels för förvärv av två intill området liggande tomtdeklar, som inköpts av akademien. Utredningen finner det klarlagt, att någon ersättning ej kan utgå för donationerna. Beträffande ersättningen från Stockholms stad finner utredningen däremot att denna rimligen bör motivera visst vederlag i detta sammanhang.

Mot bl. a. denna bakgrund har utredningen ansett sig kunna föreslå ett vederlag på 1 milj. kr. för mark och byggnader att erläggas på tillträdesdagen den 1 juli 1973. Förutsättning härför är att instrument och övriga inventarier med de undantag som ovan angivits övergår till staten utan särskilt vederlag. Utredningens bud och motiven för vederlagets beräkning har vid förhandlingarna accepterats av akademien. Överenskommelsen i denna del ligger helt vid sidan av den uppgörelse beträffande personalpensionskostnaderna, som träffats mellan utredningen och akademien. Formerna och villkoren för överlåtelsen av anläggningen regleras i avtalets 2—7 §§.

Förstatligandet förutsätter att den vid observatoriet av akademien bestående personalen bereds statlig anställning fr. o. m. den 1 juli 1973. Personalen underkastas därmed statstjänstemannalagen och de övriga offentligrättsliga bestämmelser som reglerar anställningsförhållandet mellan staten som arbetsgivare och tjänstemännen som arbetstagare. Samtidigt blir de mellan staten och de statsanställdas huvudorganisationer ingångna kollektivavtalen om lön m. m. gällande. Akademien har å sin sida att vidtaga åtgärder för att nuvarande avtal rörande samma personals löne- och anställningsvillkor bringas att upphöra.

Utredningen anser det vara självklart att de tjänstemän som i detta sammanhang övergår till statlig anställning skall skyddas mot löneminsk-

ning enligt den praxis som gäller vid huvudmannaskapsförändringar av detta slag. Sådan tjänsteman bör alltså bibehålla hos akademien den 30 juni 1973 innehavd lönegrad och förvärvat rätt att tillgodoräkna tid för löneklassuppflyttning etc. Även sådana särskilda lönetillägg (motsvarande) som utgår till anställd vid observatoriet bör härvid innefattas i lönegarantin.

8 § i avtalet har till syfte att ge personalen den trygghet till fortsatt anställning och förmåner av denna som utredningen nu berört. I anslutning till den till avtalet fogade tjänsteförteckningen har rörande dessa tjänster gjorts anteckningar av följande innebörd. För tiden fram till förstatligandet skall akademien i fråga om nyanställningar samråda med vederbörande universitetsmyndighet. Vidare skall tjänsteman med tidsbegränsat förordnande, som utlöper vid utgången av juni månad 1973, inte omfattas av erbjudandet enligt 8 §. Avsikten med dessa anteckningar är dels att staten redan nu skall få ett inflytande över personalrekryteringen, dels att någon särskild garanti inte skall tillkomma personer som för fortsatt anställning efter den 30 juni 1973 är beroende av nytt förordnande.

Beträffande astronomen, professorn P.-O. Lindblad, föreslår utredningen i enlighet härmed, att nuvarande enligt 1966 års avtal utgående arvode skall utgå även efter den 30 juni 1973. Dock skall härvid eventuellt prefektarvode avräknas från detta arvode. I fråga om Lindblads undervisningsskyldighet bör oförändrade villkor gälla under dennes återstående tjänstetid.

De båda biträdande professorerna, A. Elvius och U. Sinnerstad, uppstår enligt 1966 års avtal särskild ersättning för sin medverkan i undervisningen, för närvarande timarvode för 12 timmar vardera för år. Utredningen föreslår för de båda befattningshavarna ett årligt personligt lönetillägg motsvarande vad som enligt avtalet tillkommer dem vid en undervisningsvolym om 12 professorstimmar per år. Utredningen har efter samråd med akademien kommit fram till att Elvius och Sinnerstad bör åläggas en undervisningsskyldighet i storleksordningen 40 timmar per år. Det bör ankomma på universitetskanslersämbetet att utfärda närmare föreskrifter härom. Vid vakans på tjänsten som professor eller på någon av de båda tjänsterna som biträdande professor förutsätter utredningen att prövning enligt 69 § universitetsstadgan göres i vanlig ordning.

På akademiens stat finns vidare förtecknade två tjänster som assistent (i A 24) och två tjänster som amanuens (i reglerad beföringång A 18—22); tjänsterna tillsätts med treårsförordnande. Utredningen föreslår att innehavare av sådan tjänst skall kvarstå på oförändrade villkor den tid förordnandet gäller, oavsett om förordnandet löper efter den 1 juli 1973. Det får ankomma på universitetskanslersämbetet att vid vakans på sådan tjänst pröva om tjänsten skall återbesättas. Tjänsten torde i före-

kommande fall få ersättas med närmast jämförliga statliga tjänstetyp, tjänst som forskarasistent resp. tjänst som assistent.

På observatoriet har akademiens bibliotek för närvarande deponerat större delen av sin samling av böcker och tidskrifter i astronomi. Biblioteket svarar för värden (katalogisering, bindning m. m.) och nyanskaffning till samlingen. Nyanskaffning sker i stor utsträckning genom byte av publikationer.

Frågan om huvudmannaskapet för akademiens bibliotek utreds i särskild ordning. Såvitt nu kan bedömas kan frågan vara löst tidigast den 1 juli 1974. Parterna har i avvaktan på en lösning av huvudmannaskapsfrågan för biblioteket träffat ett avtal varigenom ifrågavarande samling även efter den 30 juni 1973 skall vara deponerad på observatoriet. Nyanskaffning av böcker och tidskrifter skall ske på samma sätt och i samma omfattning som för närvarande. Det förutsättes härvid att akademien ersätts för sina kostnader inom ramen för det statsbidrag till biblioteket, som utredningen föreslår skall utgå i avvaktan på en lösning av huvudmannaskapsfrågan.

Samverkan mellan universitets- och högskoleorganisationen och Capristationen för solforskning har av parterna reglerats i särskilt avtal för vilket närmare redogöres i det följande. I avtalet förutsätts att det nära samarbetet mellan Stockholms observatorium och Capristationen i huvudsak skall fortsätta även efter den 30 juni 1973 och i viss utsträckning utökas. Sålunda skall dels den till Capristationen knutna personalen i viss omfattning medverka i undervisnings- och forskningsverksamheten vid den blivande statliga universitetsinstitutionen för astronomi, dels föreståndaren för stationen vara ledamot av matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm, dels personalen vid Capristationen i samma utsträckning som den vid institutionen anställda personalen få utnyttja dennas resurser.

Utredningen framhåller i detta sammanhang att detta resursutnyttjande — som även innefattar viss verkstadsservice m. m. — bör beaktas av vederbörande myndigheter vid medelstilledningen till institutionen för astronomi.

Beträffande medelstilledningen i övrigt till institutionen efter den 30 juni 1973 torde få förutsättas att de speciella förhållanden (storlek, särskild forskningsinriktning, tung och dyrbar utrustning m. m.), som föranlett att observatoriet i vissa avseenden haft större resurser än motsvarande institutioner för astronomi i landet, i tillbörlig grad beaktas.

I detta sammanhang erinrar utredningen om att verkstadsutrymmena är otillräckliga och även i övrigt bl. a. från arbetarskyddssynpunkt otillfredsställande. Utredningen ser det som angeläget att behovet av förbättrade verkstadsresurser beaktas. Utredningen pekar också på behovet av viss växelströmsinstallation vid observatoriet. De elektriska installationerna för teleskopet och kupolbyggnaden är föråldrade.

Slutligen bör nämnas att, enligt vad utredningen inhämtat, akademien förvaltar vissa medel som härrör från en donation för anskaffande av viss utrustning för observatoriet. Enligt uppgift från akademien förekommer härutöver inga till observatoriet knutna donationsmedel. Utredningen anser uppenbart att sådana medel även i fortsättningen får användas för det med donationen avsedda ändamålet.

2.4 Capristationen för solforskning

2.4.1 Bakgrund

Med anledning av tillkomsten av stiftelsen San Michele år 1950 aktualiserades frågan om stiftelsens möjligheter att främja svensk forskning. Man framhöll därvid bl. a. att klimatet på ön Capri skulle kunna erbjuda den svenska astronomiska forskningen — främst solforskningen — goda observationsbetingelser. Efter kontakter från Vetenskapsakademien och Stockholms observatorium erbjöd den italienska stiftelsen Centro Caprense år 1951 akademien att utan annan hyra än direkta underhållskostnader för astronomisk forskning få disponera stiftelsens villa Casa Orlandi i Anacapri stad samt på fördelaktiga villkor förhyra en mindre byggnad belägen ca 500 meter över havet på berget Monte Solaro. Verksamheten startade redan i januari 1952 under ledning av professorn i astrofysik vid akademien Y. Öhman. År 1953 inköptes för ringa kostnad en tomt på Monte Solaro, på vilken en mindre observationsbyggnad uppfördes.

År 1959 förvärvade akademien väl belägen tomtmark i sydvästra delen av Anacapri av tillräcklig storlek för att rymma en institutionsbyggnad. År 1960 återgick fastigheten Casa Orlandi till stiftelsen. Genom bidrag från akademien och från Syskonen Wesséns stiftelse om sammanlagt 140 000 kr. uppfördes en institutionsbyggnad och en solvärmeanläggning som togs i bruk i juni 1961. Dessutom förvärvade akademien tre närliggande tomter där en mindre villa — den s. k. gästbostaden — var uppförd och på samma område uppfördes senare ett s. k. spektroskopiskt laboratorium. År 1965 sålde akademien stationen på Monte Solaro till Università Navale i Neapel för 50 000 kr. och denna summa har senare använts för utbyggnad av gästbostaden. Professorn Öhman har sedermera till Capristationen donerat en av honom förvärvad mindre tomt och villa belägen i anslutning till stationen.

2.4.2 Personella och materiella resurser vid Capristationen för solforskning

Personal

Capristationen för solforskning hade den 1 juli 1972 följande personalorganisation.

Tjänst	Lönegrad	Lönekostnader 1972 ¹
Föreståndare	C 1	100 000
Förste observatorieintendent	A 25:25	64 000 ²
Andre observatorieintendent	U 14:14	56 000 ^{2 3}
Vaktmästare (arvode)		18 000
Summa lönekostnader		238 000

¹ Inkl. lönekostnadspålägg.

² I beloppet ingår traktamente med 3 000 kr./år, bekostat av akademien.

³ Tjänsten avlönas med medel från statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Innehavaren av tjänsten som föreståndare skall enligt beslut av akademien inneha professorskompetens i astrofysik med solforskning. Tjänsteinnehavaren skall leda forskningsarbete såväl vid Capristationen som vid Stockholms observatorium och därvid i lämplig utsträckning vistas vid Capristationen. De båda observatorieintendenterna alternerar mellan tjänstgöring vid Capristationen och vid observatoriet i Saltsjöbaden.

Driftkostnader

Anslagen till Capristationens driftkostnader under perioden 1967—1972 framgår av följande sammanställning.

Kalenderår	Vetenskapsakademien	National Bureau of Standards	Budgetår	Statens naturvetenskapliga forskningsråd
1967	40 000	18 000	1967/68	81 600
1968	55 000	18 000	1968/69	54 300
1969	74 000	18 000	1969/70	77 006
1970	83 000	18 000	1970/71	82 306
1971	99 000	18 000	1971/72	78 206

Härutöver har Vetenskapsakademien år 1969 fått mottaga sammanlagt 380 000 kr. i donationer avsedda för ett 60-cm spegelteleskop att placeras vid stationen. För Capristationens del i arbetet med den kontinuerliga solövervakningen utgår vidare ett årligt bidrag från National Bureau of Standards f. n. med 18 000 kr.

Markområde och byggnader

Vetenskapsakademiens markområde som nyttjas av Capristationen för solforskning har en yta av 2 265 m².

Capristationens byggnader utgöres av en huvudbyggnad med koronografkupol, ett spektrografiskt laboratorium, gästbostad, tjänstebostad och en nyuppförd kupolbyggnad för 60-cm spegelteleskop.

Instrument och utrustning

Bland de solinstrument stationen förfogar över kan nämnas den stora spektrografanläggningen av hög kvalitet, ansluten till ett 20-cm horisontalteleskop. Vidare är på stationen uppställd en magnetograf, två sammanbyggda koronografer med spektrograf, ett övervakningsinstrument, ett par monokromatorer samt ytterligare en spektrograf. I och med tillkomsten av det nya 60-cm spegelteleskopet kommer stationens verksamhet att breddas till stellar astronomi.

2.4.3 Verksamheten vid Capristationen för solforskning

Studier av solytans och solrandens fenomen har alltsedan Capristationens tillkomst varit dess viktigaste forskningsområde. Genom den instrumentella utrustning, som stationen i dag förfogar över, är den väl utrustad för denna uppgift. Som ett led i denna verksamhet ingår en mer eller mindre kontinuerlig övervakning av solen. Övervakningen kan sägas tjäna två huvudsyften. Dels kan härigenom ske ett naturligt urval för speciella vetenskapliga undersökningar av särskilt intressanta fenomen, dels kan stationen fylla sin uppgift inom den internationellt organiserade varningstjänsten avseende sådana störningar av bl. a. radiokommunikationerna som framkallas av solens aktivitet. Två gånger i veckan levereras exempelvis observationsdata — s. k. ursigram — till televerkets sollaboratorium i Farsta. På grundval av materialet utarbetas prognoser för solens väntade påverkan på radiokommunikationerna. Detta samarbete med televerket kom till stånd år 1958 i samband med det geofysiska året. Genom det stora antalet observationsdagar på Capri — ca 325 per år — och den goda bildkvaliteten utgör stationen en betydelsefull länk i kedjan av observatorier, som solforskningen i dag betjänar sig av.

Förutom den kontinuerliga solövervakningen och därmed sammanhängande statistisk bearbetning av data koncentrerar sig den markbundna solforskningen vid Capristationen på två projekt. Det första är studium av kinematiken hos flares och relaterade fenomen, ett problem som är av hög aktualitet inom internationell solforskning. Arbetet sker i samarbete med institutionen för plasmafysik vid tekniska högskolan i Stockholm. Det andra projektet avser bestämningar av temperatur och optiskt djup hos protuberanser genom observation av deras absorption framför solskivan och emission utanför solranden.

Som ett led i ett forskningsprojekt vid astronomiska institutionen i Lund testas Capristationen en ny typ av magnetograf för studium av finstrukturen hos solens magnetfält. Samarbete har under detta projekt inletts med ryska forskare. Härvid har planerats att placera magnetografen i ryska stratosfärballonger.

Det internationella samarbetet inom området är för övrigt mycket intensivt och befinner sig för närvarande i ett betydelsefullt skede.

Drivna av samma motiv som ledde till bildandet av European Southern Observatory har representanter för sju europeiska länder startat en verksamhet i syfte att bilda en organisation kallad »Joint Organisation for Solar Observations» (JOSO), vars ändamål skall vara att skapa ett stort gemensamt solobservatorium. I den styrelse som bildats för detta förberedelsearbete ingår en representant för svensk astronomisk forskning. För närvarande pågår ett tämligen omfattande undersökningsprogram för val av plats med bästa astronomiska »seeing» för solobservationer.

2.4.4 Överväganden och förslag

Capristationen för solforskning grundades i början av 1950-talet på privat initiativ. Såväl historiskt som personellt har stationen en nära anknytning till Stockholms observatorium i Saltsjöbaden, till vilket stationen till en början utgjorde en filial. År 1966 erhöll emellertid Capristationen ställning av självständig institution under akademien.

Stationen fungerar, påpekar utredningen, dels som mätstation i den internationellt organiserade kontinuerliga solövervakningen, dels som en fältstation, vars resurser och utomordentliga observationsläge kan tas i anspråk för olika solforskningsprojekt.

Stationen är i gott skick och utrustad med modern apparatur. Stationens resurser har — som framgår av det föregående — på senare år väsentligt förstärkts.

Sålunda innebär förvärvet av 60-cm spegelteleskopet våren 1972 att man kommer att kunna bredda verksamheten även mot stellar astronomi. Vidare har bas- och forskningsorganisationen väsentligen utbyggt genom akademiens beslut att den 1 juli 1972 tillsätta den sedan några år vakanta tjänsten som föreståndare för stationen.

De personella och materiella resurserna vid stationen är likväl vid en internationell jämförelse av ganska begränsad omfattning. Det stationen tillhöriga markområdet torde heller inte medge någon ytterligare utbyggnad. I detta sammanhang bör crinras om planerna på att skapa ett stort internationellt solobservatorium (JOSO) i medelhavsområdet. Capristationens framtida roll är härigenom något oviss. JOSO är emellertid ännu inte formellt etablerat. Efter vad utredningen inhämtat torde den fas i förberedelsearbetet som består i att finna en lämplig plats för det internationella solobservatoriet pågå ytterligare minst ett par år.

Utredningen finner det klarlagt att stationen både som fält-, mät- och övervakningsstation har viktiga uppgifter att fylla. För den svenska forskningen på området är — till följd av de begränsade observationsmöjligheterna inom landet — en station av detta slag av betydande värde.

Stationen får — trots den nära anknytningen till Stockholms observa-

torium — i första hand betraktas som en fältstation för svensk astronomisk forskning överhuvudtaget. Stationen är alltså tillgänglig för forskare, oavsett lärosätetstillhörighet. Det bör i sammanhanget erinras om att stationen även har ett mycket nära forskningssamarbete med astronomiska institutionen i Lund. Stationen kan, enligt utredningens mening, härigenom inte sägas ha någon direkt funktionell anknytning till något visst svenskt universitet.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts bör, enligt utredningens mening, stationen lämpligen kvarstå som en särskild institution. Några fördelar för den framtida verksamheten kan, enligt utredningens bedömning, inte vinnas genom ett direkt inordnande i verksamheten vid universitet eller högskola i landet. Utredningen finner därför övervägande skäl tala för att stationen t. v. kvarstår under akademiens huvudmannaskap. Verksamheten vid stationen finansieras till större delen — ca 70 % — av akademiens egna medel och fondmedel (kostnaderna för föreståndarbefattningen).

Utredningens förslag beträffande Stockholms observatorium och Capristationen för solforskning innebär skilda huvudmän för de båda institutionerna. Det nära sambandet med observatoriet bör enligt utredningen trots detta kunna bestå och utvecklas. Parterna har sålunda under förhandlingarna sett det som angeläget att en forsknings- och utbildningssamverkan mellan observatoriet och Capristationen ges en fast form. Då emellertid forskningsresurser med den speciella inriktning Capristationen erbjuder får anses vara av intresse för den astronomiska utbildningen och forskningen i hela landet har utredningen i samråd med akademien kommit fram till att en samverkan lämpligen bör regleras i ett avtal som omfattar samtliga universitet och högskolor i landet. Avtalet mellan parterna är från utredningens sida träffat under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande.

Som ett led i denna samverkan förutsättes att personalen vid Capristationen (en föreståndare och två observatorieintendenter), som hittills, får tillgång till Stockholms observatoriums resurser även efter förstatligandet. Enligt tjänsteavtalen för resp. befattningshavare vid stationen gäller att viss del av tjänstgöringen skall förläggas till observatoriet. Det kan i sammanhanget också nämnas att stationen i viss utsträckning, vad gäller verkstadsservice m. m., replierar på observatoriets resurser. Även i fortsättningen bör — inom de ramar som anges i avtalets 5 § — denna ordning bestå.

I avtalet stadgas vidare att föreståndaren för stationen inom sitt ämnesområde skall meddela undervisning, förrätta examination och handleda studerande inom forskarutbildningen. Undervisningsskyldigheten har i avtalet fastställts till hälften av den som åvilar professor vid universitet. För föreståndarens medverkan i undervisnings- och forskningsverksamheten utgår ingen särskild ersättning.

I syfte att ge tjänsten som föreståndare, och den specialitet innehavaren representerar, en förankring i universitetsorganisationen har i avtalet stadgats att föreståndaren skall vara ledamot av matematisk-naturvetenskapliga fakulteten och matematisk-fysiska sektionen vid universitetet i Stockholm.

Vid tillsättning av tjänsten som föreståndare skall akademien inhämta yttrande från nämnda fakultet över det förslag till innehavare av tjänsten som avgivits av akademiens valutskott och akademiens beslut i frågan skall för stadfästelse underställas Kungl. Maj:t.

Övriga vetenskapliga befattningshavare vid stationen skall, på i stort sett samma villkor som för närvarande enligt 1966 års avtal gäller för andra lärare än astronomen vid observatoriet, vara skyldiga att mot arvode medverka i undervisning inom universitets- och högskoleorganisationen.

Capristationen för solforskning saknar f. n. styrelse (motsvarande). Utredningen finner det inte motiverat att för stationen förorda inrättande av en särskild styrelse. Det bör enligt utredningen i första hand ankomma på akademien att bedöma om en sådan erfordras för stationen. Utredningen förutsätter att, i den mån styrelse skulle inrättas av akademien, berörda statliga organ och myndigheter bereds tillfälle att medverka då ledamöter i styrelsen skall utses.

2.5 Kristinebergs zoologiska station

2.5.1 Bakgrund

I samband med det under 1800-talet ökade intresset inom den zoologiska forskningen för marina organismer kom svenska zoologer att i stor utsträckning förlägga sina arbeten till Gullmarsfjorden. Gullmarsfjorden är Sveriges enda typiska tröskelfjord och den goda vattenomsättningen, såväl i fjorden som i tröskelområdet, är en utmärkt förutsättning för en mångformig havsfauna. Kristinebergs zoologiska station belägen i Fiskebäckskil vid Gullmarsfjorden, det första laboratoriet av detta slag i Sverige, invigdes år 1877. Stationen upprättades genom en donation till Vetenskapsakademien. Efter sekelskiftet har verksamheten vid Kristineberg kännetecknats av en försiktig expansion. Genom tillkomsten av ett vinterlaboratorium år 1905 och genom en viss omorganisation kunde verksamheten utsträckas till att omfatta hela året.

Kristinebergs-stationens status som forskningsstation accentuerades år 1964, då föreståndarens undervisning för universitetens tvåbetygskurser i zoologi slopades. Sedan detta år förekommer endast speciell undervisning vid Kristineberg såsom repetitionskurser, specialkurser och doktorandkurser. Vetenskapsakademien har svarat för personallöner och hu-

vuddelen av driftanslagen till stationen. Av särskild betydelse för stationens möjligheter att erbjuda service åt marinbiologisk forskning har varit de donationer — främst i form av mark och byggnader — som förekommit från privatpersoner.

2.5.2 Personella och materiella resurser vid Kristinebergs zoologiska station

Akademiens personal- och driftkostnader vid stationen

Den av Vetenskapsakademien avlönade personalen vid Kristinebergs zoologiska station uppgick den 1 januari 1972 till sammanlagt 14 personer med en lönekostnad detta år på 539 000 kr. inkl. lönekostnadspålägg. Personalen bestod av en biträdande professor som föreståndare, en amanuens, en laboratorieingenjör samt 11 tekniker och biträden.

Mark, byggnader, utrustning m. m.

Kristinebergs zoologiska station är belägen i Fiskebäckskil som numera tillhör Lysekiis kommun. Vetenskapsakademien äger drygt 30 fastigheter med en sammanlagd yta av ca 530 000 m².

Byggnaderna vid Kristinebergs-stationen består av bl. a. vinterlaboratorium, sommarlaboratorium, mäss, föreståndarbostad, f. d. prefektbostad samt ett antal mindre bostadshus.

Enligt byggnadsstyrelsens bedömning är byggnaderna utvändigt väl underhållna och ger intryck av att även invändigt vara i gott skick. Kåjen, sjöboden och bryggorna inom stationen är däremot i sämre skick. Utgående från fortsatt användning av fastigheterna för nuvarande verksamhet bedömer byggnadsstyrelsen att akademiens fastigheter vid Kristinebergs zoologiska station belingar ett värde av 1 750 000 kr.

Stationen disponerar ett antal båtar bl. a. ett undersökningsfartyg, två fångstbåtar samt motor- och roddbåtar.

Broms fond är den enda av akademiens fonder som är direkt knuten till Kristinebergs zoologiska station. Fonden uppgick år 1970 till 183 005 kr. med en årlig avkastning av 17 700 kr. Avkastningen får användas för inköp av instrument m. m. till stationen.

2.5.3 Verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station

I början av 1900-talet var all utbildning i landet i marin zoologi förlagd till Kristinebergs zoologiska station. Universitetet i Uppsala erhöi år 1915 genom en donation en biologisk fältstation i Klubban, belägen vid Gullmarsfjorden, varefter universitetets utbildning i marin zoologi förlades dit. Vid stationen i Klubban, som byggts ut under 1960-talet, bedrivs i huvudsak grundutbildning under sommarhalvåret medan däremot i allmänhet ingen forskarutbildning eller forskning förekommer där.

Universitetet i Lund nyttjade under flera decennier Kristinebergs-stationen för den obligatoriska tvåbetygskursen i marin zoologi men nödgades av utrymnesskäl under 1950-talet förlägga denna utbildning till öresundsregionen.

Utbildningen i marin zoologi vid universitetet i Göteborg var under slutet av 1950-talet förlagd till Kristinebergs-stationen. Med anledning av statsmakternas beslut år 1964 (prop. 1964: 72, SU 1964: 72, rskr 1964: 191) på grundval av förslag av 1958 och 1963 års fältstationsutredningar upprättades en ny fältstation på Tjärnö inom kosterområdet i norra Bohuslän. Fr. o. m. år 1966 bedrivs utbildningen i marin zoologi vid universitetet i Göteborg vid denna fältstation.

Universitetet i Stockholm har t. o. m. år 1965 förlagt tvåbetygsutbildningen i marin zoologi till Kristinebergs zoologiska station. Med början nämnda år bedrivs utbildningen dels vid den nyssnämnda fältstationen Tjärnö, dels vid universitetets fältstation på Askö i Trosa skärgård.

Fram till mitten av 1960-talet bestod således verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station i huvudsak av gästforskning och av studiekurser i marin zoologi inom den grundläggande universitetsutbildningen som förlades dit under sommarmånaderna. Till följd av riksdagsbeslutet år 1964 baserat på fältstationsutredningarnas förslag har verksamheten vid stationen under senare hälften av 1960-talet ändrat karaktär och kommit att omfatta dels årliga specialkurser inom ramen för Nordiskt Kollegiums för Marin biologi verksamhet, dels till stationen förlagda kortare licentiand- och doktorandkurser samt forskningsprojekt inom framför allt det marinbiologiska ämnesområdet. Dessa forskningsprojekt finansieras av andra institutioner och myndigheter än Vetenskapsakademien och utförs vid Kristinebergs-stationen med hänsyn till de gynnsamma betingelser för forskning på det marinbiologiska området som råder vid stationen.

Den forskning som bedrivs av de vid Kristinebergs zoologiska station permanent arbetande forskarna, dvs. föreståndaren och amanuensen samt assistenter anställda på forskningskontrakt med forskningsstödjande instanser, har inriktats på främst studier av faunan mellan sandpartiklarna i olika sediment, marin miljöforskning, ekologiska aspekter på vattenförorening samt faunistik.

En betydande del av verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station utgörs av gästforskning och forskarutbildning inom främst skilda marinbiologiska ämnesområden. Enskilda forskare eller mindre grupper av forskare besöker därvid stationen under kortare tider för att på platsen utföra specialstudier och samla material för olika forskningsprojekt. Till Kristinebergs-stationen förläggs vidare specialkurser i varierande omfattning för doktorander vid olika universitetsinstitutioner.

Utredningen redovisar att antalet besök av gästforskare och antalet arbetsdagar för gästforskarna vid Kristinebergs zoologiska station har minskat något under den senaste tioårsperioden. För den gästforskning som bedrivs vid stationen ställer Vetenskapsakademien kostnadsfritt arbetsplats, instrument, standardkemikalier, levande organismer, bibliotek och viss teknisk service till forskarnas förfogande. Undersökningsfartyget kan forskarna hyra för en kostnad av 700 kr. per dag. Mot en avgift av 30 kr. per dag erhåller forskarna helpension i stationens mäss, eller för 10 kr. per dag rum i gästhem med möjlighet till självhushåll. Ett antal familjbostäder upplåtes sommartid till forskarna.

Av gästforskarbesöken vid Kristinebergs zoologiska station under åren 1961—1970 kom 170 besök från Stockholm, 95 från Göteborg, 85 från Uppsala, 60 från Lund och 20 från Umeå.

2.5.4 Naturvetenskapligt inriktad havsforskning i Göteborg och Lund

Utredningen har belyst anknytningen mellan verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station och liknande aktiviteter inom universitets- och högskolesektorn, i första hand den naturvetenskapligt inriktade havsforskningen i västra och södra Sverige. I nämnda del av landet bedrivs sådan forskning i huvudsak vid universiteten i Göteborg och Lund samt vid havsfiskelaboratorierna i Lysekil och Göteborg. Även vid ett par institutioner vid Chalmers tekniska högskola utförs forskning med viss anknytning till forskningen i Kristineberg.

2.5.5 Vissa utredningar med anknytning till Kristinebergs zoologiska station

Vetenskapsakademiens Kristinebergskommitté

Vetenskapsakademien tillsatte år 1964 en kommitté bestående av ett antal vetenskapsmän från olika naturvetenskapliga discipliner för att utreda vissa byggnads-, utrustnings- och organisationsfrågor i samband med den framtida verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station. Kommittén överlämnade sin utredning till akademien i oktober 1969.

Kristinebergskommittén ansåg bl. a. att stationens forsknings- och undervisningspotential borde utnyttjas bättre, särskilt under vinterhalvåret. Möjligheterna till ett ökat och permanent samarbete med främst universitetet i Göteborg men även andra universitet när det gäller forskarutbildningen borde snarast utredas. Kommittén behandlade vidare vissa byggnads- och utrustningsfrågor vid stationen. Slutligen föreslog kommittén att en styrelse skulle tillsättas med uppgift att ansvara för stationens allmänna målsättning och leda verksamheten.

Utredningen konstaterar att Kristinebergskommitténs förslag har be-

handlats av Vetenskapsakademiens planeringskommitté. Med anledning härav beslutade akademien i december 1971 att inrätta ett vetenskapligt råd för att leda verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station. Detta beslut har emellertid inte effektuerats.

Havsresursutredningen

Genom beslut av Kungl. Maj:t i juni 1968 tillkallades en utredning med uppdrag att analysera uppläggningsplaneringen av en långsiktig inventering av kontinentalsockelns naturtillgångar. Utredningen, som antagit namnet havsresursutredningen, skulle enligt direktiven genom sitt arbete lägga en grund för nämnda inventering. En kartläggning av de befintliga resurserna för havsforskningen skulle genomföras och samordningsproblemen rörande dessa resurser granskas. Utredningen fick slutligen i uppdrag att utarbeta en långsiktig plan för att inom ramen för befintliga resurser samordna forskningsinsatserna mot speciella projekt som kan bedömas ha hög prioritet.

I havsresursutredningens betänkande »Utnyttjande och skydd av havet» (SOU 1972:43), som överlämnades i juni 1972, behandlas en lång rad frågor med anknytning till havens naturresurser. I utredningen redovisas exempelvis de havsrättsliga reglerna, livsmedels- resp. mineralutvinning ur havet, transportutnyttjandet av havet, havet såsom fritids- och rekreationstillgång samt förorenings- och miljökontrollfrågor avseende havet. Havsresursutredningen behandlar vidare ingående den svenska havsutforskningen. Med havsutforskning avses därvid sådan forsknings-, utvecklings- eller dokumentationsverksamhet, som är av intresse för utnyttjandet av havsområdena eller deras naturresurser. Utredningen finner att det betydande utnyttjandet av havet kommer att öka i framtiden, vilket leder till att den svenska havsforskningen — framför allt vid universitet och högskolor — bör ges ökade resurser. Utredningen föreslår också att tillgången på forskningsfartyg förbättras och att forskningsstationerna upprustas.

Havsresursutredningen föreslår slutligen att en delegation för havsresurser bildas. Delegationen skall vara regeringens rådgivande organ i havsfrågor, föreslå program för havets utforskande och exploatering och planera det långsiktiga utnyttjandet av havet. Delegationen, som föreslås bli en självständig enhet lokaliserad i anknytning till styrelsen för teknisk utveckling (STU), skall även ansvara för genomförandet av viss havsforskning, vara ett forum för samarbete mellan myndigheter och näringsliv samt slutligen samordna anskaffning och utnyttjande av kostnadskrävande havsforskningsutrustning.

2.5.6 Överväganden och förslag

Utredningen framhåller inledningsvis att Kristinebergs zoologiska

station har ett för marinbiologisk forskning utmärkt geografiskt läge vid Sveriges enda typiska tröskelfjord, Gullmarsfjorden. Stationen har goda möjligheter att förse forskare inom nämnda forskningsområde med arbets- och inkvarteringsplatser samt arbetsmaterial från en rikhaltig och i vissa avscenden unik marin fauna och flora. Kristinebergsstationen har även ett relativt centralt läge för att bedriva havsforskning på större djup i exempelvis Skagerack och Kattegatt. Stationen disponerar dessutom betydande markområden av varierande beskaffenhet som ger goda möjligheter att tillgodose eventuella framtida utbyggnadsbehov.

Kristinebergs zoologiska station hade t. o. m. år 1964 karaktären av fältstation för den grundläggande universitetsutbildningen i främst marin zoologi. Genom statsmakternas beslut år 1964 med anledning av fältstationsutredningarnas förslag erhöll Kristinebergsstationen ändrad karaktär från fältstation för lägre universitetsutbildning i marin zoologi till mer renodlad forskningsstation.

Fr. o. m. mitten av 1960-talet har verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station huvudsakligen utgjorts av marinbiologisk forskning som utförts dels av den av akademien avlönade fast anställda personalen på stationen, dels av gästforskare som för längre eller kortare tid arbetat vid stationen. I mindre utsträckning har vid Kristinebergsstationen genomförts specialkurser inom skilda marinbiologiska ämnesområden för högre betyg samt för licentiand- och doktorandutbildningen vid universiteten.

Utredningen konstaterar att den av Vetenskapsakademien bekostade institutionsforskningen vid Kristinebergs zoologiska station undergått en långsam expansion under den senaste tioårsperioden — från 8 tjänster år 1962 till 14 tjänster år 1972 — medan gästforskningen vid stationen, mätt såväl i antal gästforskare som antal arbetsdagar, har stagnerat och minskat under samma tidsrymd. Den totala kostnaden för verksamheten vid Kristineberg uppgick år 1971 till storleksordningen 950 000 kr., varav akademiens anslag uppgick till ca 600 000 kr., medan externa uppdragsgivare anslog ca 300 000 kr.

Utredningen redovisar att vid universiteten i Göteborg och Lund bedrivs naturvetenskaplig forskning med klar anknytning till verksamheten vid Kristinebergsstationen. Till följd av statsmakternas ställningstagande år 1964 med anledning av fältstationsutredningarnas förslag tillgodoses emellertid i huvudsak behovet av fältstationsservice för dessa universitet vid stationerna på Tjärnö och i Helsingör. Under sommarhalvåret nyttjas dock Kristinebergsstationen relativt frekvent av enskilda forskare och mindre forskargrupper från landets samtliga universitet. Av de externa nyttjarna av Kristinebergsstationens resurser intar dessutom statens naturvårdsverk en framträdande plats.

Mot bakgrund av den redovisade utvecklingen av verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station och av anknytningarna till främst

universitetsområdet har utredningen ingående prövat möjligheterna att genom huvudmannaskaps- eller organisationsförändringar förbättra förutsättningarna för aktiviteterna vid stationen. Utredningen har i dessa frågor haft överläggningar med företrädare för bl. a. universitetet i Göteborg, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens naturvårdsverk samt havsfiskelaboratoriet i Lysekil.

Det första alternativ utredningen prövat har varit ett inordnande av Kristinebergs-stationen i universitetsorganisationen. Anses detta böra ske, ligger det enligt utredningens mening närmast till hands att stationen inordnas i universitetet i Göteborg. Detta universitet är inte bara det mest närbelägna rent geografiskt utan även i vetenskapligt avseende är anknytningarna påtagliga.

Som tidigare framgått bedriver emellertid de aktuella institutionerna vid universitetet i Göteborg sedan mitten av 1960-talet huvuddelen av sin fältstationsverksamhet vid den egna stationen på Tjärnö. Detta medför att nämnda universitet f. n. inte nyttjar Kristinebergs-stationens resurser i nämnvärt högre grad än övriga universitet i landet. I och för sig behövs väl detta förhållande inte vara avgörande; något hinder mot att ett universitets speciella forskningsresurser utnyttjas av forskare från andra lärosäten föreligger självfallet inte. Större vikt bör då fästas vid det förhållandet att stationen i allt högre grad tagits i anspråk för den mer målinriktade forskning på det marina området som bedrivs av vissa statliga organ framför allt inom naturvårdsområdet, en forskning i vilken vetenskapsmän oberoende av lärosäte engageras. Denna forskning, som har vissa paralleller på bl. a. fiskeristyrelsens område med stationer förlagda i närheten av Kristineberg, har liksom vissa grenar av den universitetsbaserade havsforskningen ofta behov av speciella resurser av typen forskningsfartyg. Det är enligt utredningen angeläget att nyttjandet av sådan tyngre forskningsutrustning samordnas. Särskilt framstår det som angeläget att större forskningsfartyg anskaffas och utrustas efter en bedömning som tar hänsyn till de samlade behoven och sedan ställs till forskningens förfogande och utnyttjas efter en samlad prövning och enligt någorlunda enhetliga grunder. Så är f. n. knappast fallet. Men även när det gäller de stationära resurserna på själva fältstationen krävs en samordning, som inte kan uppnås utan någon form av gemensam ledning. Naturvårdsverkets speciella behov på detta område synes vidare inte ha allsidigt utretts. Dessa omständigheter talar enligt utredningen för att innan någon ändring av huvudmannaskapet för Kristinebergs-stationen vidtas, bör — utöver vad som berörts i havsresursutredningen — samordningsfrågorna på detta område bli föremål för en ingående analys.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till att Kristinebergs-stationens roll i svensk havsforskning kommer att påverkas av kommande ställningstagande till havsresursutredningens förslag, föreslår utredningen

att Kristinebergs zoologiska station t. v. kvarstår under akademiens huvudmannaskap. Utredningen har emellertid som nyss utvecklats blivit övertygad om angelägenheten av att en ökad samordning och ett effektivare samutnyttjande av den svenska havsforskningens resurser snarast kommer till stånd. I detta sammanhang föreslår därför utredningen att, om havsresursdelegationen inrättas, denna, eller eljest en särskild utredning, ingående prövar dessa samordningsfrågor.

I avvaktan på att dessa frågor prövas närmare bör således enligt utredningens mening Kristinebergs zoologiska station ej förstatligas. Utredningen anser dock att det är oundgängligt att åtgärder snarast vidtas som kan främja verksamheten vid Kristinebergs-stationen.

Utredningen föreslår därför att sådana åtgärder vidtas som förbättrar kontakterna mellan Kristinebergs zoologiska station och universiteten och därigenom stimulerar tillflödet av gästforskare från universiteten till stationen. En åtgärd som dels ökar kontaktytorna mellan Kristinebergs-stationen och främst den marinbiologiska forskningen vid universiteten, dels på ett mera påtagligt sätt än f. n. permanent inlemmar stationen och dess skilda resurser i planeringen och genomförandet av denna universitetsforskning, är att en styrelse inrättas för Kristinebergs-stationen där universitet, forskningsråd m. fl. är företrädare. Denna styrelse bör fastlägga Kristinebergs-stationens roll och målsättning inom den naturvetenskapliga forskningen i landet samt ansvara för dess verksamhet i stort. Styrelsen bör vidare dra upp riktlinjerna för verksamheten vid stationen, bedöma den lämpliga avvägningen mellan institutionsforskningen och gästforskningen, planera erforderlig utbyggnad i form av personella och materiella resurser samt främja Kristinebergs-stationens ställning i svensk och nordisk marinbiologisk forskning och forskarutbildning. Utredningen föreslår därför att en styrelse inrättas för Kristinebergs zoologiska station och att akademien får i uppdrag att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om dess sammansättning. I styrelsen bör ingå representanter för akademien, universiteten, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens naturvårdsverk samt eventuellt övriga myndigheter med anknytning till marinbiologisk forskning.

Utredningen anser vidare en närmare anknytning och ett etablerat samarbete mellan Kristinebergs zoologiska station och universitetet i Göteborg önskvärda. För att föreståndaren för Kristinebergs zoologiska station skall ges möjlighet att mera kontinuerligt följa och på olika sätt verka inom den marina forskningen och forskarutbildningen vid universitetet i Göteborg, föreslår utredningen att föreståndaren för stationen ges säte och stämma i den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid nämnda universitet.

De åtgärder som utredningen föreslagit i det föregående rörande Kristinebergs zoologiska station bör verka stimulerande på såväl den

permanent av akademien finansierade forskningen som den externa gästforskningen vid stationen. Erfarenheterna under den senaste tioårsperioden visar att den ena av Kristinebergs-stationens huvuduppgifter, gästforskningen, uppvisar betydande säsongmässiga fluktuationer. Utredningen delar i denna fråga helt Kristinebergskommitténs bedömning om angelägenheten av att åtgärder vidtas för att utjämna dessa säsongfluktuationer så att stationens i många avseenden unika resurser utnyttjas optimalt av forskare vid universiteten och andra myndigheter.

Utredningen anser att det från bl. a. informations- och marknadsföringssynpunkt är betydelsefullt att Kristinebergs-stationen har en så adekvat benämning som möjligt i förhållande till den verksamhet som bedrivs där. Utredningen föreslår därför att Kristinebergs zoologiska station fr. o. m. den 1 juli 1973 benämns Kristinebergs marinbiologiska station.

2.6 Kiruna geofysiska observatorium

2.6.1 Bakgrund

År 1944 erhöll Vetenskapsakademien, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt dåvarande sjökartverket Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan om sammanförande av de geofysiska observationer som då utfördes vid särskilda stationer vid Riksgränsen och Abisko till ett observatorium. Med anledning härav tillsattes en utredningskommitté, benämnd Abiskokommittén.

Abiskokommittén föreslog att ett geofysiskt observatorium skulle upprättas på en plats belägen 8 km öster om Kiruna. Observatoriet skulle i ökad omfattning överta de jordmagnetiska, seismologiska och meteorologiska observationer, som hittills utförts vid Abisko naturvetenskapliga station samtidigt som forskning inom det geofysiska ämnesområdet skulle bedrivas vid observatoriet. Remissinstanserna var mycket välvilligt inställda till abiskokommitténs betänkande, men framställningen föranledde dock inte någon omedelbar åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Inom Vetenskapsakademien fortsatte arbetet på att tillgodose de omedelbara behoven för den geofysiska forskningen i norra Sverige. I april 1948 tillsattes en interimsstyrelse för forskningsverksamheten i övre Norrland. Under ledning av denna styrelse uppfördes år 1948 byggnader för ett provisoriskt geofysiskt observatorium och ett mindre bostadshus samt senare även registreringshus för jordmagnetism, seismologi och kosmisk strålning. För det sistnämnda slaget av mätningar har senare ett förbättrat registreringshus uppförts. Tillkomsten av dessa byggnader möjliggjordes genom bidrag från Kiruna stad.

År 1952 fastställde Kungl. Maj:t ett reglemente för Vetenskapsaka-

demiens forskningsstationer i övre Norrland och inrättade en styrelse som skulle svara för driften av akademiens anläggningar där nämligen Abisko naturvetenskapliga station, Kiruna geofysiska observatorium, Sareks naturvetenskapliga anläggningar och Tarfaladalens glaciologiska observatorium.

Styrelsen gjorde år 1954 en förnyad framställning om uppförande av en huvudbyggnad och ett hus för jonosfärregistreringar vid Kiruna geofysiska observatorium. Framställningen ledde till att 1956 års riksdag beviljade större delen av de för ändamålet erforderliga medlen. Den nya huvudbyggnaden invigdes i juli 1957.

Kiruna geofysiska observatorium blev institution vid universitetet i Umeå den 1 juli 1967 i samband med att observatoriets föreståndare erhöll en personlig professur vid universitetet. Genom statsmakternas beslut år 1970 (prop. 1970:1 bil. 10 s. 220, SU 1970: 88, rskr 1970: 215) fick fysikämnet vid detta universitet en särskild forskningsprofil mot geokosmofysik genom att ytterligare en tjänst inrättades inom ämnesområdet. Den 1 juli 1970 övertog universitetet i Umeå jonosfärobservatoriet i Lycksele från försvarets forskningsanstalt och detta observatorium fungerar från nämnda tidpunkt som filial till Kiruna geofysiska observatorium.

2.6.2 Personella och materiella resurser vid Kiruna geofysiska observatorium

Personal avlönad av Vetenskapsakademien och universitetet i Umeå

Kiruna geofysiska observatorium hade den 1 oktober 1972 följande personalorganisation avlönad av Vetenskapsakademien resp. universitetet i Umeå.

Tjänst ⁴	Lönegrad	Lönekostnader 1972 ⁴	
		Veten-kaps-akademien	Universitetet i Umeå
Professor, föreståndare ²	U 27	7 000	114 000
Forskarassistent	U 19:20		77 000
Assistent	U 14:15		60 000
Assistent	U 14:15		60 000
Driftingenjör	A 24:25	66 000	
Verkstadsföreståndare	A 20:22	57 000	
Ingenjör ³	A 19:19		46 000
Laboratorietechniker	A 16:18	48 000	
Kontorist	A 10:11		36 000
Kontorist	deltid	5 000	
Kanslist	A 17:17	46 000	
Kontorsskrivare	A 14:14	41 000	
Kontorsbiträde	½-tid	19 000	
Vaktmästare	½-tid	18 000	
Summa lönekostnader		307 000	393 000

¹ Inkl. lönekostnadspålägg och kallortstillägg.

² Statsmakterna inrättade år 1967 (Prop. 1967: 1 bil. 10 s. 265, SU 1967: 40, rskr 1967: 113) en personlig professur för föreståndaren för Kiruna geofysiska observatorium, Bengt Hultqvist. Tjänsten är knuten till universitetet i Umeå, där innehavaren har en av universitetskanslersämbetet fastställd undervisningsskyldighet om 50 timmar per år.

³ Tjänsten är placerad vid jonosfärobservatoriet i Lycksele.

⁴ Dessutom är ett antal doktorander från universitetet i Umeå verksamma vid observatoriet.

Personal avlönad av andra myndigheter

Statens naturvetenskapliga forskningsråd hade den 1 oktober 1972 en forskargrupp om sju personer verksam vid Kiruna geofysiska observatorium. Statens delegation för rymdverksamhet avlönade vid samma tidpunkt 17 personer vid observatoriet medan försvarets forskningsanstalt avlönade fyra och arbetsmarknadsstyrelsen en befattningshavare vid observatoriet.

2.6.3 Anslag till Kiruna geofysiska observatorium för löner och driftkostnader åren 1968—1971

Kiruna geofysiska observatorium har under åren 1968—1971 erhållit anslag från skilda myndigheter m. m. enligt följande sammanställning. Anslagen har i huvudsak avsett avlöningar för personal vid observatoriet samt driftkostnader för verksamheten. I sammanställningen ingår varken anslag för byggnader eller personliga reseanslag för bl. a. deltagande i vetenskapliga konferenser. Lönekostnadspålägg är ej inkluderade.

Anslagsgivare	1968	1969	1970	1971	1971 (%)
Vetenskapsakademien	299 616	321 000	353 000	368 000	(15)
Universitetet i Umeå	86 236	130 956	186 708	219 608	(9)
Statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR)	369 451	365 610	376 574	411 556	(17)
Styrelsen för teknisk utveckling (STU)	330 000	145 000	120 000	120 000	(5)
Rymdnämnden (NFR + STU för raket- och satellitexperiment)	1 280 500	1 262 702	1 168 422	1 161 499	(49)
Kiruna stad	30 000	45 000	30 000	30 000	(1)
Wallenbergsstiftelsen		170 000			
Den europeiska rymdforskningsorganisationen ESRO		41 500	51 920	54 272	(2)
Övriga anslagsgivare	104 450	54 180	33 374	45 000	(2)
Summa erhållna anslag	2 500 253	2 535 948	2 319 998	2 409 935	(100)

Av den totala verksamheten vid Kiruna geofysiska observatorium år 1971 finansierade således akademien 15 % av kostnaderna medan statsanslagen över universitet, forskningsråd m. m. finansierade 80 % samt övriga anslagsgivare resterande 5 % av kostnaderna.

Mark, byggnader och utrustning

År 1953 uppläts ett område kronomark med en yta av 22,2 km² åt Vetenskapsakademien. Akademien fick samtidigt tillstånd att på denna mark uppföra för forskningsverksamheten erforderliga byggnader och andra anläggningar.

De 19 byggnader som uppförts vid Kiruna geofysiska observatorium samt uppgift om dessas byggnadsår, golvyta, byggnadskostnad och finansiär redovisas i följande sammanställning.

Byggnad (år)	Golvyta m ²	Byggnads- kostnad	Finansiär
1. Huvudbyggnad (1957)	1 343	1 350 000	Staten KVA Kiruna stad
2. Jonosfärobservatoriet (1957)	42	70 000	
3. Lågbrushus (1963)	118	180 000	Wallenbergstiftelsen
4. 7 mät-paviljonger (1950—1961)	202	194 000	Huvudsakligen Kiruna stad
5. Radarhus (1961)	15	9 000	KVA
6. Gamla jonosfärobservatoriet (1948)	214	—	Tillhör Kiruna stad
7. Förrådsskjul och kallgarage (1960—1962)	102	12 000	KVA
8. 2 familjebostäder (1957)	182	160 000	KVA
9. 1 familjebostad (1950)	66	—	Tillhör Kiruna stad
10. Tillbyggnad av huvudbyggnaden (1968)	1 162	1 605 000	Staten
11. Ballonglaboratorium (1969)	205	145 000	Staten
12. Nya kosmisk strålningspaviljong	121	60 000	Wallenbergstiftelsen
Summa 19 byggnader	3 772	3 785 000	Staten 2 600 000 KVA 501 000 Kiruna stad 444 000 Donationer m. m. 240 000 <u>3 785 000</u>

Som tidigare redovisats övertog universitetet i Umeå den 1 juli 1970 Lycksele jonosfärobservatorium från försvarets forskningsanstalt (FOA).

De byggnader som uppförts vid Lycksele jonosfärobservatorium samt golvyta, nybyggnadsvärde och ägare redovisas i följande sammanställning.

Byggnad m. m.	Golvyta m ²	Nybyggnads- värde	Ägare
1. Huvudbyggnad	65	100 000	Lycksele stad
2. Gäststuga	12	6 000	Jonosfärobs.
3. Husvagn	10	3 000	FOA
4. Magnethus	3	2 000	Jonosfärobs.
5. Radiakhus	4	2 000	FOA
6. Förråd	5	300	Jonosfärobs.
7. Garage	9	3 000	Jonosfärobs.
Summa 7 byggnader	108	116 300	

Utredningen redovisar i följande sammanställning de olika anslagsgivare som sedan verksamhetens början i slutet av 1940-talet finansierat anskaffningen av såväl den allmänna laboratorieutrustningen som mera speciell utrustning vid Kiruna geofysiska observatorium. De angivna kostnaderna, som delvis är uppskattningar, är anskaffningskostnader och ej kostnader i dagens penningvärde.

Utrustning	Kostnad	Anslagsgivare
1. Allmän laboratorieutrustning	1 300 000	NFR/TFR/STU/Rymdnämnden ¹
2. Instrument för mätning av kosmisk strålning m. m.	450 000	NFR
3. Vacuumanläggning	100 000	Rymdnämnden
4. Variabel Mu-magnetometer	120 000	Malmönden
5. Allmän laboratorieutrustning	250 000	Vetenskapsakademien
6. Datamaskin m. m.	603 000	Wallenbergsstiftelsen
7. Antennmatta och riometer	54 000	Anér-stiftelsen
8. Roterande antennbom m. m.	50 000	Kempes stiftelse
9. Allmän laboratorieutrustning	130 000	National Science Foundation, USA
Summa	3 057 000 ²	

¹ NFR = Statens naturvetenskapliga forskningsråd, TFR = Statens tekniska forskningsråd (t. o. m. 30.6.1968), STU = Styrelsen för teknisk utveckling, Rymdnämnden = samarbetsnämnd mellan NFR och STU.

² Varav statliga anslag/fonder 1 970 000
 Vetenskapsakademien 250 000
 privata fonder 707 000
 övriga 130 000
 3 057 000

2.6.4 Verksamheten vid Kiruna geofysiska observatorium

Kiruna geofysiska observatorium är en ren grundforskningsinstitution. Arbetsuppgifterna består i att bedriva geokosmofysisk forskning samt att i egenskap av institution vid universitetet i Umeå tillhandahålla forskarutbildning i ämnet vid universitetet. Vidare bedrivs kontinuerlig mät- och registreringsverksamhet vid observatoriet. Observatoriet är förlagt till Kiruna p. g. a. dess närhet till norrskenszonen. Läget är en väsentlig tillgång för bedrivande av experimentella undersökningar av de fysikaliska processerna i den övre atmosfären i denna del av världen, där intressanta fysikaliska fenomen uppträder oftare och med en intensitet som i allmänhet är betydligt större än på lägre latituder. Det är därför naturligt att verksamheten vid Kiruna-observatoriet helt koncentrerats till forskning rörande fenomen, som är karaktäristiska för den övre atmosfären i norrskenszonen och därmed via de jordmagnetiska fältlinjerna förknippade med processer i de yttre delarna av den av det jordmagnetiska fältet dominerade omgivningen av jorden (magnetosfären).

Den forskning som bedrivs vid Kiruna geofysiska observatorium består till huvuddelen av experimentell grundforskning och i mindre ut-

sträckning av teoretiska undersökningar. Forskningsprojekten avser i första hand fysikaliska processer i jonosfären och magnetosfären men även infraakustiska vågor i atmosfären och fördelningen av elektriska och magnetiska egenskaper i jordskorpan på stora djup har undersökts. För mätningar från markytan utnyttjas stora delar av det elektromagnetiska spektret samt vissa mekaniska vågor. Röntgenstrålning från norrskenselektroner mäts med ballongburna instrument och direkta mätningar av norrskenspartiklar görs med raket- och satellitburna instrument.

Kiruna geofysiska observatorium har ställning som en särskild institution vid universitetet i Umeå. Observatoriet och dess personal svarar i denna funktion för forskarutbildning varvid doktoranderna deltar i något av de forskningsprojekt som redovisats i det föregående.

En väsentlig del av Kiruna-observatoriets uppgifter består i att insamla och distribuera grundläggande data till forskare som utnyttjar sådana fakta i sina vetenskapliga undersökningar. En speciell publikation, »Kiruna Geophysical Data», distribueras varje kvartal till ca 200 vetenskapliga grupper och enskilda forskare både inom och utom landet. En betydande del av observatoriets personal är i huvudsak sysselsatt med denna mät- och registreringsverksamhet av baskaraktär. Tre forskare svarar för olika delar av densamma, och huvuddelen av arbetet utförs av teknisk och administrativ personal. I det arbetet ingår även driften av ett världsdatacenter för norrskensfilmer.

2.6.5 Reglementet för Vetenskapsakademiens forskningsstationer i övre Norrland m. m.

Som nämnts i det föregående fastställde Kungl. Maj:t år 1952 ett reglemente för Vetenskapsakademiens forskningsstationer i övre Norrland och inrättade en styrelse för att handha ledningen av dem.

Styrelsen för forskningsstationerna skall bestå av högst 11 ledamöter utsedda för högst tre år, nämligen
en ordförande utsedd av Kungl. Maj:t,
fem av akademien utsedda ledamöter, varav tre skall representera fysiska och geofysiska samt två biologiska vetenskaper,
en av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut utsedd ledamot,
en av Sveriges geologiska undersökning utsedd ledamot,
en av statens naturvetenskapliga forskningsråd utsedd ledamot,
högst två ledamöter, vilka utses av styrelsen med hänsyn till det behov av ytterligare sakkunskap som föreligger.

Styrelsen för forskningsstationerna skall enligt reglementet leda verksamheten vid stationerna och ha tillsyn över dem, förvalta de medel som ställs till dessas förfogande av akademien, upprätta inkomst- och

utgiftsstat samt personalförteckning, handha personalärenden samt årligen utarbeta en verksamhetsberättelse.

2.6.6 1970 års riksdagsbeslut angående den geokosmofysiska forskningen i Sverige

Vetenskapsakademien överlämnade i oktober 1968 till Kungl. Maj:t ett förslag till ny organisation av den observatoriebaserade geokosmofysiska forskningen i Sverige. Förslaget remissbehandlades under våren 1969.

Inom Vetenskapsakademien tillsattes på initiativ av styrelsen för akademiens forskningsstationer i övre Norrland en särskild kommitté för att utreda organisationen av den observatoriebaserade geokosmofysiska forskningen i Sverige. Kommittén föreslog, att den geokosmofysiska forskningen skulle koncentreras i huvudsak till Stockholm—Uppsala-området och till övre Norrland.

Kommittén föreslog att Kiruna-observatoriet skulle drivas gemensamt av Vetenskapsakademien och universitetet i Umeå samt att Lycksele jonosfärobservatorium skulle föras över från FOA till nämnda universitet. Med hänsyn till att det i Norrland finns goda förutsättningar att bedriva observatoriebaserad geokosmofysisk forskning föreslog kommittén att geokosmofysiken etableras som en huvudinriktning inom fysikämnet vid universitetet i Umeå genom att en professur i teoretisk plasmafysik inrättades. Vetenskapsakademien ansåg att kommitténs förslag om ändrad organisation av den observatoriebaserade geokosmofysiska forskningen var väl underbyggt och tillstyrkte att förslaget genomfördes.

Flertalet av de remissinstanser som yttrade sig över förslaget förordade att den geokosmofysiska forskningen koncentrerades till universitetet i Umeå i ännu högre grad än vad Vetenskapsakademien föreslagit.

I 1970 års statsverksproposition (bil. 10 s. 220) framhölls att tungt vägande skäl talade för att resurserna för den observatoriebaserade geokosmofysiska forskningen i Sverige koncentrerades i huvudsak till universitetet i Umeå. Med hänsyn härtill borde fysikämnet i Umeå ges en särskild forskningsprofil genom att den befintliga professuren i geokosmofysik kompletterades med en teoretiskt inriktad tjänst inom samma forskningsområde. Därför förordades att Kungl. Maj:t inhämtade riksdagens bemyndigande att inrätta en professur i teoretisk plasmafysik vid universitetet i Umeå den 1 juli 1971. Omfattningen av forskningsorganisationen i geokosmofysik skulle i övrigt prövas av berörda myndigheter inom ramen för de medel som anvisas för högre utbildning och forskning. Vidare borde försvarets forskningsanstalt alltjämt ha ansvaret för jonosfärobservationerna i Uppsala och Lycksele. Riksdagen beslöt i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (SU 1970: 88, rskr 1970: 215).

Efter överläggningar under våren 1970 mellan företrädare för FOA och universitetet i Umeå övertogs emellertid, som tidigare redovisats, Lycksele jonosfärobservatorium av universitetet från den 1 juli 1970. Jonosfärobservatoriet fungerar därvid som en filial till Kiruna geofysiska observatorium.

2.6.7 Överväganden och förslag

Kiruna geofysiska observatorium har enligt utredningen ett för geokosmofysisk forskning utmärkt geografiskt läge på den höga latituden vid norrskenzonen. Under den senaste 15-årsperioden har närmare sju milj. kr. investerats i byggnader och utrustning vid observatoriet. Under samma tidsperiod har antalet verksamma vid observatoriet i det närmaste fyrfaldigats. Den geokosmofysiska forskningen vid observatoriet är unik i Sverige och ger genom anknytningen till universitetet i Umeå fysikämnet vid denna läroanstalt en särskild forskningsprofil. Verksamheten vid observatoriet intar emellertid inte bara en enastående ställning inom den svenska geokosmofysiska forskningen utan fungerar även som en betydelsefull mätstation i ett internationellt nät av observationsstationer.

Med hänsyn till den dominerande ställning som Kiruna geofysiska observatorium intar inom den svenska geokosmofysiska forskningen samt de omfattande investeringar som skett vid observatoriet i form av byggnader och utrustning måste verksamheten vid Kiruna-observatoriet enligt utredningen betraktas som en riksangelägenhet. Detta förhållande får väsentlig betydelse för utredningens överväganden. Utredningens allmänna synpunkter när det gäller de organisatoriska frågorna har redovisats i det föregående. Ett speciellt förhållande som råder beträffande Kiruna-observatoriet är den betydande del av dess forskningsverksamhet — ca 50 % — som finansieras med för rymdforskning anvisade medel.

Enligt utredningens mening finns tre huvudalternativ beträffande Kiruna geofysiska observatoriums framtida organisatoriska ställning. Det första alternativet innebär att observatoriet kvarstår som en forskningsinstitution under Vetenskapsakademiens huvudmannaskap. Det andra alternativet är att observatoriet förstatligas och inordnas som en institution i universitetet i Umeå. Det tredje alternativet innebär också att observatoriet förstatligas, men organisatoriskt får ställning som ett fristående forskningsinstitut.

När det gäller frågan om ett eventuellt förstatligande av Kiruna geofysiska observatorium anser utredningen att följande faktorer bör tillmätas betydelse. Som tidigare redovisats motsvarar de statliga anslagen f. n. omkring fyra femtedelar av de årliga driftkostnaderna för verksamheten vid observatoriet, medan akademien bidrar med ca 15

%. Av den vid observatoriet verksamma personalen avlönar akademien endast ett mindre antal av baspersonalen, medan forskar- och teknikerpersonalen avlönas med statsmedel. Staten har vidare svarat för drygt två tredjedelar av investeringarna i byggnader och utrustning vid observatoriet medan akademiens andel uppgår till ca 10 %. Observatoriet disponerar dessutom 22,2 km² av statens mark genom ett upprättat arrendeavtal.

Med hänsyn till att staten till övervägande delen svarat för både investerings- och driftkostnaderna vid Kiruna geofysiska observatorium finner utredningen det naturligt att staten även i rättsligt avseende blir observatoriets huvudman. En sådan lösning bör rimligen också skapa bättre förutsättningar för den fortsatta verksamheten än om observatoriet kvarstår under akademiens huvudmannaskap. Utredningen föreslår därför att Kiruna geofysiska observatorium förstalligas den 1 juli 1973 och att staten därvid vederlagsfritt övertar byggnader och utrustning och annan för verksamheten erforderlig egendom. Efter överläggningar med företrädare för Vetenskapsakademien har utredningen — under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande — med akademien träffat avtal av bl. a. nämnda innebörd. Avtalet torde som bilaga 4 få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Valet mellan de båda återstående organisationsalternativen rörande Kiruna geofysiska observatorium — en institution vid universitetet i Umeå resp. ett särskilt forskningsinstitut — framstår för utredningen som betydligt mer vanskligt. För ett fullständigt inordnande av observatoriet såsom en institution vid universitetet i Umeå talar att observatoriets föreståndare innehar en personlig professur vid denna läroanstalt och jämte vissa andra befattningshavare vid observatoriet avlönas av universitetet. Vidare fungerar Kiruna-observatoriet redan delvis som en reguljär universitetsinstitution men med uppgifterna begränsade till forskning och forskarutbildning. För den aktuella organisatoriska lösningen talar dessutom statsmaktens beslut år 1970 om koncentrerings och profilering av den geokosmofysiska forskningen i landet i huvudsak till universitetet i Umeå, varvid den befintliga professuren/föreståndartjänsten kompletterades med en teoretiskt inriktad professur, med benämningen teoretisk plasmafysik, vid universitetet.

För det tredje alternativet — inrättande av ett fristående statligt forskningsinstitut — talar det stora geografiska avståndet mellan Kiruna och Umeå, ca 60 mil, vilket givetvis skulle försvåra samarbetet mellan observatoriet och universitetet och medföra betydande resekostnader. I motsats till vad som normalt gäller vid en reguljär universitetsinstitution är vidare omkring två tredjedelar av personalen vid Kiruna geofysiska observatorium under en betydande del av sin tid sysselsatt med vetenskaplig basservice genom insamling av grunddata i form av kontinuerliga mät- och registreringsuppgifter. Verksamheten

vid observatoriet har dessutom nått en omfattning som överstiger en normal universitetsinstitution. Bl. a. nämnda skillnader mellan verksamheterna vid observatoriet och universitetsinstitutionerna har föranlett farhågor från företrädare för observatoriet för att ett fullständigt inordnande i universitetsorganisationen skulle kunna medföra negativa konsekvenser för observatoriets framtida utveckling och verksamhet.

Ytterligare ett förhållande som måste påverka övervägandena rörande observatoriets framtida organisatoriska ställning är enligt utredningen att betydande osäkerhet råder i fråga om utvecklingen av den svenska rymdverksamheten under senare hälften av 1970-talet. Statsmakterna har nyligen beslutat (jfr prop. 1972: 48, UbU 1972: 27, NU 1972: 37, rskr 1972: 217, rskr 1972: 216) bl. a. att Sverige skall förbli medlem av den europeiska rymdforskningsorganisationen (ESRO) t. v. till utgången av år 1974 genom att delta i organisationens vetenskapliga program samt i dess grundprogram varefter frågan om fortsatt svensk rymdforskning får prövas på nytt. Med hänsyn härtill anser utredningen det vara mindre lämpligt att nu föreslå den mer definitiva lösning av frågan om Kiruna geofysiska observatoriums organisation, som ett inordnande i universitetet i Umeå får anses innebära.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen, i viss mån såsom en provisorisk lösning, att Kiruna geofysiska observatorium den 1 juli 1973 ombildas till ett fristående statligt forskningsinstitut benämnt Kiruna geofysiska institut. Utredningen anser det fördelaktigt att den föreslagna huvudmannaskapsförändringen även tar sig uttryck i ett ändrat namn, vilket dessutom bättre svarar mot den vid institutionen bedrivna verksamheten. Kiruna geofysiska institut bör, med hänsyn till dess nära anknytning till universitetsorganisationen, stå under överinseende av universitetskanslersämbetet. De funktioner, som nu utövas av Vetenskapsakademien och styrelsen för akademiens forskningsstationer i övre Norrland i vad avser Kiruna-observatoriet bör enligt utredningens mening överföras på en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. I forskningsinstitutets styrelse bör ingå personer med anknytning till universitetet i Umeå, statens naturvetenskapliga forskningsrad, statens delegation för rymdverksamhet, Vetenskapsakademien samt eventuellt andra myndigheter med anknytning till geokosmofysisk forskning. Utredningen föreslår att universitetskanslersämbetet får i uppdrag att inkomma med förslag till dels sammansättning av ifrågavarande styrelse, dels instruktion för Kiruna geofysiska institut.

I samband med att Kiruna geofysiska observatorium ombildas till ett statligt institut måste ställning tas till hur många av de nuvarande till observatoriet knutna befattningarna som bör inrättas som fasta tjänster vid det nya forskningsinstitutet.

I det föregående har redovisats den personal som den 1 oktober 1972 var verksam vid Kiruna geofysiska observatorium. Av de 43

befattningshavarna vid observatoriet avlönades åtta av Vetenskapsakademien, sex av universitetet i Umeå, sju av statens naturvetenskapliga forskningsråd, 17 av rymddelegationen, fyra av försvarets forskningsanstalt samt en av arbetsmarknadsstyrelsen. Enligt utredningens mening bör till det nya forskningsinstitutets personalstat överföras dels de av akademien bekostade tjänsterna, dels till institutet knutna statliga tjänster i sådan omfattning, att detta erhåller den personella basorganisation som erfordras för att den fortsatta verksamheten vid institutet skall uppnå önskvärd stabilitet.

Utredningen föreslår således att innehavarna av de av Vetenskapsakademien under budgetåret 1972/73 bekostade tjänsterna, vilka redovisas i en tjänsteförteckning fogad som bilaga till avtalet om förstatligan- av de av akademiens institution Kiruna geofysiska observatorium, beredes statlig anställning vid Kiruna geofysiska institut fr. o. m. den 1 juli 1973. Personalen underkastas därmed statstjänstemannalagen och de övriga offentlighetsrättsliga bestämmelser som reglerar anställningsförhållandet mellan staten som arbetsgivare och tjänstemännen som arbetstagare. Samtidigt blir de mellan staten och de statsanställdas huvudorganisationer ingångna kollektivavtalen om lön m. m. gällande. Akademien har å sin sida att vidtaga åtgärder för att nuvarande avtal rörande samma personals löne- och anställningsvillkor bringas att upphöra.

Utredningen anser det vara självklart att de tjänstemän som i detta sammanhang övergår till statlig anställning skall skyddas mot löneminskning enligt den praxis som gäller vid huvudmannaskapsförändringar av detta slag. Sådan tjänsteman bör alltså bibehålla hos akademien den 30 juni 1973 innehavd lönegrad och förvärvat rätt att tillgodoräkna tid för löneklassuppflyttning etc. Även sådana särskilda lönetillägg (mot-svarande) som utgår till anställd vid observatoriet bör härvid innefattas i lönegarantin.

8 § i avtalet har till syfte att ge personalen den trygghet till fortsatt anställning och förmåner av denna som utredningen nu berört. I anslutning till den till avtalet fogade tjänsteförteckningen har rörande dessa tjänster gjorts anteckningar av följande innebörd. För tiden fram till förstatligandet skall akademien i fråga om nyanställningar samråda med vederbörande universitetsmyndigheter. Vidare skall tjänsteman med tidsbegränsat förordnande, som utlöper vid utgången av juni månad 1973, inte omfattas av erbjudandet enligt 8 §. Avsikten med dessa anteckningar är dels att staten redan nu skall få ett inflytande över personalrekryteringen, dels att lönegarantin inte skall avse personer som för fortsatt anställning efter den 30 juni 1973 är beroende av nytt förordnande.

Vid förhandlingarna med Vetenskapsakademien rörande observatoriets framtida ställning har akademien framhållit, att personalen i Kiruna erhållit vissa resebidrag m. m. på grund av observatoriets nord-

liga läge. Utredningen förutsätter att dessa förmåner för den berörda personalen bibehålls även efter förstatligandet av observatoriet.

Utredningen föreslår vidare att till föreståndare för Kiruna geofysiska institut från den 1 juli 1973 förordnas den nuvarande föreståndaren för observatoriet, Bengt Hultqvist. Den av Hultqvist innehavda personliga professuren i geokosmofysik vid universitetet i Umeå bör därvid föras upp på institutets personalförteckning och förenas med föreståndarskapet för detta.

Kiruna geofysiska observatorium fungerar f. n. som institution vid universitetet i Umeå, varvid föreståndaren/prefekten fullgör viss undervisning och forskarhandledning vid universitetet med en av universitetskanslersämbetet fastställd omfattning av 50 timmar för år. För att bibehålla den nära anknytningen till universitetet och med hänsyn till den av statsmakterna år 1970 beslutade profileringen av fysikämnet vid universitetet mot geokosmofysik föreslår utredningen att även Kiruna geofysiska institut skall fungera som institution vid universitetet. Universitetskanslersämbetet bör därför i samband med utarbetandet av instruktion för institutet precisera dess uppgifter även i detta avseende. Utredningen föreslår vidare att Hultqvist efter den 1 juli 1973 förblir ledamot av matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Umeå och därvid i samma omfattning som f. n. fullgör undervisning och forskarhandledning.

I personalorganisationen för Kiruna geofysiska institut bör enligt utredningens mening den 1 juli 1973 vidare ingå de till Hultqvists personliga professur permanent knutna tjänster, som f. n. hör till universitetet i Umeå. Av de i det föregående redovisade, av universitetet bekostade tjänsterna bör från överföring endast undantas tjänsten som forskarassistent, vilken är rörlig inom matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Umeå och som innevarande förordnandeperiod innehas av en i Kiruna verksam forskare.

Som tidigare redovisats består en betydande del av aktiviteten vid Kiruna geofysiska observatorium av observations-, mät- och registreringsverksamhet inom det geokosmofysiska ämnesområdet. Denna verksamhet, som ingår som ett led i ett världsomfattande samarbete, sönderfaller i flera i mättekniskt avseende skilda delområden. Vid Kiruna-observatoriet bedrivs mät- och registreringsverksamhet inom främst tre av dessa områden, nämligen optiska mätningar, radiomätningar samt mätningar i det elektromagnetiska spektrets lägsta del. För mätningarna svarar tre i Kiruna placerade forskare, vilka innehar tidsbegränsade tjänster vid resp. universitetet i Umeå, statens naturvetenskapliga forskningsråd samt statens delegation för rymdverksamhet. Mot bakgrund av vad som i det föregående anförts i fråga om den personella basorganisationen vid det nya forskningsinstitutet anser utredningen det angeläget att även denna del av institutets verksamhet ges ökad stabilitet

genom att fasta tjänster inrättas. Vetenskapsakademien har i sina anslagsframställningar för budgetåret 1973/74 föreslagit att tre högre tjänster inrättas i Kiruna genom överföringar från universitetet i Umeå resp. statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att vid Kiruna geofysiska institut den 1 juli 1973 inrättas en icke tidsbegränsad tjänst som forskare i Ue 21 jämte avlöningsförstärkning med de åligganden som gäller för motsvarande tjänster vid forskningsinstitutet för atomfysik. Till innehavare av denna tjänst bör utan ansökningsförfarande förordnas docenten Ludwik Liszka, som är verksam vid Kiruna-observatoriet och f. n. innehar en motsvarande tjänst avlönad av statens delegation för rymdverksamhet. Liszka har sedan lång tid tillbaka innehaft en liknande tjänst vid statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Som redovisats i det föregående är en av statens naturvetenskapliga forskningsråd avlönad forskargrupp verksam vid Kiruna geofysiska observatorium. Vid överläggningar med utredningen har företrädare för forskningsrådet konstaterat att den forskning gruppen utför har erhållit permanent karaktär, varför rådet inte har någon erinran mot en överföring av löne- och driftkostnaderna för forskargruppen till det nya forskningsinstitutets stat. Utredningen erinrar i detta sammanhang om vad departementschefen uttalade i proposition 1959: 105 (s. 150) i fråga om överföring från forskningsrådsanslag till läroanstaltsanslag av kostnader för sådana forskningsprojekt som utvecklats till permanent verksamhet.

Enligt utredningens mening är de i nämnda proposition uppdragna riktlinjer för överföring mellan forsknings- och läroanstaltsanslag till fullo tillämpliga på den nu aktuella forskargruppen. Utredningen föreslår därför att de av statens naturvetenskapliga forskningsråd bekostade tjänsterna i Kiruna samt därtill knutna driftkostnader överförs till Kiruna geofysiska instituts anslag den 1 juli 1973.

Ett förstalligande av Kiruna geofysiska observatorium kommer enligt utredningens mening inte att medföra några förändringar av det nuvarande samarbetet mellan institutionen i Kiruna och universitetet i Umeå vad gäller forskarutbildning och forskning. Med hänsyn härtill anser utredningen det också naturligt att Kiruna geofysiska institut även fortsättningsvis erhåller anslag från universitetet i Umeå i form av bl. a. driftkostnadsmedel i en utsträckning som svarar mot institutets insatser i universitetets forskarutbildning och forskning, liksom att innehavare av rörliga forskartjänster vid universitetet som hittills skall kunna tjänstgöra vid institutet.

Med hänsyn bl. a. till att Kiruna geofysiska institut föreslås även fungera som institution vid universitetet i Umeå förutsätter utredningen att institutets administrativa och kamerala göromål i lämpliga delar ombesörjes av universitetet.

Som redovisats i det föregående övertog universitetet i Umeå den 1 juli 1970 jonosfärobservatoriet i Lycksele från försvarets forskningsanstalt. Detta observatorium har från nämnda tidpunkt fungerat som filial till Kiruna geofysiska observatorium. Såväl företrädare för universitetet i Umeå som Kiruna-observatoriets föreståndare har bekräftat det nära samband som föreligger mellan verksamheterna i Kiruna och Lycksele. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att jonosfärobservatoriet i Lycksele inordnas i Kiruna geofysiska institut den 1 juli 1973.

Mot bakgrund av vad som anförts i det föregående rörande Kiruna-observatoriet föreslår utredningen att i riksstaten för budgetåret 1973/74 uppförs ett reservationsanslag benämnt Kiruna geofysiska institut som omfattar anslag till institutets löne- och driftkostnader, materiel m. m.

2.7 Abisko naturvetenskapliga station

2.7.1 Bakgrund

När riksgränsbanan färdigställdes år 1903 blev det naturhistoriskt intressanta fjällområdet omkring Torneträsk mera lättillgängligt än tidigare för allmänhet och forskning. Med hjälp av en donation inköpte Naturvetenskapliga föreningen i Stockholm samma år en barack som blivit ledig efter banbygget och placerade denna vid Vassijaure. Abisko-stationens föregångare, Vassijaure naturvetenskapliga station, tillkom främst för gästforskande biologer. Sedan Vassijaure-stationen brunnit ned år 1910 aktualiserades frågan om att uppföra en liknande station i Abisko vid Torneträsk. Genom enskilda insatser och bidrag kunde intentionerna snabbt förverkligas och den naturvetenskapliga stationen i Abisko togs i bruk år 1912.

Verksamheten vid Abisko-stationen finansierades dels av privata bidrag, dels av årliga anslag från Vetenskapsakademien. För de meteorologiska observationerna som utfördes vid stationen erhöles statsbidrag fr. o. m. år 1919. Sedermera tillkom även statliga anslag för seismiska och jordmagnetiska mätningar vid stationen.

Under första hälften av 1930-talet blev den ekonomiska situationen för Abisko-stationen alltmer ohållbar och år 1934 beslutade Vetenskapsakademien att överta huvudmannaskapet för stationen.

2.7.2 Personella och materiella resurser vid Abisko naturvetenskapliga station

Abisko naturvetenskapliga station hade den 1 januari 1972 personalorganisation bestående av en föreståndare i lönegrad Ue 20, avlönad av statens naturvetenskapliga forskningsråd, en assistent, en tekniker,

en vaktmästare och en sekreterare — de sistnämnda avlönade av Vetenskapsakademien. Akademiens lönekostnader vid stationen uppgick år 1972 till storleksordningen 160 000 kr., inkl. lönekostnadspålägg och kallortstillägg. Vetenskapsakademien har vidare för övriga driftkostnader för verksamheten vid Abisko-stationen under de senaste åren gett årliga anslag av storleksordningen 70 000—80 000 kr.

Mark, byggnader och utrustning

Kungl. Maj:t beslutade år 1911 att kommittén för Vassijaure naturvetenskapliga station tills vidare fick disponera ett område kronomark om 1 hektar, beläget inom Abisko nationalpark, att användas för att där uppföra »en byggnad för stationens vetenskapliga uppgifter såsom biologisk, meteorologisk och geofysisk station». Då detta område inte visade sig lämpligt för det avsedda ändamålet beslutade Kungl. Maj:t år 1912 att ett område kronomark om 46,4 hektar, gränsande till Abisko nationalpark, tills vidare fick kostnadsfritt disponeras av nämnda kommitté för den angivna verksamheten. Efter framställning från Vetenskapsakademien beslutade Kungl. Maj:t i mars 1935 att den nyssnämnda markupplåtelsen till kommittén fortsättningsvis skulle avse akademien.

Vid Abisko naturvetenskapliga station har uppförts två institutionsbyggnader, ett bostadshus samt några mindre byggnader för speciella ändamål. Den nya huvudbyggnaden vid stationen byggdes åren 1968—1969 med hjälp av ett anslag på ca 3 milj. kr. av arbetsmarknadsstyrelsen.

Vid Abisko naturvetenskapliga station har vidare uppförts ett trevånings bostadshus i trä och ett antal mindre byggnader och baracker för speciella ändamål bl. a. en observationsbyggnad, två inkvarteringsbyggnader, en verkstad samt fiskarstugor i Kärkevagge och Jieprenkiedde.

Genom anslag från statens naturvetenskapliga forskningsråd har viss specialutrustning anskaffats vid Abisko naturvetenskapliga station åren 1949 och 1972. Bland den mer dyrbara utrustningen kan nämnas forskningsmikroskop, analysvågar, autoklaver, dubbelstrålespektrofotometer och laboratoriediskmaskin. Genom en privat donation inköptes vidare ett ekolod år 1963.

2.7.3 Verksamheten vid Abisko naturvetenskapliga station

Abisko naturvetenskapliga station är belägen vid södra stranden av Torneträsk i nära anslutning till Abisko nationalpark. Abisko-stationen är en fältstation för naturvetenskaplig forskning med nära tillgång till ett mångskiftande och i vissa avseenden unikt naturlandskap. Stationen står öppen för både svenska och utländska forskare hela året, men har sin högsäsong under perioden juni—september. Stationen kan erbjuda högst ett 60-tal forskare arbetsplats och bostad samtidigt.

Verksamheten vid Abisko naturvetenskapliga station består av gästforskning, specialkurser och institutionsforskning. Ämnesmässigt omfattar den flertalet av de biologiska vetenskaperna. Vidare förekommer aktiviteter inom ämnesområdena geologi, geomorfologi och marklära samt klimatologi och hydrologi. Flertalet vetenskapliga undersökningar hänför sig till tre huvudgrupper.

- fjällkedjans byggnad, organismvärld, olika förändringar med stigande höjd över havet,
- frågor sammanhängande med breddgraden, det arktiska ljusklimatet m. m. samt
- det orörda, levande landskapets konstitution och balanser.

Omfattningen av gästforskningen vid Abisko naturvetenskapliga station mätt i antal persondygn har under den senaste tioårsperioden uppgått till mellan 1000 och 2000 persondygn per år.

Vid Abisko naturvetenskapliga station utförs under sommarhalvåret ett stort antal mindre undersökningar inom skilda ämnesområden av forskare vid de olika universiteten i landet. Stationen förser vidare institutioner och enskilda forskare både inom och utom landet med botaniskt forskningsmaterial kostnadsfritt i form av levande växter och frö för planerade forskningsprojekt. Institutionsforskningen vid Abisko naturvetenskapliga station bedrivs av föreståndaren och assistenten.

2.7.4 Organisation m. m.

Ledningen av Abisko naturvetenskapliga station handhas under akademien av styrelsen för akademiens forskningsstationer i övre Norrland. Styrelsens reglemente och arbetsuppgifter har kortfattat redovisats i det föregående.

Föreståndarens för Abisko naturvetenskapliga station åligganden har fastställts år 1952 i nämnda reglemente. Föreståndaren skall utöva tillsyn och vård av stationens resurser samt leda och samordna denna verksamhet. I reglementet finns vidare bl. a. angivet föreståndarens undervisningsskyldighet dels på stationen, dels vid universitetet i Uppsala, Lund och Stockholm.

2.7.5 Överväganden och förslag

Abisko naturvetenskapliga station är — i likhet med Kristinebergsstationen — en fältstation belägen i en unik miljö. Som tidigare framgått har Abisko-stationen en främst biologisk och geovetenskaplig inriktning och dess skilda resurser nyttjas av både svenska och utländska universitet som fältstation för naturvetenskaplig forskning, forskarutbildning och insamling av forskningsmaterial. Tillkomsten av den nya institutionsbyggnaden år 1969 har på ett avgörande sätt förbättrat möjligheterna

för en intensifierad forskningsverksamhet i Abisko. Institutionsbyggnaden inrymmer nämligen laboratorier av hög standard samt bl. a. bibliotek, arbetsrum, verkstad och rum för gästforskare. Vidare pågår en komplettering av stationens utrustning genom anslag från statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Förhållandena vid Abisko naturvetenskapliga station har åtskilliga beröringspunkter med dem vid Kristinebergs-stationen. Abisko-stationen är emellertid ensam i sin speciella forskningsmiljö såsom landets enda fältstation belägen inom det norra fjällområdet. Nyttjare av stationens tjänster och övriga resurser är forskare vid universiteten och vissa övriga myndigheter i Sverige och utomlands.

Utredningen har i enlighet med sina direktiv sökt bedöma i vad mån alternativa huvudmannaskaps- eller organisationsförändringar rörande Abisko-stationen skulle förbättra förutsättningarna för dess verksamhet. Ifall alternativet med en huvudmannaskapsförändring skulle genomföras vore den naturligaste åtgärden att Abisko naturvetenskapliga station förstatligades och inordnades antingen i det universitet, som är den största avnämaren av stationens tjänster eller i det närmast belägna universitetet. En analys av Abisko-stationens anknytningar till universiteten i form av gästforskning under de senaste åren visar emellertid att inget universitet har spelat någon dominerande roll i detta avseende. För ett inordnande i universitetet i Umeå talar en naturlig strävan att vid denna läroanstalt profilera i första hand forskningen inom lämpliga ämnesområden mot frågor rörande övre Norrlands speciella förhållanden och förutsättningar. Avståndet till nämnda universitet är emellertid betydande och Abisko-stationen bör — även om ett sådan inordnande skulle ske — också fungera som fältstation för landets samtliga läroanstalter, myndigheter och övriga avnämare. Stationens relativt begränsade storlek, det förhållandet att akademien svarar för större delen av verksamheten och på ett smidigt och enkelt sätt handhar dess administration talar inte heller för alternativet att ombilda stationen till en självständig statlig institution. Mot denna bakgrund har utredningen funnit att Abisko naturvetenskapliga station bör kvarstå under akademiens huvudmannaskap.

Utredningen har i stället syftat till att genom organisatoriska åtgärder under oförändrat huvudmannaskap skapa de bästa förutsättningarna för den fortsatta verksamheten vid Abisko naturvetenskapliga station. En betydelsefull åtgärd för att effektivisera användningen av den riksresurs, som Abisko-stationen utgör, är att förbättra kontakterna mellan de olika avnämarna och stationen. Den nuvarande styrelsen för akademiens forskningsstationer i övre Norrland har visserligen haft sådana kontaktskapande uppgifter. Den är emellertid styrelse även för Kiruna geografiska observatorium och måste därigenom ansvara för ett brett veten-

skapsområde, vilket medfört att den består av ett stort antal ledamöter, något som försvårat dess arbete. Utredningen har, som redovisats i det föregående, föreslagit att Kiruna geofysiska observatorium förstärkas och ställs under särskild ledning. Under förutsättning av att detta förslag genomförs, föreslår utredningen att den nuvarande styrelsen ombildas till en styrelse för akademiens kvarvarande forskningsstationer i Abisko och Sarek från den 1 juli 1973, med en för dessa stationer lämplig storlek och sammansättning. Det av Kungl. Maj:t år 1952 fastställda reglementet för akademiens forskningsstationer i övre Norrland bör från nämnda tidpunkt upphöra att gälla.

Utredningen föreslår att den nya styrelsen för akademiens forskningsstationer i Norrland liksom f. n. skall ledas av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande. Styrelsen bör vidare bestå av förslagsvis tre representanter för det biologiska och en representant för det geovetenskapliga ämnesområdet utsedda av statens naturvetenskapliga forskningsråd och akademien gemensamt samt av en företrädare för statens naturvårdsverk. Utredningen finner det angeläget att universitetet i Umeå härvid blir företrätt i styrelsen. Denna styrelse bör ha till uppgift att precisera Abisko- och Sarek-stationernas uppgifter som fältstationer för den naturvetenskapliga forskningen i fjällområdet samt under akademien främja och ansvara för verksamheten vid nämnda fältstationer. Styrelsen bör vidare planera verksamheten vid stationen och användningen av dess personella och materiella resurser, initiera och samordna aktuella forskningsprojekt samt precisera erforderliga anslagsbehov vid stationen. Utredningen föreslår att akademien får i uppdrag att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till nytt reglemente för den nya styrelsen för forskningsstationerna i Norrland.

Föreståndartjänsten vid Abisko naturvetenskapliga station avlönas f. n. genom anslag från statens naturvetenskapliga forskningsråd. Mot bakgrund av förslagen i det föregående finner utredningen det naturligt att nämnda tjänst senast i samband med nuvarande innehavares pensionering avlönas över akademiens anslag. För att motverka de risker för isolering som kan uppkomma vid fältstationer av Abisko-stationens typ, bör enligt utredningens mening föreståndaren ges säte och stämma i någon av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i landet, i första hand vid universitetet i Umeå. Föreståndaren ges härigenom möjlighet att på nära håll följa och medverka i den aktuella naturvetenskapliga forskningen. Akademien bör, efter samråd med berörda myndigheter, inkomma till Kungl. Maj:t med närmare förslag om föreståndarens tillsättning, kompetensnivå, åligganden, undervisningsskyldighet m. m.

2.8 Bergianska stiftelsen

2.8.1 Bakgrund

Bergianska stiftelsen grundar sig på en i testamentet den 20 december 1784 av professorn Peter Jonas Bergius till Vetenskapsakademien gjord donation. Genom denna donation mottog akademien år 1791 »såsom en dess tillhörighet uti evärdliga tider» dels egendomen Bergielund, bestående av två malmgårdar vid Karlbergsallén i Stockholm, dels lös egendom, däribland Bergius' värdefulla bibliotek och herbarium samt en mindre penningssumma. Genom bestämmelser i testamentet fick akademien i uppdrag att driva en trädgårdsskola med biträde av en trädgårdsmästare och under ledning av en professor, som även skulle bedriva naturvetenskaplig forskning särskilt inom botaniken.

Under 1800-talets senare del behövde egendomen Bergielund tas i anspråk för den växande stadsbebyggelsen. Med Kungl. Maj:ts medgivande avyttrades därför Bergielund år 1885 och i stället inköptes samma år egendomen Haga-Frescati. Då denna egendom var större än som behövdes för trädgårdsskolan, medgav Kungl. Maj:t även att den överskjutande arealen främst skulle få användas till en vetenskaplig botanisk trädgård, där också undervisning i den högre hortikulturen kunde meddelas. Av medel som återstod av köpeskillingen för Bergielund sedan utgifterna för förvärvet av Haga-Frescati och anläggandet av den botaniska trädgården blivit betalda bildades en grundfond för stiftelsen. På detta sätt kom verksamheten på egendomen — som fick benämningen Bergianska trädgården — att uppdelas på två grenar. Den ena, handelsavdelningen, omfattade trädgårdsskolan för utbildning av trädgårdsmästare och handelsträdgården. Den andra, botaniska avdelningen, omfattade den botaniska trädgården och den botaniska institutionen.

Den botaniska avdelningen kom att utgöra en oundgänglig tillgång för forsknings- och undervisningsverksamheten i botanik vid Stockholms högskola, sedan år 1960 universitetet i Stockholm. Under årens lopp har ett stort antal vetenskapliga avhandlingar grundats på växtmaterial från trädgården. Som förut antytts ingick i Bergius' donation endast en mindre penningssumma. Donator hade avsett, att stiftelsens verksamhet skulle finansieras genom inkomsterna från handelsträdgården. Dessa visade sig emellertid i längden otillräckliga.

Trädgårdsskolan, som inte fick några bidrag vare sig av statsmedel eller från Vetenskapsakademien, kunde på grund av sin svaga ekonomiska ställning inte hålla jämna steg med de statliga och statsunderstödda trädgårdsskolorna beträffande den teoretiska undervisningen, varför kurserna under senare år måste inställas på grund av brist på elever.

2.8.2 Riksmuseutredningens förslag och dess genomförande

Genom beslut den 22 maj 1959 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att biträda med utredning rörande naturhistoriska riksmuseets och vissa andra institutioners — bl. a. Bergianska stiftelsen — framtida ställning till universitetet i Stockholm jämte därmed sammanhängande spörsmål. De med stöd av detta bemyndigande tillkallade sakkunniga antog namnet riksmuseutredningen.

Riksmuseutredningen överlämnade i november 1965 betänkandet »Bergianska stiftelsen. Förslag ang. marköverlåtelse och viss samverkan mellan Vetenskapsakademien och universitetet i Stockholm» (stencil, ecklesiastikdepartementet 1965:6).

Beträffande markfrågorna meddelade utredningen att den — under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande — träffat avtal med Vetenskapsakademien om bl. a. förvärv av större delen av fastigheten Haga-Frescati för fem miljoner kronor. Från försäljningen hade undantagits det område inom den botaniska trädgården som tillhörde bostäderna för professor Bergianus och trädgårdsdirektören samt ett område intill institutionsbyggnaden vilket disponerades av handelsavdelningen. Sistnämnda undantag hade gjorts för att den bergianska institutionens behov av mark för egna försöksodlingar skulle tillgodoses.

Vad gäller den bergianska professuren träffade utredningen och Vetenskapsakademien, under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, avtal enligt vilket den bergianska professuren skulle knytas till universitetet i Stockholm. Innehavaren ålades skyldighet att undervisa högst 25 timmar per läsår och att förrätta viss examination inom ämnesområdet botanik och hortikultur. Befattningen skulle tillsättas av Vetenskapsakademien sedan biologisk-geografiska sektionen vid universitetet avgivit yttrande; beslutet skulle underställas Kungl. Maj:t för stadfästelse. Innehavaren skulle vara ledamot av vederbörande sektion och fakultet.

Departementschefen uppdrog åt statens förhandlingsnämnd att efter samråd med berörda myndigheter ta upp de förhandlingar nämnden fann erforderliga. I skrivelse den 6 februari 1969 till Kungl. Maj:t anmälde nämnden att avtal hade, under förbehåll om Kungl. Maj:ts godkännande, träffats mellan nämnden och Vetenskapsakademien om att staten skulle köpa de ifrågavarande delarna av stiftelsens fastighet för fem miljoner kronor. Även övriga villkor med avseende på köpet svarade i huvudsak mot bestämmelserna i avtalet mellan utredningen och akademien. Kungl. Maj:t godkände avtalet den 23 maj 1969.

Vidare anmälde nämnden i skrivelse den 26 juni 1969 till Kungl. Maj:t att nämnden i samråd med universitetskanslersämbetet under förbehåll om Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal med Vetenskapsakademien om den bergianska professuren. Enligt avtalet skulle innc-

havaren av denna vid universitetet i Stockholm i den omfattning avtalet angav svara för ämnesområdet botanik, särskilt kulturlandskapets ekologi med hortikultur. Avtalet godkändes av Kungl. Maj:t den 27 juni 1969.

2.8.3 Personella och materiella resurser vid Bergianska stiftelsen

Bergianska stiftelsen omfattar främst den bergianska institutionen vars uppgift är att vara säte för botanisk forskning. Vidare drivs allttjämt handelsträdgårdsrörelse, varjämte stiftelsen mot särskild ersättning svarar för skötseln av den numera statliga botaniska trädgården. Stiftelsens föreståndare — professor Bergianus — är professor vid akademien. Som redovisats i det föregående skall han enligt avtal med staten vid universitetet i Stockholm meddela undervisning och handleda forskare inom ämnesområdet botanik, särskilt kulturlandskapets ekologi med hortikultur. Undervisningsskyldigheten är hälften av den som åvilar professor vid universitetet.

Av stiftelsens fastighet återstår efter försäljningen år 1969 till staten — vilken omfattade en areal av ca 20 hektar — ett område om ca 7 hektar. På detta område finns en institutionsbyggnad, uppförd åren 1935—1936 och utvidgad år 1951, som inrymmer stiftelsens bibliotek, laboratorielokaler, forskarrum och rum för förvaring av växtsamlingar.

För år 1971 beräknades de totala kostnaderna för stiftelsens verksamhet till 671 000 kr., varav 565 000 kr. för löner. Av kostnaderna beräknades 213 000 kr. täckas med fondmedel, 440 000 kr. med entreprenadersättning samt 18 000 kr. med hyror och inträdesavgifter.

Genom försäljningar av stiftelsen tillhörig fast egendom men även genom donationer av enskilda har stiftelsen erhållit betydande fondmedel. Sålunda redovisas per den 31 december 1970 för stiftelsen tillgångar med ett bokfört värde av 7 031 000 kr. Under år 1970 utgjorde avkastningen härav 468 000 kr., varav 352 000 kr. utdelades och återstoden reserverades. Till stiftelsen hör även en särskild donationsfond för inrättande och drivande av en vinterträdgård (orangeri). För denna fond har redovisats tillgångar med ett bokfört värde av 4 425 000 kr.

2.8.4 Överväganden och förslag

Bergianska stiftelsen intar en särställning bland dem av Vetenskapsakademiens institutioner, som omfattas av utredningens uppdrag. Den är en på donation grundad, av akademien förvaltd särskild stiftelse med tillgångar som är avsedda att utslutande tjäna stiftelsens ändamål och vilkas avkastning räcker för bekostande av stiftelsens verksamhet i dess nuvarande omfattning. Frågan om ändrat huvudmannaskap för den till stiftelsen hörande botaniska institutionen med professuren kan därför inte — på sätt som gäller vissa andra av akademiens institutioner —

sågas vara aktualiserad av att akademiens inkomster av almanacksprivilegiet bortfallit.

Emellertid är, efter tillkomsten av det av Kungl. Maj:t den 27 juni 1969 godkända avtalet mellan staten och akademien om den bergianska professuren, denna nära knuten till universitetet i Stockholm. Sålunda skall enligt avtalet innehavaren av professuren svara för ämnesområdet botanik, särskilt kulturlandskapets ekologi med hortikultur vid universitetet. Undervisningsskyldigheten skall dock vara endast hälften av den som åvilar professor vid universitetet. Vidare gäller bl. a., att innehavaren tillhör vederbörande fakultet och sektion vid universitetet.

Det ligger nära till hands att antaga att det från vissa synpunkter kunde vara önskvärt att helt inlemma institutionen och professuren i universitetsorganisationen. De resurser i fråga om forskning och undervisning som dessa representerar skulle måhända bättre kunna utnyttjas inom en sådan vidare ram och även organisatoriska och andra fördelar vinnas. Nu antydda spörsmål blir emellertid inte aktuellt förrän det står klart att ett överförande till universitetsorganisationen är genomförbart med hänsyn till stiftelsebestämmelserna.

Dessa bestämmelser uppmärksammades i samband med tillkomsten av 1969 års avtal om den bergianska professuren. Riksmuseiutredningen fann att — genom de dispositioner Bergius vidtagit — den botaniska forskningen avsetts i första hand gynnad på sådant sätt att särskilda forskningsresurser skulle tillskapas vid sidan av universitetsväsendet. Med hänsyn härtill syntes det enligt utredningen inte möjligt att, såsom ifrågasatts, överföra professuren till universitetsorganisationen för tillgodoseende av dess behov för viss undervisning. Riksmuseiutredningen torde ha ansett att ett överförande förutsatte permutation av stiftelsebestämmelserna och att de av rådande praxis uppställda villkoren för en sådan åtgärd inte var uppfyllda. Däremot erfordrades tydligen enligt utredningen ej permutation för ingående av ett avtal mellan staten och akademien innebärande bl. a. att professor Bergianus skulle undervisa vid universitetet i viss omfattning. 1969 års — av Kungl. Maj:t godkända avtal utgår otvivelaktigt från dessa överväganden. Efter tillkomsten av detta avtal har inte, såvitt utredningen kunnat finna, inträtt några nya omständigheter som skulle kunna föranleda ändrad bedömning. Den permutationslag som trädde i kraft den 1 juli 1972 (1972: 205) innebär inte någon ändring i vad som enligt praxis gällt dessförinnan i fråga om förutsättningarna för permutation (jfr prop. 1972: 8 s. 30 och 48 samt LU 1972: 11 s. 15).

Utredningen har kommit till den slutsatsen att det med hänsyn till stiftelsebestämmelserna såvitt nu kan bedömas inte är möjligt att överföra den bergianska institutionen med professuren till universitetsorganisationen.

Enligt sina direktiv har utredningen att, i den mån den finner att

akademien bör kvarstå som huvudman för viss institution, överväga om företrädare för universitetsmyndigheterna skall ingå i den styrelse (motsvarande) som under akademien har ansvaret för verksamheten vid institutionen.

Förvaltningen av Bergianska stiftelsen utövas enligt stiftelsebestämmelserna av akademien och under denna är professor Bergianus föreståndare för stiftelsen. Enligt utredningens åsikt torde något egentligt behov av att företrädare för universitetet i Stockholm deltar i förvaltningen av stiftelsen eller i ledningen för dess botaniska institution knappast föreligga. I detta sammanhang kan påpekas att den allra största delen av den undervisningsverksamhet som bedrivs av professor Bergianus sker vid den botaniska institutionen vid universitetet och att stiftelsens egen institution inte ger utrymme för några väsentliga forskningsaktiviteter vid sidan av dem som utövas av professorn själv och två vetenskapliga medarbetare i stiftelsens tjänst. Den botaniska trädgården tillhör numera staten och ändringar beträffande dess utnyttjande och förvaltning berörs inte av utredningsuppdraget.

Med hänvisning till det anförda föreslår utredningen att det ej i förevarande sammanhang vidtas någon åtgärd beträffande Bergianska stiftelsen.

2.9 Vetenskapsakademiens bibliotek

2.9.1 Statskontorets utredning angående vetenskaplig biblioteksservice inom medicin, teknik och naturvetenskap i Stockholm

Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut den 12 december 1969 åt statskontoret att — »med iakttagande av vad föredragande statsrådet anført i prop. 1969: 1 (bil. 10 s. 335) rörande bl. a. samverkan och arbetsfördelning mellan skilda bibliotek i Stockholms-området» — utreda frågan om vetenskaplig biblioteksservice i Stockholm inom det matematisk-naturvetenskapliga området och angränsande ämnesområden.

Statskontoret överlämnade den 20 juli 1972 en utredning om den vetenskapliga biblioteksservicen inom ämnesområdena medicin, teknik och naturvetenskap i Stockholm.

I nämnda utredning föreslås att de nuvarande biblioteken vid karolinska institutet och tekniska högskolan samt de matematisk-naturvetenskapliga enheterna inom universitetets bibliotek ombildas till en gemensam biblioteksorganisation för universitet och högskolor i Stockholm, vilken i princip även bör överta Vetenskapsakademiens nuvarande biblioteksverksamhet.

Utredningen föreslår att nu befintliga biblioteksenheter samordnas i administrativt hänseende under en gemensam ledning. Den egentliga

biblioteksverksamheten föreslås organiserad i ett antal ämnesområdesorienterade huvudbiblioteksenheter för teknik, medicin och naturvetenskap.

Utredningen föreslår som övergångslösning att en särskild biblioteksinstitution för matematisk-naturvetenskaplig biblioteksservice inrättas vid universitetet fr. o. m. budgetåret 1973/74. Den bibliotekspersonal som fanns anställd vid Vetenskapsakademien, när almanacksprivilegiet löpte ut den 15 juli 1972 bör därvid erbjudas statlig anställning vid universitetet.

Den föreslagna lösningen förutsätter bl. a. en överenskommelse mellan staten och Vetenskapsakademien om ansvaret för vård, underhåll och förkovran av akademibibliotekets samlingar, som även fortsättningsvis kan hållas samman under benämningen »Vetenskapsakademiens bibliotek». Förutsättningarna för en sådan överenskommelse torde — enligt utredningen — få klarläggas genom förhandlingar mellan parterna.

Utredningen är f. n. föremål för remissbehandling. Remisstiden utgår den 1 april 1973.

2.9.2 Överväganden och förslag

Utredningen har enligt sina direktiv i uppdrag att lägga fram förslag rörande finansieringen m. m. av Vetenskapsakademiens bibliotek under den tid statskontorets utredning av biblioteksservicen i Stockholmsområdet pågår. Som redovisats i det föregående har statskontoret avslutat denna utredning under sommaren 1972. Med hänsyn till den pågående remissbehandlingen av utredningen torde inga beslut på grundval av dess förslag komma att fattas rörande Vetenskapsakademiens bibliotek avseende budgetåret 1973/74.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att — i avvaktan på statsmakternas ställningstaganden till utredningsförslagen rörande biblioteksservicen i Stockholmsområdet — statsbidrag utgår till Vetenskapsakademien för driften av dess bibliotek budgetåret 1973/74.

2.10 Vissa pensionsfrågor

2.10.1 Nuvarande förhållanden

Sedan år 1967 tillämpar Vetenskapsakademien bestämmelserna i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR), som ersatte ett av akademien år 1951 fastställt pensionsreglemente. Skyldighet att avgå ur tjänst vid akademien inträder senast med utgången av den månad varunder tjänstemannen uppnått 65 levnadsår. I de hittills inträffade

pensionsfallen har praxis varit att medge tjänstårsberäkning från anställningens början utan sådana inskränkningar härutinnan som gäller för statens tjänstemän exempelvis på grund av att anställningen inte varit fast.

I samband med pensionsregleringen år 1967 fick vissa äldre tjänstemän behålla 25 tjänstår som villkor för hel pension i stället för de 30 tjänstår som regelmässigt förutsätts enligt SPR för statens tjänstemän. Ifrågavarande tjänstemän gavs också möjlighet att välja sig kvar på det äldre pensionsreglementet mot att de avstod från vissa andra löneförmåner som år 1967 infördes för akademiens tjänstemän.

Akademiens bestyr med pensioneringen inskränker sig inte, såsom för statliga myndigheter, till att föra anteckningar om de anställdas löne- och tjänstgöringsförhållanden. Den har också att genom sitt kansli verkställa både pensionsberäkningar och pensionsutbetalningar, uppgifter som på det statliga pensionsområdet ankommer på central myndighet, statens personalpensionsverk.

Enligt beslut av akademien skall dess pensionsåtaganden garanteras genom avsättningar till en särskild pensionsfond. Försäkringsteknisk utredning angående avsättningens storlek skall utföras minst vart tredje år. Enligt en av akademien åberopad försäkringsteknisk utredning per den 31 december 1969 utgjorde värdet av akademiens dåvarande, icke infriade pensionsåtaganden sammanlagt 8 951 000 kr., varav 4 816 000 kr. för aktiva tjänstemän och 4 135 000 kr. för pensionstagare.

I akademiens anslagsframställning för budgetåret 1972/73 redovisas en sammanställning över akademiens fonder per den 31 december 1970. Där finns bl. a. upptagen pensionsfond med ändamål att bestrida kostnaderna för utgående pensioner. Fondens bokförda värde utgör 6 436 000 kr. och den bokförda avkastningen 452 000 kr., varav 368 000 kr. under år 1970 användes för pensionsutbetalning och 84 000 kr. lades till kapitalet. Fondmedlen hålls inte avskilda från akademiens övriga tillgångar.

Som säkerhet för gjorda pensionsåtaganden har akademien genom beslut den 3 juni 1970 dessutom ställt kapitalet i grundfonden och i donationen till fri disposition, eller sammanlagt 5 142 000 kr. Den totala säkerheten för akademiens pensionsutfästelser utgjorde således vid 1970 års utgång 11 578 000 kr.

2.10.2 Överväganden och förslag

En övergång för tjänstemännen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium till statliga tjänster den 1 juli 1973 innebär att bestämmelserna i SPR blir tillämpliga på samma sätt som för andra statstjänstemän. Någon större förändring med avseende på villkoren för pension och pensionsförmånernas storlek innebär inte

övergången för de enskilda tjänstemännen. Det bör dock påpekas att ett system med s. k. pensioneringsperioder blir tillämpligt i stället för nuvarande fasta pensionsålder om 65 år. Innebörden härav är att tjänstemännen efter övergången till SPR äger att i princip själva välja tidpunkt för avgång ur tjänst i åldersintervallet 65—66 år eller, såvitt angår vissa tjänstemän främst i kontorskarriären, i åldersintervallet 63—65 år.

I och med att tjänsteman vinner statlig anställning och om han också uppfyller förutsättningarna enligt 3 § SPR för att vara underkastad reglementet börjar han räkna tjänstår enligt 10 § 1 mom. a) samma reglemente. Dessutom äger han räkna sig till godo tidigare förvärvade tjänstår i t. ex. statlig tjänst. Vad slutligen beträffar tiden för anställning hos akademien ankommer det på den statliga pensionsmyndigheten att besluta om tjänstårsberäkning.

Genom sin avgång ur akademiens tjänst får tjänstemannen emellertid en fordran på akademien i form av livränta, förutsatt att han uppfyller villkoren härför med avseende på exempelvis uppnådd levnadsålder vid avgången. I princip skulle alltså de tjänstemän hos akademien, som den 1 juli 1973 övergår i statlig tjänst, bli berättigade till såväl livränta från akademien att bestridas av medel ur akademiens pensionsfond som pensionsförmån från statsverket.

För att få till stånd en mer ändamålsenlig förmåns- och finansieringsmässig samordning av akademiens och statsverkets pensionsåtaganden gentemot nu ifrågakarande tjänstemän har utredningen med akademien upptagit frågan om en avlösning av akademiens kvarstående utfästelser om pension till dessa tjänstemän och deras efterlevande. Diskussionerna i frågan ledde till den gemensamma uppfattningen att statsverket borde överta akademiens upplupna pensionsansvar för tid före den 1 juli 1973 mot att akademien lämnade gottgörelse härför beräknad enligt gängse normer för värdering av intjänad pensionsrätt. I enlighet härmed har inom utredningen framräknats ett belopp för engångsersättning per förstatligandetidpunkten om 500 000 kr.

Från akademiens sida har det varit ett önskemål att få fullgöra betalningen genom amorteringar med ett par amorteringsfria år närmast efter förstatligandet av de berörda institutionerna. Utredningen har ansett sig kunna gå med härför på med hänsyn till att ålderssammansättningen för berörda personal är sådan att tyngdpunkten i blivande pensionsutbetalningar kan beräknas ligga relativt långt fram i tiden. Härtill kommer de tidigare redovisade förhållandena vad avser akademiens pensionsfond. I detta hänseende innebär överenskommelsen med akademien att ersättningen skall betalas med lika stora delbelopp under vart och ett av åren 1975—1993 jämte upplupen ränta efter en procent-sats som är 1,5 enheter högre än riksbankens diskonto vid betalningsårets ingång. Utredningen har under förbehåll av Kungl. Maj:ts god-

kännande med Vetenskapsakademien träffat avtal om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium.

2.11 Preliminärt slutna avtal

Som redovisats i det föregående har utredningen under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat följande avtal med Vetenskapsakademien.

1. Avtal om förstatligande av akademiens institution Stockholms observatorium.

2. Avtal om disposition hos staten av viss del av akademiens bibliotek.

3. Avtal om samverkan rörande utbildning och forskning mellan universitets- och högskoleorganisationen och akademiens institution Capristationen för solforskning.

4. Avtal om förstatligande av akademiens institution Kiruna geofysiska observatorium.

5. Avtal om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium.

3 Remissyttrandena

Efter remiss har yttranden över utredningens betänkande avgetts av försvarets forskningsanstalt (FOA), statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket (RRV), statens avtalsverk, statens personalpensionsverk, universitetskanslersämbetet (UKÄ), som överlämnat yttranden från vederbörande universitets- och högskolemyndigheter, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, styrelsen för teknisk utveckling, statens delegation för rymdverksamhet, statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR), kammarkollegiet, Kiruna kommun, Vetenskapsakademien, Statsanställdas förbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO).

3.1 Allmänt

Utredningens förslag har fått ett positivt mottagande i remissyttrandena. Endast i ett fåtal frågor har man föreslagit andra lösningar än de som utredningen förordat.

Utredningens förslag tillstyrks av statskontoret, som konstaterar att förslagen i allt väsentligt motsvarar vad ämbetsverket tidigare anfört.

RRV konstaterar att utredningsförslagen och förhandlingsuppställningen i sina huvuddrag inte är oförenliga med de principer som verket angivit i sitt yttrande över Vetenskapsakademiens anslagsframställning för budgetåret 1972/73.

Vetenskapsakademien framhåller att en god redogörelse lämnas i betänkandet för organisationen av och verksamheten vid de akademiinstitutioner som omfattas av utredningsuppdraget. Utredningen är enligt akademiens mening genomförd med stor noggrannhet och stort kunnande och förslagen synes väl lämpade att läggas till grund för definitiva beslut av regering och riksdag rörande den framtida organisationen av akademiens institutioner och finansieringen av akademiens verksamhet. Utredningens förslag kan enligt TCO ses som ett första steg i en mera medveten betoning av akademiens informations- och opinionsbildande verksamhet. Mot denna bakgrund och i avvaktan på ett mera omfattande utredningsarbete om den svenska forskningsorganisationen ansluter sig TCO till utredningens förslag.

3.2 Stockholms observatorium

Utredningens förslag till förstatligande av Stockholm observatorium i Saltsjöbaden tillstyrks av samtliga remissinstanser. UKÄ och NFR tillstyrker att observatoriet inordnas i universitetet i Stockholm. UKÄ stryker under vikten av att driftkostnadsanslaget till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna höjs för att den nuvarande verksamheten inte skall behöva beskäras i samband med förstatligandet. UKÄ tillstyrker också att de två assistenttjänsterna vid observatoriet omvandlas till forskarassistenttjänster. Universitetsmyndigheterna har genomgående uttalat sig positivt om utredningens förslag rörande observatoriet.

Vetenskapsakademien tillstyrker att utredningens förslag rörande Stockholms observatorium genomförs, men vill samtidigt inte underlåta att uttala att den finner det beklagligt att dess äldsta institution övergår till annan huvudman. Akademien betonar angelägenheten av att den utomordentligt kvalificerade forskningen vid observatoriet även i fortsättningen ges erforderliga resurser.

Statens avtalsverk har ingen erinran mot att den berörda personalen vid observatoriet — och även vid Kiruna geofysiska observatorium — förs över till statliga tjänster, men ifrågasätter om inte någon eller några tjänster med hänsyn till deras innehåll bör göras personliga för nuvarande innehavare eller att föreskrift utfärdas att de vid uppkommande ledighet ej återbesätts eller får återbesättas endast efter Kungl. Maj:ts bemyndigande. SACO anför att personalen vid observatoriet anser sina intressen väl tillgodosedda på kort sikt men fruktar försämring på längre sikt.

3.3 Capristationen för solforskning

Utredningens förslag att Capristationen för solforskning skall kvarstå under akademiens huvudmannaskap tillstyrks av samtliga remissinstanser. Av universitetsmyndigheterna har *rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala* förordat att stationen organisatoriskt knyts samman med Kiruna geofysiska observatorium och att läroanstaltsanknytningen för föreståndaren görs rörlig. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Lund* anser att det borde komma till klarare uttryck att föreståndarens undervisningsskyldighet inte bör gälla bara universitetet i Stockholm utan samtliga universitet och högskolor som har intresse härav. *Statens delegation för rymdforskning* anser att den lösningen är väl motiverad med hänsyn till stationens roll som fältstation för samtliga svenska astronomiinstitutioner. Delegationen anser vidare att frågan om personalens institutionsanknytning är tillfredsställande löst i förslaget och att det är värdefullt att föreståndarens undervisningskapacitet kommer universitetsorganisationen tillgodo.

NFR anser det vara en lycklig lösning att Capristationen genom det preliminärt slutna avtalet får ställning som nationell institution, tillgänglig för forskare från hela landet och med anknytning till astronomiska institutionen i Stockholm. Vidare bör, enligt *NFR*, akademiens anslag avvägas så att tjänsten som andre observatorieintendent kan överföras från rådets stat till akademien.

3.4 Kristinebergs zoologiska station

Remissinstanserna tillstyrker utredningsförslaget att även Kristinebergs zoologiska station tills vidare, i avvaktan på ytterligare utredning, kvarstår under akademiens huvudmannaskap. *NFR* erinrar om att förslaget att stationen skulle ledas av en särskild styrelse tidigare framförts av rådets biologidelegation såsom ett bättre alternativ än det vetenskapliga råd som akademien redan fattat beslut om att inrätta för stationen. *UKÄ* anser att övervägande skäl talar för att Kristinebergs-stationens föreståndare — i enlighet med utredningens förslag — redan nu får säte och stämma i matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg. *Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala* och *matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg* anser däremot att denna fråga bör prövas i samband med en särskild utredning. *Medicinska fakulteten vid universitetet i Umeå* anser att utredningen underskattat det behov och intresse de medicinska fakulteterna har för stationen. Fakulteten föreslår att i den föreslagna styrelsen för stationen även skall ingå representanter för de medicinska fakulteterna och statens medicinska forskningsråd.

Statens naturvårdsverk framhåller att den marinbiologiska undersök-

ningsverksamheten vid Kristinebergs-stationen är av stort intresse för naturvården. Verket anser att behovet av marina undersökningar vid västkusten kommer att öka genom bl. a. det fortsatta arbetet med den fysiska riksplaneringen. Verket har ingen erinran mot att stationen kvarstår under akademiens huvudmannaskap och att en särskild styrelse inrättas i vilken verket är representerat. *Fiskeristyrelsen* ansluter sig till utredningens överväganden rörande den universitetsbaserade havsforskningens behov av forskningsfartyg. *FOA* delar utredningens uppfattning angående behovet av att Kristinebergs-stationens verksamhet samordnas med andra marinbiologiska aktiviteter och tillstyrker det föreslagna namnbytet till Kristinebergs marinbiologiska station.

Vetenskapsakademien tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag rörande Kristinebergs zoologiska station. Akademien anmäler att den under lång tid haft uppmärksamheten riktad på svårigheten att åstadkomma en avvägning mellan stationens egen forskning och gästforskningen. Detta problem bör enligt akademien behandlas av ett organ sammansatt av forskare som utnyttjar stationen och myndigheter som ekonomiskt stöder verksamheten där. Sedan Kungl. Maj:t tagit ställning till utredningsförslaget om särskild styrelse för stationen avser akademien att återuppta frågan om tillsättning av ett organ av denna typ.

Akademien, som har stor förståelse för förslaget om samordning av den svenska havsforskningens resurser, framhåller emellertid att en sådan utredning inte får hindra att akademien får resurser för en länge önskad upprustning av Kristinebergs-stationen. Om ingen ändring sker av huvudmannaskapet för stationen torde det enligt akademien ankomma på akademien själv att ta ställning till förslaget om ändring av Kristinebergs-stationens namn.

3.5 Kiruna geofysiska observatorium

Verksamheten vid Kiruna geofysiska observatorium är enligt *UKÄ* av stort vetenskapligt värde. Med hänsyn till svårigheterna att överblicka konsekvenserna av omprövningen av det svenska rymdprogrammet efter år 1974 accepterar *UKÄ* utredningens ställningstagande om ett temporärt organisatoriskt arrangemang för observatoriet. *UKÄ* anser dock att grundforskning i vårt land endast i undantagsfall bör organiseras i form av fristående institut utanför universitetsorganisationen. Att nu inordna Kiruna-observatoriet i hela dess nuvarande omfattning som en del av universitetet i Umeå är enligt *UKÄ* med hänsyn till verksamhetens art och den nyssnämnda osäkerheten om det svenska rymdprogrammet mindre ändamålsenligt.

Med tanke på förhållandena i detta särskilda fall har *UKÄ* inget att erinra mot att observatoriet under en övergångsperiod kvarstår under

akademien. Om detta inte bedöms lämpligt föreslår UKÄ att statens naturvetenskapliga forskningsråd övertar huvudansvaret för verksamheten vid observatoriet. Det främsta skälet för detta är enligt UKÄ att grundforskning av denna karaktär bör bedömas tillsammans med projekt och verksamhet som rådet finansierar. Om de nu nämnda alternativen ej väljs föredrar UKÄ en organisatorisk lösning enligt utredningens förslag framför det alternativ som innebär ett inordnande av observatoriet i universitetet i Umeå. Universitetsmyndigheterna i övrigt har i huvudsak tillstyrkt utredningsförslaget rörande observatoriet.

NFR tillstyrker förslaget om att ombilda Kiruna-observatoriet till ett fristående statligt institut. Det är därvid — framhåller NFR — väsentligt att den av utredningen föreslagna överföringen av för institutets verksamhet nödvändiga tjänster och därtill knutna driftkostnader verkligen sker från rådsanslaget till institutets anslag.

Statens delegation för rymdverksamhet delar helt utredningens bedömning beträffande den organisatoriska lösningen för Kiruna geofysiska observatorium. Observatoriets karaktär av institution med nationell och inte enbart regional betydelse torde, enligt delegationen, bäst tillvaratas i det alternativ där observatoriet ges en självständig position under egen styrelse.

FOA tillstyrker utredningens förslag rörande Kiruna geofysiska observatorium och framhåller att de föreslagna förändringarna av huvudmannskapet för detta inte påverkar anstaltens tidigare uttalade avsikt att avveckla sitt engagemang i Lycksele jonsfärobservatorium. FOA förordar därför att, i samband med att det av utredningen föreslagna institutet i Kiruna upprättas, även den på anstaltens stat upptagna tekniker-tjänsten i Lycksele överförs till nämnda instituts stat. FOA aktualiserar vidare tanken att till Kiruna-institutet överföra viss del av den jonsfärfysikaliska forskning som f. n. utförs inom ramen för FOA:s verksamhet och anser att förhandlingar om en sådan överföring bör komma till stånd snarast efter det att institutet upprättats. FOA anser slutligen att det bör övervägas att låta en representant för försvarsforskningen ingå i Kiruna-institutets styrelse.

Statens avtalsverk ifrågasätter om inte Kiruna-observatoriet lämpligen bör inordnas som institution vid universitetet i Umeå. De argument som utredningen anför mot ett sådant alternativ är enligt verkets mening inte av den tyngd att de kan uppväga de fördelar som kan vinnas genom anslutning till en redan bestående myndighet med väl utbyggd administration.

Vetenskapsakademien noterar med tillfredsställelse att dess tidigare argumentering om nödvändigheten av att Kiruna-observatoriet organiseras som ett från universitetsorganisationen fristående institut beaktats av utredningen. Akademien betonar emellertid att observatoriet måste få en starkt utökad basorganisation för att den vetenskapliga verksamhe-

ten skall kunna fortsätta på ett meningsfullt sätt. Den av utredningen föreslagna forskartjänsten för docenten Liszka bör enligt akademien utbytas mot en tjänst som biträdande professor.

Kiruna kommun stryker under observatoriets betydelse för både selsättningen och den kulturella miljön på orten. Utredningen har enligt kommunen anfört övertygande skäl för förslaget om omvandling av observatoriet till ett fristående forskningsinstitut. Kommunen anser det angeläget att institutets personal och ekonomiska resurser icke reduceras genom det ändrade huvudmannskapet. Vidare är det enligt kommunen synnerligen väsentligt att den föreslagna överföringen av personal från forskningsrådets stat till institutet genomförs för att personalorganisationen redan på detta stadium ges den stabilitet som är behövlig för en effektiv verksamhet.

3.6 Abisko naturvetenskapliga station

Utredningens förslag rörande Abisko naturvetenskapliga station tillstyrks av bl. a. *UKÄ*, *NFR*, *Statens naturvårdsverk*, *Vetenskapsakademien* och *Kiruna kommun*. För att stationen skall få en riksanknytning anser dock *UKÄ* att två universitetsrepresentanter bör ingå i stationens styrelse. *Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala* har föreslagit att stationen knyts till Uppsala universitet och att föreståndaren får säte och stämma i universitetets matematisk-naturvetenskapliga fakultet. Vidare har ämbetet förordat att en representant för universitetet i Uppsala och en representant för ämnesområdet hydrologi ingår i styrelsen. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg* anser att det inte finns skäl att stationens föreståndare knyts till matematisk-naturvetenskapliga fakulteten just i Umeå. För att garantera stationens riksanknytning förordar fakulteten att styrelsen för stationen innefattar två universitetsrepresentanter. Dessa två styrelseplatser bör cirkulera bland landets universitet. *Vetenskapsakademien* konstaterar att utredningens förslag avseende Abisko-stationen ger akademien möjligheter att — på det sätt och i de former akademien tidigare hävdad som mest lämpliga — driva stationen som en forskningsinstitution till nytta för nationell och internationell naturvetenskaplig forskning inom den alpina regionen. *Kiruna kommun* betonar att Abisko-stationen är en forskningsresurs som bör tillvaratas och om så är erforderligt utvecklas ytterligare. Starka skäl talar enligt kommunen för att forskningen inom det norra fjällområdet byggs ut och att stationen tilldelas ökade resurser.

3.7 Övrigt

Inga invändningar har rests från remissinstansernas sida mot utredningens överväganden och förslag rörande Bergianska stiftelsen och Vetenskapsakademiens bibliotek.

Med anledning av det mellan utredningen och akademien preliminärt träffade avtalet om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium anför *statens personalpensionsverk* följande.

Statens personalpensionsverk förutsätter att beräkningarna angående den kapitalöverföring, som skall ske på grund av för staten uppkommande pensionsförpliktelser, har gjorts med hänsyn i princip till de vid förstatligandet medföljande anställningshavare som blir underkastade SPR vid tidpunkten för förstatligandet. Vid beräkningarna bör å ena sidan ha bortsetts från ev. förekommande personal som medföljer vid förstatligandet utan att då bli underkastad SPR och å andra sidan ha medtagits ev. förekommande personal med tidigare pensionsberättigande anställning inom berörda verksamhet som förut lämnat denna och vid förstatligandet blir underkastad SPR. Om det dessutom finns annan personal som haft pensionsberättigande anställning inom den verksamhet som förstatligas och som med hänsyn till sin ålder ev. kan komma att bli underkastad SPR för tid efter förstatligandet kan erfordras en komplettering av det träffade avtalet angående framtida reglering med hänsyn till sådana fall, under förutsättning att en dylik reglering kan antagas vara av märkbar ekonomisk betydelse. Vid bedömning härav liksom av huvudfrågan angående ekonomisk reglering med hänsyn till pensionsförpliktelserna till den del dessa kan fixeras vid förstatligandetidpunkten är att beakta, att det principiella spörsmålet om överföring till staten av pensionsrätt belöpande på anställning inom berörda verksamhet före förstatligandet, såsom förut angivits, följer av vissa gällande bestämmelser i SPR m. m. och att betydelsen av avtalet sålunda väsentligen får anses ligga i en precisering av överföringens storlek och den tidrymd inom vilken denna överföring skall ske.

Enligt pensionsverkets mening bör staten inte i anledning av nu ifrågavarande förstatliganden överta några pensionsförpliktelser för ev. förekommande personal som inte efter förstatligandena blir underkastad statliga personalpensionsbestämmelser och som inte heller eljest beviljas statlig personalpensionsförmån med hänsyn till anställning efter förstatligandetidpunkten.

Slutligen har *kammarkollegiet* framfört vissa synpunkter på utredningsförslaget betingade av kollegiets uppgift som permutationsmyndighet.

4 Vetenskapsakademiens anslagsframställning för budgetåret 1973/74

4.1 Inledning

Vetenskapsakademien inleder inledningsvis om att statsbidraget till akademien budgetåret 1972/73 beräknats med utgångspunkt från att ett visst budgetöverskott skulle uppstå verksamhetsåret 1971 och ytterligare almanacksintäkter inflyta under år 1972. Almanacksintäkterna och bud-

getöverskottet blev dock avsevärt mindre än dessa beräkningar. Statsanslaget till akademien kom därför att väsentligen underskrida det belopp som enligt akademiens hösten 1971 redovisade beräkningar erfordrades för att täcka kostnaderna för verksamheten 1972/73. Akademien har därför i skrivelse i december 1972 anhållit om extra anslag för budgetåret 1972/73 om sammanlagt 1 515 000 kr.

4.2 Vetenskapsakademiens anslagsframställning för budgetåret 1973/74

Vetenskapsakademien lämnar frågan om huvudmannaskapet för institutionerna utanför anslagsframställningen för budgetåret 1973/74. I framställningen har akademien upptagit äskanden för verksamheten med utgångspunkt i nuvarande förhållanden.

För budgetåret 1973/74 begär akademien ett anslag av sammanlagt ca 9,2 milj. kr. Den verksamhet akademien begär medel för kan sammanföras till två huvudgrupper nämligen institutionerna och biblioteket samt den centrala verksamheten som innefattar bl. a. informationsverksamhet och internationell verksamhet.

För institutionerna och bibliotekets verksamhet begär akademien sammanlagt 7 milj. kr. För det geofysiska observatoriet i Kiruna föreslås dock överförande till akademiens stat av ett antal tjänster som nu bekostas med anslag från forskningsråd och från styrelsen för teknisk utveckling.

För informationsverksamhet begär akademien 400 000 kr., bl. a. för inrättande av en tjänst som informationssekreterare och för bidrag till tidskriften *Forskning och Framsteg*.

Akademiens internationella verksamhet hör till dess viktigaste arbetsuppgifter. För att det skall bli möjligt för akademien att bättre utnyttja de värdefulla kontakter akademien sedan länge har med internationella vetenskapliga organisationer och vetenskapsakademier i skilda länder begär akademien medel för ökade insatser i detta arbete. För förvaltning och administration begärs 700 000 kr.

Beträffande den *centrala verksamheten* begär akademien ökade anslag bl. a. för biträdes hjälp, för en tjänst som informationssekreterare och en förstärkning av nationalkommittéernas sekretariatsresurser. På omkostnadssidan begärs vidare medel för att täcka prishöjningar, för en utökad informationsverksamhet, för nationalkommittéernas sammanträden samt för resor inom och utom landet. Akademien är ansluten till det internationella forskningsrådet (ICSU) och, bl. a. genom nationalkommittéerna, representerat i ett 30-tal unioner och sammanslutningar med anknytning till ICSU. Från anslaget Sveriges anslutning till vissa internationella sammanslutningar m. m. utgår f. n. statsbidrag för akademiens medlemsavgifter till ICSU och fackunionerna. Akademien hemställer om ökat bidrag bl. a. för höjda medlemsavgifter och medverkan i tre sammanslut-

ningar för datateknik (CODATA), miljövård (SCOPE) och atmosfärisk forskning (GARP). Tillsammans med Ingenjörsvetenskapsakademien har akademien ett avtal med Sovjetunionens vetenskapsakademi om utbyte av forskare och föreläsare. Även med Sovjetunionens medicinska akademi och med Royal Society i London finns liknande avtal. För nämnda utbytesverksamhet har akademien hittills erhållit vissa bidrag, bl. a. från forskningsråden. Akademien hemställer om att medel för utbytet med Royal Society och akademierna i Sovjetunionen fortsättningsvis beviljas över akademins stat. Vidare begärs medel för utbyte med en rad andra främst östeuropeiska vetenskapsakademier med vilka akademien under senare år träffat avtal eller inlett informella kontakter.

I avvaktan på en lösning av *bibliotekets* framtida ställning har i akademiens anslagsäskanden för 1973/74 inga nya tjänster begärts och beträffande bokanskaffning och bindning har målet endast varit att upprätthålla oförändrad nivå. För *Stockholms observatorium* föreslår akademien inrättande av två nya forskarrekruteringstjänster (assistent i A 25 och amanuens i A 18—22). Vidare begärs medel för viss omläggning till växelström m. m. Akademien föreslår beträffande *Capristationen för solforskning* inrättande av en tjänst som amanuens i A 18—22 och överföring från anslaget till statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR) dels av lön vid tjänst som andre observatorieintendent, dels av medel till resor.

Bergianska stiftelsens verksamhet baseras helt på inkomster från stiftelsens eget kapital. Stiftelsen har vidare genom särskild överenskommelse med interimsstyrelsen för den botaniska trädgården i Frescati åtagit sig att mot viss ersättning sköta trädgården. Några anslagsäskanden för stiftelsens del är emellertid inte aktuella i detta sammanhang.

Den utökade verksamheten vid *Kristinebergs zoologiska station* har medfört ett behov av en ny assistent, som vid sidan av forskning deltar i administrativa uppgifter. Vidare har bl. a. upptagits ett engångsanslag på 150 000 kr för anskaffande av instrument och apparater. Stationens instrumentella utrustning har förslitits och stationen måste utrustas med modernare apparatur (särskilt för *experimentalbiologisk* och *ekologisk* forskning) för att bättre motsvara en modern verksamhets krav. För budgetåret 1973/74 begär akademien en ökning av anslaget till det nordiska samarbetet på marinbiologins område med 38 000 kr.

Från 1969/70 drivs *Mittag-Lefflers matematiska stiftelse* som ett forskningsinstitut för avancerad matematisk forskning. Akademien har sedan budgetåret 1969/70 via NFR erhållit ett anslag på 100 000 kr. som bidrag till driften av institutet. Anslaget föreslås överfört till akademien.

Föreståndaren för *Abisko naturvetenskapliga station* avlönas sedan år 1964 över anslaget till NFR. Akademien föreslår att tjänsten föres över till akademiens stat och höjs till lönegrad U 22:25. Under omkostnader har begärts ett belopp av 150 000 kr. — engångsanslag — för instru-

mentanskaffning. Beträffande *Kiruna geofysiska observatorium* föreslår akademien bl. a. en överföring till akademiens stat av de medel som nu utgår från universitetet i Umeå och NFR till de tjänster som f. n. är placerade vid observatoriet. Vidare föreslås överföring från NFR av nu utgående anslag till driftkostnader.

Vetenskapsakademiens muscisamlingar, Berzeliusmuscet och Museet för de exakta vetenskapernas historia har hittills inte i akademiens stat behandlats under egna rubriker. Akademien har under många år svarat för förvaltning och vård av samlingarna. Från akademiens sida har medel för skötseln av museerna utgått dels genom anslagsmedel, dels genom räntemedel från olika fonder.

Med hänsyn till hittillsvarande behov beräknar akademien kostnaderna 1973/74 för extra utgifter till ca 275 000 kr. Detta belopp står till förfogande från fonder vilkas avkastning står till akademiens fria disposition. För dessa ändamål begärs därför inga statsanslag.

En sammanfattning av Vetenskapsakademiens anslagsframställning redovisas i följande sammanställning. Beloppen är angivna i 1 000-tal kr.

Verksamhet	Nettokostnad 1972/73 ¹⁾	Förändring till 1973/74
1. Central verksamhet	987	+1 206
2. Biblioteket	2 129	+ 349
3. Stockholms observatorium	933	+ 341
4. Capristationen för solforskning	146	+ 199
5. Bergianska stiftelsen	—	—
6. Kristinebergs zoologiska station	745	+ 326
7. Mittag-Lefflers matematiska stiftelse	—	+ 100
8. Sareks naturvetenskapliga anläggningar	—	—
9. Abisko naturvetenskapliga station	226	+ 329
10. Kiruna geofysiska observatorium	455	+ 690
11. Lärdomshistoriska samlingar	17	— 2
12. Extra utgifter	—	—
Totalt anslagsbehov	5 638	+ 3 538²⁾

¹⁾ Med nettokostnad avses beräknad kostnad för fortsättning 1972/73 av den verksamhet som bedrivits 1971/72 och närmast föregående år, minskad med beräknade inkomster.

²⁾ Härav utgör ca 1,1 milj. kr. förslag om överföring av anslag som nu utgår till forskningsråd.

5 Föredraganden

Statsmakterna beslutade år 1969 (prop. 1969: 66, SU 1969: 115, rskr 1969: 293) att Vetenskapsakademiens privilegium att ge ut almanackor skulle upphöra vid utgången av privilegieperioden, dvs. den 15 juli 1972. Avskaffandet av almanacksprivilegiet med åtföljande bortfall av privilegieinkomsterna aktualiserade frågan om Vetenskapsakademiens fram-

tida ställning och arbetsuppgifter. Dåvarande chefen för utbildningsdepartementet framhöll i nyssnämnda proposition att akademien hade betydelsefulla utåtriktade uppgifter på det vetenskapliga området både inom och utom landet och att det fanns skäl att anta att denna verksamhet skulle få ökad betydelse i framtiden, särskilt på det internationella planet. Departementschefen konstaterade vidare att akademien drev ett antal institutioner av mycket skiftande karaktär, varför formerna för deras fortsatta bestånd och verksamhet krävde särskilda överväganden för varje enskild institution (prop. s. 14).

Statsutskottet strök under vad departementschefen anfört om Vetenskapsakademiens utåtriktade verksamhet. I fråga om institutionerna betonade utskottet bl. a. att statsmakterna har ett intresse av att erforderliga förutsättningar skapas för fortsättande — efter privilegiets upphörande — i lämplig organisatorisk form av den akademiverksamhet varav ett klart dokumenterat behov föreligger. Vad utskottet anfört gav riksdagen som sin mening till kända för Kungl. Maj:t.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade jag i januari 1972 en särskild utredningsman för att utreda frågan om huvudmannskapet för vissa av Vetenskapsakademiens institutioner. Som jag redovisat i det föregående har utredningsmannen i november 1972 överlämnat ett betänkande (DsU 1972: 13) med en rad förslag rörande de berörda akademiinstitutionerna. I utredningen föreslås bl. a. att Stockholms observatorium i Saltsjöbaden och Kiruna geofysiska observatorium skall förstatligas. Ett antal avtal har under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande av utredningen slutits med Vetenskapsakademien. Utredningens förslag har, som jag redovisat i det föregående, fått ett positivt mottagande i remissyttrandena. Vidare har Vetenskapsakademien i augusti 1972 kommit in med anslagsframställning för budgetåret 1973/74.

Jag tar först upp den frågan om Vetenskapsakademiens allmänna ställning och verksamhet.

Som framgått av min redogörelse i det föregående kan Vetenskapsakademiens nuvarande verksamhet hänföras till två huvudområden, nämligen dels den vetenskapliga informations- och kontaktverksamheten både inom landet och utom landet, dels driften av de egna institutionerna. I statsmakternas nyssnämnda beslut år 1969 lades huvudvikten vid Vetenskapsakademiens ställning som vetenskapligt informations- och kontaktorgan på såväl nationellt som internationellt plan. Jag anser det angeläget att akademien även i framtiden kan på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina utåtriktade huvuduppgifter. Mina förslag i det följande rörande de berörda akademiinstitutionerna bör ses mot denna bakgrund.

Jag förordar att bidrag till Vetenskapsakademiens centrala och institutionella verksamhet i fortsättningen anvisas under ett nytt riksstats-

anslag, benämnt Bidrag till Vetenskapsakademien. Från anslaget bör sålunda utgå bidrag till akademiens informations- och kontaktverksamhet samt till driften av de av akademiens institutioner, vilka tidigare finansierades med inkomsterna av almanacksprivilegiet och inte anses böra överföras till staten.

En väsentlig del av Vetenskapsakademiens internationella verksamhet utgörs av formaliserade kontakter med akademier och motsvarande institutioner i andra länder. Sedan flera år har akademien sålunda ett avtalsbundet forskarutbyte med Royal Society i London samt med Sovjetunionens vetenskapsakademi och medicinska akademi. Under år 1972 har akademien slutit avtal om forskarutbyte med vetenskapsakademierna i Ungern, Polen och Tyska Demokratiska Republiken. Förhandlingar om avtal har inletts med en rad andra akademier, främst i Östeuropa.

Det samarbete inom grundforskningens område som äger rum genom direkt kontakt mellan enskilda forskare och forskningsinstitutioner världen över är självfallet utomordentligt värdefullt. Detta samarbete bör så långt möjligt bedrivas i obundna former. Forskningsorganisationen i vissa länder är emellertid sådan, att utbytet måste ske inom ramen för formella avtal mellan centrala kontaktorgan, i regel resp. lands vetenskapsakademi. Då det får anses vara ett samhällsintresse att forskarutbytet genom akademiens försorg breddas anser jag det angeläget att statliga bidrag ställs till förfogande i ökad utsträckning. För sin forskarutbytesverksamhet har akademien under innevarande budgetår hittills erhållit statliga bidrag med sammanlagt 174 000 kr. genom anslag från bl. a. de naturvetenskapliga och medicinska forskningsråden. Vid beräkningen av det nyssnämnda bidragsanslaget har jag utgått från att akademien skall kunna disponera åtminstone 300 000 kr. för sitt forskarutbyte med olika länder under budgetåret 1973/74. Jag har därvid förutsatt att akademiens redan etablerade utbyte med Royal Society och med akademierna i Sovjetunionen vidmakthålls på i huvudsak oförändrad nivå.

Som jag nyss nämnt har akademien inlett förhandlingar om avtal med vetenskapsakademier i en rad länder. Kretsen av länder med vilka akademien etablerar kontakt kan med tiden antas öka ytterligare. Med hänsyn till att staten nu tar på sig ett större ekonomiskt ansvar än tidigare för här aktuell verksamhet bör frågor om avtal med utländska akademier fortsättningsvis underställas Kungl. Maj:ts prövning. Jag utgår vidare från att samråd sker mellan akademien och berörda statliga grundforskningsinstitutioner i fråga om t. ex. urval av ämnesområden för den avtalsbundna kontaktverksamheten.

Vad gäller Vetenskapsakademiens multilaterala kontaktverksamhet bör fr. o. m. nästa budgetår de bidrag, som för ändamålet f. n. anvisas i annan ordning under åttonde huvudtiteln, utgå från det föreslagna

bidragsanslaget. Under anslaget har jag sålunda beräknat medel för årsavgifter till International Council of Scientific Unions och vissa andra internationella vetenskapliga sammanslutningar. Vid beräkningen av statsbidraget har jag även tagit hänsyn till bl. a. nationalkommittéernas medelsbehov för egna sammanträden och resor till de internationella unionernas möten. Akademien har framhållit vikten av att erforderliga resurser ställs till förfogande för service åt nationalkommittéerna och för information rörande deras och akademiens verksamhet i övrigt. Jag delar akademiens uppfattning. Med hänsyn till att belastningen på akademiens centrala administration minskar genom att vissa institutioner övergår till annan huvudman, räknar jag dock med att akademien skall ha möjlighet att tillgodose nämnda behov inom ramen för de resurser som står till förfogande för den centrala verksamheten i stort.

Jag övergår nu till att på grundval av utredningens förslag var för sig behandla frågorna rörande Vetenskapsakademiens olika institutioner och börjar därvid med de två institutioner, Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium, vilka av utredningen föreslås förstatligade den 1 juli 1973. Jag kommer i anslutning till mina förslag beträffande Stockholms observatorium att ta upp även vissa frågor rörande Capristationen för solforskning samt fråga om deposition hos staten av viss del av akademiens bibliotek.

Stockholms observatorium i Saltsjöbaden är landets största institution för astronomi och förfogar över modern utrustning och bearbetningsapparat. Observatoriet har alltsedan Stockholms högskolas tillkomst svarat för utbildningen i astronomi vid högskolan, sedermera universitetet. Sedan år 1966 regleras denna samverkan i ett särskilt avtal mellan universitetet och akademien. Enligt avtalet fungerar observatoriet som institution för astronomi vid universitetet och tillförs från universitetet lärarkrafter, materielanslag och övriga resurser enligt de normer som gäller för motsvarande ämnen inom den sektion till vilken astronomiämnet hör.

Utredningen anser — som redovisats i det föregående — övervägande skäl tala för att observatoriet i ett läge, då verksamheten nästan helt måste finansieras av statsmedel, överförs till staten och inordnas i universitetet i Stockholm. Härför talar enligt utredningen såväl allmänna utbildningsorganisatoriska skäl som önskvärheten av att kunna samordna den astronomiska forsknings- och utbildningsverksamheten i landet. Jag ansluter mig i likhet med en enig remissopinion till utredningens förslag och förordar att Stockholms observatorium förstatligas den 1 juli 1973 och därvid inordnas som en institution vid universitetet i Stockholm.

Observatoriet är beläget på det s. k. Karlsbaderberget i Nacka kommun. Fastigheten, som utgör stadsägan 970 inom kommunen, omfattar

ett markområde om 55 402 m² jämte institutions- och bostadsbyggnader, garage m. m.

Med utgångspunkt i byggnadsstyrelsens värdering av anläggningen och med hänsyn till donationsförhållandena har utredningen stannat för att erbjuda akademien ett vederlag om 1 milj. kr. för hela anläggningen. Efter förhandlingar har utredningen under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal med akademien i enlighet härmed.

För verksamheten avsedd utrustning och inventarier med karaktär av lös egendom samt övriga till fastigheten hörande inventarier — med vissa närmare angivna undantag — övergår enligt avtalet utan vederlag i statens ägo. Den samling böcker och tidskrifter i astronomi som f. n. förvaras på observatoriet och som tillhör akademiens bibliotek skall enligt ett särskilt avtal mellan utredningen och akademien tills vidare, i avvaktan på en lösning av huvudmannaskapsfrågan för biblioteket, vara placerad på observatoriet och nyttjas i dess verksamhet. Det förutsätts i avtalet att vård av samlingen samt nyanskaffning av böcker och tidskrifter skall ske i oförändrad omfattning och även fortsättningsvis ombesörjas av akademiens bibliotek. Det förutsätts vidare att statsbidrag utgår till akademien härför.

Jag förordar att staten förvärvar observatorieanläggningen efter de riktlinjer och på de villkor som redovisats av utredningen i nämnda avtal med akademien. Jag kommer senare denna dag vid min anmälan av proposition angående anslag för budgetåret 1973/74 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universiteten m. m. att i investeringsplanen ta upp en kostnadsram av 1 milj. kr. för förvärv av Stockholms observatorium. Bidraget till akademien enligt det tidigare omnämnda avtalet om deposition av viss del av akademiens bibliotek bör utgå inom ramen för statens bidrag till akademien för budgetåret 1973/74.

Utredningen framhåller att förstatligandet av Stockholms observatorium förutsätter att den av akademien avlönade personalen vid observatoriet bereds statlig anställning från den 1 juli 1973. Personalen kommer därmed att underkastas den reglering av anställningen som gäller för statstjänstemän. Utredningen anser det vidare självklart att de tjänstemän som i detta sammanhang övergår till statlig tjänst skyddas mot löneminskning, dvs. att de får bibehålla hos akademien den 30 juni 1973 innehavd lönegrad och förvärvat rätt att tillgodoräkna tid för löneklassuppflyttning m. m. Även nu utgående särskilda lönetillägg hör, enligt utredningen, innefattas i löncgarantin. Jag ansluter mig till utredningens förslag i detta avseende och förordar att utredningens förslag genomförs. Jag förordar att en ordinarie tjänst som professor i astronomi härvid inrättas vid universitetet i Stockholm den 1 juli 1973. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att till förste innehavare av professuren utse professorn P.-O. Lindblad.

Universitetskanslersämbetet har i sitt remissyttrande tillstyrkt förslag från universitetet i Stockholm att tjänster som assistent och amanuens på akademiens stat i samband med förstatligandet omvandlas till närmast jämförliga statliga tjänster, nämligen som forskarassistent resp. assistent. Jag ansluter mig till förslaget och beräknar nu medel härför.

Vid beräkningen av medel till den nya institutionen för astronomi har utgångspunkten varit att en i huvudsak oförändrad verksamhetsnivå bör bibehållas. Jag har beaktat visst medelsbehov i anledning av utredningens förslag beträffande Capristationen för solforskning, för vilken institution jag redogör i det följande. Jag har — med utgångspunkt i att institutionen för astronomi även under budgetåret 1973/74 tilldelas medel enligt de grunder som gällt i nyssnämnda avtal mellan universitetet i Stockholm och akademien — beräknat det ytterligare medelsbehovet för institutionen budgetåret 1973/74 till sammanlagt 1 110 000 kr. Jag har härvid beaktat behovet av medel för bl. a. vikariatsersättningar. Beloppet 1 110 000 kr. bör anvisas under ett särskilt riksstatsanslag benämnt Institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm. Fr. o. m. budgetåret 1974/75 bör motsvarande medel anvisas under anslagen Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal resp. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader.

I likhet med utredningen anser jag *Capristationen för solforskning* vara en fält- och mätstation av väsentlig betydelse för svensk astronomisk forskning och utbildning. I likhet med utredningen anser jag att stationen bör kvarstå under akademiens huvudmannaskap. Jag delar även utredningens uppfattning att det är angeläget att stationens forskningsresurser alltfört kommer den svenska universitets- och högskoleorganisationen till godo. Utredningen har sålunda med akademien träffat ett samverkansavtal, innebärande att föreståndaren för stationen åläggs undervisningskyldighet inom universitets- och högskoleorganisationen motsvarande hälften av den skyldighet som åvilar professor vid universitet. Föreståndaren erhåller även säte och stämma i den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm. Enligt avtalet skall vidare stationens personal i viss utsträckning få repliera på institutionen för astronomi vid universitetet. I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till utredningens förslag i detta avseende och förordar att de riktlinjer för en samverkan som redovisats av utredningen i det villkorligt träffade avtalet läggs till grund för beslut i frågan. Jag har vid min medelsberäkning för institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm beaktat den kostnad, som följer av avtalet. Innevarande budgetår utgår från anslaget till statens naturvetenskapliga forskningsråd bidrag med 85 000 kr. till bl. a. lön vid tjänst som observatorieintendent. Jag förordar att motsvarande belopp räknas in i statsbidraget till akademien för budgetåret 1973/74.

Vid *Kiruna geofysiska observatorium* bedrivs forskning, forskarutbildning samt mät- och registreringsverksamhet inom det geokosmofysiska ämnesområdet. Observatoriet leds av akademiens styrelse för forskningsstationerna i övre Norrland och fungerar dessutom som institution vid universitetet i Umeå.

Med hänsyn till att både investerings- och driftkostnaderna vid observatoriet till övervägande delen finansieras med statsmedel föreslår utredningen att observatoriet förstatligas den 1 juli 1973, varvid staten vederlagsfritt övertar byggnader, utrustning och annan för verksamheten erforderlig egendom. Efter förhandlingar har utredningen under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal med akademien med bl. a. denna innebörd.

Vad gäller observatoriets organisatoriska ställning efter förstalligandet har utredningen övervägt två alterantiv, antingen att observatoriet inordnas som en institution vid universitetet i Umeå eller att det får ställning som ett fristående forskningsinstitut. Som jag redovisat i det föregående, föreslår utredningen som provisorisk lösning — med hänsyn till bl. a. den omprövning som äger rum av den svenska rymdverksamheten — att observatoriet den 1 juli 1973 ombildas till ett fristående statligt forskningsinstitut benämnt *Kiruna geofysiska institut*. Utredningen föreslår vidare att anknytningen till universitetsorganisationen bibehålls genom att institutet dels ställs under inseeende av universitetskanslersämbetet, dels även fungerar som institution vid universitetet i Umeå. När det gäller ledningen av observatoriet föreslår utredningen att de funktioner som f. n. utövas av styrelsen för akademiens forskningsstationer i övre Norrland överförs på en av Kungl. Maj:ts utsedd styrelse med representanter för universitetet i Umeå, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens delegation för rymdverksamhet, Vetenskapsakademien samt eventuellt andra myndigheter med anknytning till geokosmofysisk forskning.

Remissinstanserna har i huvudsak tillstyrkt förslagen rörande *Kiruna geofysiska observatorium*. Som jag redovisat i det föregående har bl. a. universitetskanslersämbetet övervägt andra organisatoriska lösningar för observatoriet än den av utredningen föreslagna. Jag ansluter mig dock till utredningens bedömning att det lämpligaste med hänsyn till den pågående omprövningen av den svenska rymdverksamheten är att, i viss mån som ett provisorium, ombilda observatoriet till ett fristående forskningsinstitut underställt universitetskanslersämbetet. Jag förordar, att så sker den 1 juli 1973. Institutet bör benämnas *Kiruna geofysiska institut*.

För att personalorganisationen vid det nya institutet skall få önskvärd stabilitet föreslår utredningen att till institutet överförs dels de av akademien bekostade tjänsterna vid det nuvarande observatoriet, dels vissa statliga tjänster som bekostas av universitetet i Umeå, statens na-

turvetenskapliga forskningsråd samt statens delegation för rymdverksamhet. I likhet med utredningen förordar jag att den av akademien avlönade personalen vid observatoriet erbjuds statlig anställning enligt samma principer som i det föregående redovisats vad gäller överföringen till statlig tjänst av personalen vid Stockholms observatorium. Vidare förordar jag att, i enlighet med utredningens förslag, de nu av universitetet i Umeå bekostade tjänsterna vid observatoriet, med undantag för forskarassistenttjänsten, den 1 juli 1973 förs över till det nya institutet. Därvid bör fullmakten på den för föreståndaren för observatoriet, Bengt Hultqvist, personliga professuren i geokosmofysik vid universitetet i Umeå ändras till att från den 1 juli 1973 avse professur i geokosmofysik vid institutet. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att professuren förenas med föreståndarskap för institutet. Hultqvist bör även i fortsättningen vara skyldig fullgöra viss undervisning och forskarhandledning vid universitetet i Umeå samt förbli ledamot av dettas matematisk-naturvetenskapliga fakultet. Även i dessa frågor ankommer det på Kungl. Maj:t att besluta.

Utredningen har vidare föreslagit att de tjänster vid observatoriet som bekostas av statens naturvetenskapliga forskningsråd skall överföras till det nya institutet. Med hänsyn till vad jag i det föregående anfört rörande den svenska rymdverksamheten är jag dock inte nu beredd att tillstyrka förslaget. Däremot bör, som utredningen föreslagit, vid Kiruna geofysiska institut den 1 juli 1973 inrättas en tjänst som forskare, personlig för docenten Ludwik Liszka. För ledningen av mät- och registreringsverksamheten vid institutet bör en tjänst som förste forskningsingenjör inrättas. Tjänsten bör emellertid hållas vakant så länge Liszka innehar den nyssnämnda forskartjänsten. Med hänsyn till att innehavarna av de tjänster, som föreslagits överförda till Kiruna geofysiska institut, kommer att avlönas över dess anslag budgetåret 1973/74 räknar jag med att nämnda budgetår motsvarande medel skall innehållas på anslagen till resp. de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna och statens delegation för rymdverksamhet. Jag tillstyrker utredningens förslag att jonosfärobservatoriet i Lycksele förs över från universitetet till institutet den 1 juli 1973. Jag har vid min beräkning av medel till institutet beaktat detta.

Vid min beräkning av medel till institutet har utgångspunkten varit att en i huvudsak oförändrad verksamhetsnivå bör bibehållas. Jag har vid medelsberäkningen beaktat vissa nu utgående förmåner för personalen och vissa personliga lönetillägg samt behovet av medel för vikariatsersättningar. Jag har beräknat institutets medelsbehov för budgetåret 1973/74 till sammanlagt 910 000 kr. vilket belopp bör anvisas under ett särskilt riksstatsanslag, benämnt Kiruna geofysiska institut.

Utredningen framhåller att en övergång till statlig tjänst för sådan tjänsteman vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska obser-

vatorium som f. n. avlönas av akademien även innebär att statens allmänna tjänstepensionsreglemente kommer att tillämpas på dem. Övergången kommer inte att medföra några större förändringar i vad avser villkoren för pension och pensionsförmånernas storlek. För att få till stånd en mer ändamålsenlig förmåns- och finansieringsmässig samordning av akademiens och statsverkets pensionsåtaganden gentemot nu ifrågavarande tjänstemän har utredningen med akademien tagit upp frågan om en avlösning av akademiens kvarstående utfästelser om pension till dessa tjänstemän och deras efterlevande. Diskussionerna i frågan har lett till den gemensamma uppfattningen att statsverket bör överta akademiens upplupna pensionsansvar i denna del för tid före den 1 juli 1973 mot att akademien lämnar gottgörelse härför beräknad enligt gängse normer för värdering av intjänad pensionsrätt. I enlighet härmed har inom utredningen framräknats ett belopp för engångsersättning per förstatligandetidpunkten om 500 000 kr, vilket belopp akademien har att erlagga med lika stora delbelopp under vart och ett av åren 1975—1993 jämte upplupen ränta efter en procentsats som är 1,5 enheter högre än riksbankens diskonto vid betalningsårets ingång. Utredningen har med akademien träffat avtal av denna innebörd. Jag förordar att avtalet läggs till grund för beslut i frågan.

Jag förordar att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att i enlighet med de riktlinjer som jag angett i det föregående godkänna de av utredningen träffade avtalen rörande Stockholms observatorium, Capristationen för solforskning samt Kiruna geofysiska observatorium. Kungl. Maj:t bör äga rätt att vid behov träffa överenskommelse om mindre ändringar i dessa avtal.

Jag övergår nu till att behandla de övriga institutioner som omfattas av utredningens uppdrag. Jag kommer härvid även att ta upp fråga om bidrag till Makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse.

Vid *Kristinebergs zoologiska station* bedrivs forskning främst inom det marinbiologiska området. Stationen har karaktär av fältstation för gästforskare från universitet och högskolor samt från vissa övriga myndigheter.

Utredningen har ingående prövat möjligheterna att genom huvudmannaskaps- och organisationsförändringar skapa förbättrade förutsättningar för verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station. Utredningen konstaterar därvid att flera universitet och andra myndigheter bedriver havsforskning vid olika fältstationer på västkusten. För forskningen fordras ofta speciell utrustning vid stationerna samt tillgång till forskningsfartyg. Utredningen framhåller vikten av att nyttjandet av denna tyngre utrustning samordnas och att anskaffningen av större forskningsfartyg grundas på avnämarnas samlade behov. I avvaktan på att dessa samordningsfrågor prövas föreslår utredningen att Kristinebergs zoologiska station tills vidare står kvar under akademiens huvud-

mannaskap. Liksom utredningen och remissinstanserna anser jag det lämpligast att tills vidare ingen förändring av huvudmannskapet för stationen genomförs.

Jag delar också utredningens uppfattning om angelägenheten av att stationen erhåller en särskild styrelse, som ansvarar för forskningen vid stationen och för samordningen med motsvarande forskning vid universiteten och övriga berörda myndigheter. Styrelsen bör i huvudsak ha den av utredningen föreslagna sammansättningen och ledas av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande. Det torde få ankomma på Vetenskapsakademien att vidta erforderliga åtgärder rörande dessa frågor. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att — såsom utredningen föreslagit — föreståndaren för stationen skall ges säte och stämma i matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg.

Abisko naturvetenskapliga station fungerar som fältstation för forskare främst inom de biologiska och geovetenskapliga ämnesområdena.

Som jag redovisat i det föregående har utredningen övervägt huruvida en huvudmannskapsförändring skulle stimulera forskningen vid Abisko-stationen. Med hänsyn till bl. a. det betydande avståndet till närmaste universitet, stationens begränsade storlek samt förhållandet att akademien finansierar större delen av verksamheten föreslår utredningen att stationen kvarstår under akademiens huvudmannskap. I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till utredningens förslag i detta avseende.

Mitt förslag i det föregående att Kiruna geofysiska observatorium skall ombildas till ett självständigt forskningsinstitut med egen styrelse medför att den nuvarande styrelsen för akademiens forskningsstationer i övre Norrland måste ombildas. Utredningen har föreslagit att styrelsen från den 1 juli 1973 skall fungera som ledningsorgan för forskningsstationerna i Abisko och Sarek och att den alltjämt bör ledas av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande. Det torde få ankomma på Vetenskapsakademien att vidta erforderliga åtgärder i detta avseende.

Föreståndaren för Abisko naturvetenskapliga station avlönas f. n. genom anslag från statens naturvetenskapliga forskningsråd. Mot bakgrund av vad jag anfört i det föregående rörande huvudmannskapet för stationen anser jag i likhet med utredningen det naturligt att den berörda tjänsten förs över till akademien i samband med den nuvarande innehavarens pensionering. För att främja stationens kontakter med forskningen vid universiteten avser jag att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att föreståndaren skall ges säte och stämma i någon av de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

Beträffande *Bergianska stiftelsens* ställning erinrar utredningen om att riksmuseiutredningen fann att en överföring av den bergianska professuren till universitetsorganisationen förutsatte permutation av stiftelsebestämmelserna och att de av gällande praxis uppställda villkoren

för en sådan åtgärd inte var uppfyllda. Det av Kungl. Maj:t år 1969 godkända avtalet mellan staten och Vetenskapsakademien om samverkan beträffande utbildning och forskning inom det botaniska ämnesområdet grundas på riksmuseiutredningens ställningstaganden. Efter tillkomsten av detta avtal har enligt utredningen inte inträtt några nya omständigheter som föranleder ändrad bedömning. Mot denna bakgrund har utredningen kommit till slutsatsen att det med hänsyn till stiftelsebestämmelserna såvitt nu kan bedömas inte är möjligt att överföra den bergianska institutionen till universitetsorganisationen. För egen del ansluter jag mig till denna bedömning.

Innevarande budgetår utgår från anslaget till naturvetenskaplig forskning ett bidrag med 100 000 kr. till driften av ett matematiskt forskningsinstitut inom ramen för *Makarna Mittag-Lefflers matematiska stiftelse*. Jag förordar att motsvarande belopp räknas in i statsbidraget till Vetenskapsakademien för budgetåret 1973/74.

Som jag redovisat i det föregående har statskontoret i juli 1972 överlämnat ett betänkande om den vetenskapliga biblioteksservicen för medicin, teknik och naturvetenskap i Stockholm. Betänkandet, som även innefattar förslag rörande *Vetenskapsakademiens bibliotek*, är f. n. föremål för remissbehandling. I avvaktan på statsmakternas ställningstaganden till betänkandet förordar jag, liksom utredningen, att statsbidrag utgår till akademien för driften av biblioteket budgetåret 1973/74.

Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående beräknar jag statsbidraget till Vetenskapsakademien för budgetåret 1973/74 till 4 980 000 kr. Vid bifall till mina nu framlagda förslag möjliggörs en väsentlig ökning av akademiens informations- och kontaktverksamhet samtidigt som verksamheten vid de institutioner som föreslås kvarstå under akademiens huvudmannaskap kan bedrivas i minst oförändrad omfattning.

Under återropande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag i det föregående anfört rörande inriktningen av Vetenskapsakademiens verksamhet;
2. godkänna att Vetenskapsakademiens institution Stockholms observatorium den 1 juli 1973 förs över till staten och inordnas i universitetet i Stockholm;
3. godkänna att Vetenskapsakademiens institution Kiruna geofysiska observatorium den 1 juli 1973 förs över till staten och ombildas till ett fristående forskningsinstitut;
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att för genomförande av vad jag förordat under 2. och 3. godkänna avtal med Vetenskapsakademien om
  - a) förstatligande av akademiens institution Stockholms observatorium;
  - b) deposition hos staten av viss del av akademiens bibliotek;

- c) samverkan rörande utbildning och forskning mellan universitets- och högskoleorganisationen och akademicens institution Capristationen för solforskning;
  - d) förstatligande av akademiens institution Kiruna geofysiska observatorium;
  - e) reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium;
5. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i enlighet med vad jag förordat i det föregående;
6. bemyndiga Kungl. Maj:t att den 1 juli 1973 föra över den för B. Hultqvist personliga professuren i geokosmofysik vid universitetet i Umeå till Kiruna geofysiska institut;
7. att till *Institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm* för budgetåret 1973/74 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 110 000 kr.;
8. att till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1973/74 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 910 000 kr.;
9. att till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1973/74 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 980 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson

Bilaga 1

Under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande har utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner och Kungl. Vetenskapsakademien träffat följande avtal

Avtal

mellan Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad staten, och Kungl. Vetenskapsakademien, nedan kallad akademien, om förstatligande av akademiens institution Stockholms observatorium.

1 §

Stockholms observatorium i Saltsjöbaden förstatligas den 1 juli 1973, varvid observatoriet inordnas i universitetet i Stockholm.

Det av Kungl. Maj:t den 18 februari 1966 godkända avtalet mellan Stockholms universitet och Vetenskapsakademien rörande forskning och undervisning i ämnet astronomi upphör att gälla i och med förstatligandet.

2 §

Akademien överlåter till staten stadsägan 970 i Nacka kommun på vilken observatoriet är beläget för en köpeskilling om en miljon (1 000 000) kronor.

3 §

Fastigheten överlåtes gravationsfri och i befintligt skick. Fastigheten skall tillträdas den 1 juli 1973. Staten äger före tillträdesdagen besiktiga fastigheten och för liknande ändamål beträda denna, om därigenom inte uppkommer väsentlig olägenhet för den verksamhet som bedrivs på fastigheten.

4 §

Akademien garanterar, att byggnaderna på fastigheten intill tillträdesdagen är försäkrade till betryggande belopp. Skulle skada drabba fastigheten före tillträdesdagen, skall den akademien tillkommande skadeersättningen tillfalla staten mot det att staten betalar köpeskillingen enligt detta avtal. Akademien är för sådant fall befriad från skyldighet att återställa fastigheten i förut befintligt skick.

5 §

För fastigheten utgående skatter och andra avgifter betalas av akademien till den del de belöper på tiden före tillträdesdagen.

6 §

Köpeskillingen skall erläggas kontant på tillträdesdagen, då akademien skall överlämna kvitterat köpebrev för undertecknande samt övriga för lagfart erforderliga handlingar. Alla kostnader som är förknäade med statens förvärv av egendomen bärs av staten ensam.

7 §

För verksamheten vid observatoriet avsedd utrustning och instrument med karaktär av lös egendom samt övriga till fastigheten hörande lösa inventarier övergår utan vederlag i statens ägo. Den samling av böcker och tidskrifter som tillhör akademiens bibliotek och som förvaras på observatoriet samt de konstföremål och föremål av främst vetenskaps-historiskt intresse, som upptagits i en till detta avtal fogad förteckning¹, förblir dock akademiens egendom.

8 §

Den personal vid observatoriet, som den 30 juni 1973 innehar av akademien bekostade tjänster enligt en till detta avtal fogad tjänsteförteckning, erbjuds motsvarande anställning vid universitetet.

9 §

Parterna har träffat särskilt avtal om reglering av pensionskostnaderna för den personal som avses i 8 § och som överförts till tjänst vid universitetet.

10 §

Parterna har träffat särskilt avtal om deposition hos staten av den i 7 § nämnda delen av akademiens bibliotek.

11 §

Har det i ingressen förutsatta godkännandet inte erhållits före utgången av juni månad 1973, förfaller detta avtal.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 7 november 1972.

För utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner:

Sven af Geijerstam

Daniel Enquist

För Vetenskapsakademien:

Carl Gustaf Bernhard

Erik Rudberg

---

¹ Förteckningen redovisas i betänkandet s. 191—193.

*Bilaga till avtal om förstatligande av
akademiens institution Stockholms
observatorium, § 8.*

Förteckning över Vetenskapsakademiens tjänster vid Stockholms observatorium budgetåret 1972/73.

Tjänst	Lönegrad	Anmärkning
Astronom, professor	C 1	
2 observatorer, bitr. professor	A 30	Innehavare äger rätt uppbära lön enligt högsta löneklassen
2 assistenter	A 24	
2 amanuenser	A 18—22	
programmerare	A 22	
laboratorieingenjör	A 21	
verkmästare	A 17	
registrator	A 16	5/6-tidstjänst
instrumentmakare, maskinist	A 16	
instrumentmakare	A 15	
vaktmästare	A 14	
2 kansli skrivare	A 13	Tjänsterna är f. n. uppdelade på tre innehavare, två med 3/4-tidstjänst och en med 1/2-tidstjänst

Bilaga 2

Under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande har utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner och Kungl. Vetenskapsakademien träffat följande avtal.

Avtal

mellan Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad staten, och Kungl. Vetenskapsakademien, nedan kallad akademien, om deposition hos staten av viss del av akademiens bibliotek.

1 §

Den samling av böcker och tidskrifter som tillhör akademiens bibliotek och som förvaras på Stockholms observatorium i Saltsjöbaden skall deponeras där.

2 §

Samlingen får så länge den är kvar på observatoriet nyttjas för den där bedrivna verksamheten.

3 §

Akademien svarar för att samlingen vårdas och att nyanskaffningar görs huvudsakligen i samma omfattning som för närvarandc. Det förutsättes att statsbidrag utgår härför.

4 §

Detta avtal gäller under ett år från och med den 1 juli 1973. Uppsäges inte avtalet senast tre månader före avtalsperiodens utgång förlänges det med ett år i sänder.

5 §

Har det i ingressen förutsatta godkännandet inte erhållits före utgången av juni månad 1973, förfaller detta avtal.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 7 november 1972.

För utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner:

Sven af Geijerstam

Daniel Enquist

För Vetenskapsakademien:

Carl Gustaf Bernhard

Erik Rudberg

Bilaga 3

Under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande har utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner och Kungl. Vetenskapsakademien träffat följande avtal.

Avtal

mellan Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad staten, och Kungl. Vetenskapsakademien, nedan kallad akademien, om samverkan rörande utbildning och forskning mellan universitets- och högskoleorganisationen och akademiens institution Capristationen för solforskning.

1 §

Capristationen för solforskning är en forskningsstation, vars resurser forskare vid svenska universitet och högskolor utan avseende på lärosätetstillhörighet äger rätt att utnyttja. Stationens föreståndare svarar för fördelningen av dessa resurser.

2 §

Det åligger föreståndaren att inom universitets- och högskoleorganisationen meddela undervisning, förrätta examination och handleda studerande inom sitt ämnesområde. Undervisningen omfattar hälften av den undervisningsskyldighet, som åvilar professor vid universitet.

Föreståndaren skall vara ledamot av den matematisk-vetenskapliga fakulteten, matematisk-fysiska sektionen, vid universitetet i Stockholm.

3 §

Vid tillsättning av tjänsten som föreståndare skall iakttagas följande. Då i enlighet med akademiens grundstadgar förslag föreligger från vederbörande valutskott inhämtas yttrande över förslaget från vederbörande fakultet vid universitetet i Stockholm. Akademiens beslut om tillsättning av tjänsten skall underställas Kungl. Maj:t för stadfästelse.

4 §

Övriga vetenskapliga befattningshavare vid Capristationen är i princip skyldiga att i lämplig utsträckning medverka vid undervisningen inom universitets- och högskoleorganisationen mot ersättning enligt gällande normer.

5 §

Den till Capristationen knutna personalen äger rätt att utnyttja de resurser institutionen för astronomi vid universitetet i Stockholm förfogar över i samma utsträckning som den vid institutionen anställda personalen.

6 §

Detta avtal gäller under fem år från och med den 1 juli 1973. Uppsäges inte avtalet senast ett år före avtalsperiodens utgång, förlänges det med fem år i sänder.

7 §

Har det i ingressen förutsatta godkännandet inte erhållits före utgången av juni månad 1973, förfaller detta avtal.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 7 november 1972.

För utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner:

Sven af Geijerstam

Daniel Enquist

För Vetenskapsakademien:

Carl Gustaf Bernhard

Erik Rudberg

Bilaga 4

Under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande har utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner och Kungl. Vetenskapsakademien träffat följande avtal.

Avtal

mellan Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad staten, och Kungl. Vetenskapsakademien, nedan kallad akademien, om förstatligande av akademiens institution Kiruna geofysiska observatorium.

1 §

Kiruna geofysiska observatorium förstatligas den 1 juli 1973 och ombildas till ett fristående statligt institut med benämningen Kiruna geofysiska institut.

I och med förstatligandet upphör det avtal av den 2 juli 1953 att gälla som träffats mellan staten och akademien och som tillförsäkrat akademien rätt att nyttja 2 215 hektar av kronoparken Kiruna inom Kiruna kommun.

2 §

Akademien överlåter utan vederlag till staten sin på ovan angivna område uppförda anläggning med akademien tillhöriga byggnader och anordningar.

3 §

Anläggningen överlåtes i befintligt skick. Tillträde skall ske den 1 juli 1973. Staten äger före tillträdesdagen besiktiga anläggningen och för liknande ändamål beträda denna om därigenom inte uppkommer väsentlig olägenhet för den där bedrivna verksamheten.

4 §

Akademien garanterar, att anläggningen intill tillträdesdagen är försäkrad till betryggande belopp. Skulle skada drabba anläggningen före tillträdesdagen, skall den akademien tillkommande skadeersättningen tillfalla staten. Akademien är för sådant fall befriad från skyldighet att återställa anläggningen i förut befintligt skick.

5 §

För anläggningen utgående skatter och andra avgifter betalas av akademien till den del de belöper på tiden före tillträdesdagen.

6 §

Akademiens för verksamheten vid observatoriet avsedda utrustning och övriga till anläggningen hörande inventarier övergår utan vederlag i statens ägo.

7 §

Den personal vid observatoriet, som den 30 juni 1973 innehar av akademien bekostade tjänster enligt en till detta avtal fogad tjänsteförteckning, erbjuds motsvarande anställning vid Kiruna geofysiska institut.

8 §

Parterna har träffat särskilt avtal om reglering av pensionskostnaderna för den personal som avses i 7 § och som överförs till tjänst vid institutet.

9 §

Har det i ingressen förutsatta godkännandet inte erhållits före utgången av juni månad 1973, förfaller detta avtal.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 7 november 1972.

För utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner:

Sven af Geijerstam

Daniel Enquist

För Vetenskapsakademien:

Carl Gustaf Bernhard

Erik Rudberg

*Bilaga till avtal om förstatligande av
akademiens institution Kiruna geo-
fysiska observatorium, 7 §.*

Förteckning över Vetenskapsakademiens tjänster vid Kiruna geofysiska observatorium budgetåret 1972/73.

Tjänst	Lönegrad	Anmärkning
Driftingenjör	A 24	
Verkstadsföreståndare	A 20	
Kanslist	A 17	
Laboratorietekniker	A 16	
Kontorsskrivare	A 14	
Kontorsbiträde	A 11	1/2-tidstjänst
Vaktmästare	A 11	1/2-tidstjänst

Bilaga 5

Under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande har utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner och Kungl. Vetenskapsakademien träffat följande avtal.

Avtal

mellan Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad staten, och Kungl. Vetenskapsakademien, nedan kallad akademien, om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium.

1 §

Staten övertar mot en ersättning av femhundrausen (500 000) kronor akademiens pensionsåtaganden för den personal, som den 1 juli 1973 övergår i statlig tjänst med anledning av att Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium förstatligas enligt därom träffade avtal.

Grunderna och förusättningarna för beräkningen av ersättningen framgår av bilaga till detta avtal.

2 §

Ökas eller minskas omfattningen av pensionsåtagandena mellan tidpunkten för avtalets ingående och den 30 juni 1973 på grund av ändrad personalsammansättning, äger part begära att ersättningsbeloppet jämkas i motsvarande mån.

3 §

På det slutligt bestämda ersättningsbeloppet utfärdar akademien skuldebrev. Ersättningen amorteras med lika stora delbelopp den 1 juli varje år från och med 1975 till och med 1993. På oguldet belopp utgår ränta efter det antal procent som med en och en halv enheter överstiger riksbankens vid kalenderårets ingång gällande diskonto. Upplupen ränta betalas vid första amorteringstillfället för två år och vid varje senare amorteringstillfälle för ett år.

4 §

Har det i ingressen förutsatta godkännandet inte erhållits före utgången av juni månad 1973, förfaller avtalet.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 7 november 1972.

För utredningen rörande Vetenskapsakademiens institutioner:

Sven af Geijerstam

Daniel Enquist

För vetenskapsakademien:

Carl Gustaf Bernhard

Erik Rudberg

Bilaga till avtal om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium.

Parterna har under förhandlingarna varit ense om att ersättningens engångsvärde skulle bestämmas i så nära anslutning som möjligt till de regler, som gäller för bestämmande av pensionsskuld enligt 1967 års lag om tryggnad av pensionsutfästelse m. m. Härvid skulle följande iakttagas.

1. Pensionsskuld beräknas endast för tjänsteman, som före övertagandet fyllt 30 men ej 65 år. För äldre tjänstemän än nu nämnts förutsätts pensionsavgång vid uppnådda 65 levnadsår enligt akademiens pensionsbestämmelser.

2. Pensionsskuld beräknas endast på ålderspensions- och familjepensionsutfästelser, däremot inte på utfästelse om sjukpension och annan förmån för tid före pensionsålderns uppnående.

3. Storleken av den vid övertagandet intjänade pensionen bestämmas enligt s. k. lineär nulöftesmetod med bortseende från tryggandelagens krav på oantastbarhet. För kapitaliseringen används i SOU 1964:28 angivna kapitalvärden med komplettering för kvinnlig anställds familjepensionsrätt. Ersättningen skall utgöra kapitalvärdet för så stor del av utfäst pension som svarar mot tiden för anställningen vid akademien. Med sådan tid jämföras tid för anställning hos annan arbetsgivare i den mån härunder intjänat fribrev eller motsvarande överlåtits till akademien.

4. Akademien utverkar de enskilda tjänstemännens godkännande av att akademiens pensionsförpliktelser övertas av statsverket och därmed samordnas med blivande statlig pension genom överföring till statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) av upplupen tjänstetid.

Innehåll

	Sida
1 Inledning	3
2 Utredningen	6
2.1 Vetenskapsakademien — en presentation	6
2.1.1 Bakgrund	6
2.1.2 Vetenskapsakademiens uppgifter	6
2.1.3 Vetenskapsakademiens organisation	6
2.1.4 Vetenskapsakademiens icke-institutionella verksamhet	7
2.1.5 Den totala omslutningen av Vetenskapsakademiens centrala och institutionella verksamhet år 1971	8
2.1.6 Tidigare avsöndringar från Vetenskapsakademien	10
2.2 Allmänna utgångspunkter för utredningsarbetet	11
2.2.1 Vetenskapsakademiens allmänna roll	11
2.2.2 Vetenskapsakademiens institutioner	12
2.2.3 Utredningsarbetets bedrivande m. m.	14
2.3 Stockholms observatorium	14
2.3.1 Bakgrund	14
2.3.2 Personella och materiella resurser vid Stockholms observatorium	15
2.3.3 Verksamheten vid Stockholms observatorium	19
2.3.4 Överväganden och förslag	21
2.4 Capristationen för solforskning	27
2.4.1 Bakgrund	27
2.4.2 Personella och materiella resurser vid Capristationen för solforskning	27
2.4.3 Verksamheten vid Capristationen för solforskning	29
2.4.4 Överväganden och förslag	30
2.5 Kristinebergs zoologiska station	32
2.5.1 Bakgrund	32
2.5.2 Personella och materiella resurser vid Kristinebergs zoologiska station	33
2.5.3 Verksamheten vid Kristinebergs zoologiska station	33
2.5.4 Naturvetenskapligt inriktad havsforskning i Göteborg och Lund	35
2.5.5 Vissa utredningar med anknytning till Kristinebergs zoologiska station	35
2.5.6 Överväganden och förslag	36
2.6 Kiruna geofysiska observatorium	40
2.6.1 Bakgrund	40
2.6.2 Personella och materiella resurser vid Kiruna geofysiska observatorium	41
2.6.3 Anslag till Kiruna geofysiska observatorium för löner och driftkostnader åren 1968—1971	42
2.6.4 Verksamheten vid Kiruna geofysiska observatorium	45
2.6.5 Reglementet för Vetenskapsakademiens forskningsstationer i övre Norrland m. m.	46
2.6.6 1970 års riksdagsbeslut angående den geokosmofysiska forskningen i Sverige	47

	Sida
2.6.7 Överväganden och förslag	48
2.7 Abisko naturvetenskapliga station	54
2.7.1 Bakgrund	54
2.7.2 Personella och materiella resurser vid Abisko naturvetenskapliga station	54
2.7.3 Verksamheten vid Abisko naturvetenskapliga station	55
2.7.4 Organisation m. m.	56
2.7.5 Överväganden och förslag	56
2.8 Bergianska stiftelsen	59
2.8.1 Bakgrund	59
2.8.2 Riksmuseiutredningens förslag och dess genomförande	60
2.8.3 Personella och materiella resurser vid Bergianska stiftelsen	61
2.8.4 Överväganden och förslag	61
2.9 Vetenskapsakademiens bibliotek	63
2.9.1 Statskontorets utredning angående vetenskaplig biblioteksservice inom medicin, teknik och naturvetenskap i Stockholm	63
2.9.2 Överväganden och förslag	64
2.10 Vissa pensionsfrågor	64
2.10.1 Nuvarande förhållanden	64
2.10.2 Överväganden och förslag	65
2.11 Preliminärt slutna avtal	67
3 Remissyttranden	67
3.1 Allmänt	67
3.2 Stockholms observatorium	68
3.3 Capristationen för solforskning	69
3.4 Kristinebergs zoologiska station	69
3.5 Kiruna geofysiska observatorium	70
3.6 Abisko naturvetenskapliga station	72
3.7 Övrigt	72
4 Vetenskapsakademiens anslagsframställning för budgetåret 1973/74	73
4.1 Inledning	73
4.2 Vetenskapsakademiens anslagsframställning för budgetåret 1973/74	74
5 Föredraganden	76

Bilagor

Bilaga 1 Avtal om förstatligande av akademiens institution Stockholms observatorium. Bilaga till avtal om förstatligande av akademiens institution Stockholms observatorium, § 8.	88
Bilaga 2 Avtal om deposition hos staten av viss del av akademiens bibliotek.	91
Bilaga 3 Avtal om samverkan rörande utbildning och forskning mellan universitets- och högskoleorganisationen och akademiens institution Capristationen för solforskning.	92

	Sida
Bilaga 4 Avtal om förstatligande av akademiens institution Kiruna geofysiska observatorium. Bilaga till avtal om förstatligande av akademiens institution Kiruna geofysiska observatorium, 7 §.	94
Bilaga 5 Avtal om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium. Bilaga till avtal om reglering av pensionskostnaderna för personalen vid Stockholms observatorium och Kiruna geofysiska observatorium.	97